

بنیاد شیرین عبادی
SHIRINEBADI
FOUNDATION

ساده دیلده حاقلار

ایشچی حاقلاری

بازار: موسی برزین

دیلمانج: آیاز عبادی

www.ShirinEbadiFoundation.org

<https://T.me/ShirinEbadiOfficial>

info@ShirinEbadiFoundation.org

Scan Me

ساده دیلده حاقلار

شیرین‌عبادی وقتی‌نین
SHIRINEBADI
FOUNDATION

ایشچی حاقلاری

ایران اسلام جمهوریتی قانونلاریندا
ایش و ایشچی حاقلاری تانیتیمی

یازار:
موسی برزین

دیلمانچ:
آیاز عبادی

 ۱ ۴ ۰ ۳
2 0 2 4

بنیاد شیرین عبادی

Shirin Ebadi Foundation

ایشچی حاقلاری

The Labor's Rights

کیتابین آدی: ایشچی حاقلاری

یازار: موسی برزین

دیلمانج: آیاز عبادی

متنین و اوز قایغینین گرافیک طراحی: بیدار

یایمچی: شیرین عبادی وقفینین الکترونیک یایمی

www.shirinebadifoundation.org

[یایم سیراسی: بیرینجی | الکترونیک | ۱۴۰۳]

© بوتون حاقلاری یایمچی اوچون قورونور.

© Shirin Ebadi Foundation 2024

ایچیندا کیلر

بو کیتابدا اوخویا جاقلارینیز:

۳۶ | ایشچی آیلغی و آرتیقلامالاری

۴۱ | آن آز امک حاققی

۴۲ | ایش ساعانلاری

۴۶ | ایشچیلرین تعطیل لری

۴۶ | مرخصلیک

۴۹ | قادینلارین ایشلمک شرطلری

۵۱ | گنجلرین ایشلمک شرطلری

۵۲ | خارجی اولکه وطنداشلارینین ایشلمک شرطلری

۵۳ | چتین و ضررلی ایشلر

۶۱ | ایشین دا باندیر یلماسی

۶۴ | ایشه سون وئرمک

۶۷ | ایشچیدن سفته یا دا ایضالی بوش کاغید آینماسی

۶۹ | ایش قضاسی

۷۰ | ایش بئری تهلوکه سیزلیگی و ایش وئرینن وظیفه لری

۷۲ | ایش قضاسی یا دا باشقا سوچلارلا ایلگیلی شیکایت

۷۵ | ایش قوروبلارینین تصنیفی

۷۶ | ایشچیلرین اعتراض و اعتصابلاری

۷۹ | ایشچی ایله ایش وئرین چاتیشمازلیقلارین چؤزومو

۸۳ | ایش ایداره سینده نئجه شیکایت ائدیلیر؟

۸۹ | ایش ایداره سی قرارینا عدالت دیوانیندا اعتراض

۹۱ | آرا بولوجولارین قرارلارینین ایجراسی حاققیندا

۹۲ | سؤزلوک

۶ | باشلانغیچ سؤزو

۷ | گبریش

۸ | فایدالی قانونلار

۹ | ایشچی کیمدیر؟

۱۰ | ایشچی نین ایش وئرینده کی موخاطبی کیمدیر؟

۱۲ | ایشچی نین ایش وئرینه قارشى وظیفه لری

۱۴ | ایش وئرینن ایشچی قارشیسیندا کی وظیفه لری

۱۶ | ایشچی هارادا ایشلمه لیدیر؟ ایش بئری هارادیر؟

۱۸ | عائله وی ایش بئرلری و کیچیک ایش بئرلری

۱۹ | ایش سؤز لشمه سی

۲۳ | بیمه و تأمین - اجتماعی

۲۵ | بیمه حاققی نین اؤدنیلمه مه سی

۲۷ | ایش سیزلیک بیمه سی

۳۰ | ایش گۆره بیلمزلیک بیمه سی

۳۲ | ورثه آیلغی

۳۵ | تقاعد چیخماق و تقاعد آیلغی

CLICK ME

اوخوماق اوچون

ایسته دیگینیز باشلیفا باسین

گیریش

◆ قانون و قایدالار ایله ایلگیلی بیلگی اده اتمک هر بیر وطنداشین اؤز وکیلی اولماسینا کؤمک ائده بیلر. یعنی، اگر حقوقی بیر موشکول ایله قارشیلانلارلا سا و وکیل توتماق ایمكانلاری یوخدورسا، صاحب اولدوقلاری بیلگیلر سایه سینده اؤز حاقلارینی ساوونا بیلرلر. دیگر طرفدن، وطنداشلار قانونلاری بیلیمک ایله دؤولت یا دا شخصلر طرفیندن اونلارین حاقلارینین تاپدالانماسینین قارشیسینی بیر حدّه قدر آلابیلرلر.

جمعیتین آن حسّاس قروپلاریندان بیری اولان ایشچیلر، ایش یئرینده هر زامان ایش وئرن طرفیندن حاقلارینین تاپدالانماسی اولاسیلیغی ایله قارشى قارشیدیرلار. آیریجا ایشچیلرین وکیل توتماغا مادى گوجلری چاتمیر، بونا گؤره ده اونلارین هانسی حاقلارا مالیک اولدوقلارینی و حاقلاری پوزولدوقدا نجه شیکایت ائده بیله جکلرینی بیلمه لری چوخ اؤنملی دیر. بو سببدن، بو کیتابدا ایشچیلرین بیلمه سی لازیم اولان قایدالاری ساده و پراکتیک دیلده یازماغا چالیشدیق.

فائدہ قانون

ایک آدمی، ایشچی بیلہ لیڈر کی ہانسی قانونوں اور اونوں اور یار لیڈر. بوتون قانونوں باشا دوشمک چتین اولسا دا، اونلاری اؤیرنمک ایشچیلرین حقائق ایله ایلگیلی عمومی آنلاییشا مالیک اولمالارینا کؤمک ائده بیلر. اما قئید ائتمک لازیمدی کی، بوتون بو قانونلاری اوخوماغا احتیاج یوخدور. هر هانسی بیر موشکول ایله قارشیلادیغینیزدا اونونلای ایلگیلی قانونو اوخویا بیلر سینیز. مثلاً، آرتیق چالیشماق حاققی یا دا ایشچینین ایله نچہ گون مرخصلیگه چیخا بیلہ جگی حاققیندا بیلگیلر ایش قانونوندا یئر آلیب. اما، مثلاً، ایشسیزلیک بیمه سی شرطلری بو قانوندا یئر آلمایب و بوتون اوچون ایشسیزلیک بیمه سی قانونو و اونون آیین نامه لرینے اوخومالی سینیز. سیزین آختار دیغینیز مسئله لرین چوخو ایش قانونو و تأمین-اجتماعی قانونوندا قئید اولونوب.

[ایشچی](#)

[بیلہ لیڈر کی](#)

[هانسی قانونلار](#)

[اونون اوچون](#)

[یار لیڈر](#)

[بوتون قانونلاری](#)

[باشا دوشمک](#)

[چتین اولسا دا،](#)

[اونلاری اؤیرنمک](#)

[ایشچیلرین](#)

[حقائق ایله](#)

[ایلگیلی عمومی](#)

[آنلاییشا مالیک](#)

[اولمالارینا کؤمک](#)

[ئده بیلر](#)

بیر تنقید: ایش قانونو ایشچیلرین حقائق ایله باغلی آن اؤنملی قانون اولسا دا، تام و اکسیکسیز دئییل. بو قانون گونون طلبرینه اویغون دئییل و بیر چوخ دوروملاردا موبهم دیر یا دا بعضی اؤنملی مسئله لر حاققیندا لازیم اولان تخمینلری ائتمه میشدیر. مثلاً، ایشدن چیخاریلما شرطلری دوزگون تعیین ائدیلمه ییب. ایش ایداره سی و ایداره عدالتی دیوانی بو موشکوللری اؤز قرارلاری ایله حل ائتمگه چالیشیبلار، باخمایاراق کی ایش قانونو بعضی دوروملاردا ایشچیلرین حقائقرینین تاپدالانماسینا سبب اولور.

یازیمیز قانون تانیملاری و سونراسیندا ایشچی حقائق و ایش ایله ایلگیلی قانونلارین آچیقلاناماسی ایله داوام ائده جک.

ایشچی کیمدیر؟

ایشچی، ایش وئرن اوچون ایش حاققی قارشیلیغیندا ایشلهین کیمسه دیر. یعنی ایشچی ایشینی ایش وئرنه ساتیر و قارشیلیغیندا گونلوک، هفته لیک یا دا آیلیق اولراق بللی میقداردا پول آیر. بئله لیکله، ایشچی-ایش وئرن مونسبیتینین قورولماسی اوچون موطلق بیر سؤزلشمه نین اولماسینا احتیاج یوخدور. ایش حاققی قارشیلیغیندا ایش باشلادیغی آندا ایش مونسبیتی باشلار. ایشچی اولراق تانینان کیمسه ایش قانونونا تابع اولور و اونون منفعتلریندن یارارلانیر. سؤزلشمه ایله باغلی داها سونراکی بؤلمه لرده گئنیش بیلگی وئره جه ییک، آما عومومیتله یازیلی بیر سؤزلشمه ایشچینین یارارینا دیر. چونکی گله جکده ایش وئرن ایله موشکول یاشادیغیندا حاقلارینا داها راحت چاتا بیلر. آنجاق یازیلی سؤزلشمه اولمادیقدا ایشچینین ایش وئرن ایله موشکول یاشادیغیندا بیر چیخیش یولو اولمادیغینی دئمک دوزگون دئییل.

بو آرادا بعضی ایستیتنلار دا واردیر. یعنی بیر کیمسه ایش وئرن اوچون ایش حاققی قارشیلیغیندا ایشله سه ده، ایش قانونونون بعضی قایدالاری اونا شامل اندیلیمیر. بو ایستیتنلار ایستحصالین آرتیریلماسی یا دا بعضی دوروملاردا ایستیتنلارین قارشیسینین آینماسی اوچون نظرده توتولموشدور. بو سیاستین اوغورلو اولوب-اولماماسی آیری بیر قونودور. آنجاق دئینده کی؛ بعضی دوروملاردا ایشچی ایش قانونونون بعضی قایدالارینا تابع اولمورلار، بو او دئمک دئییل کی، ایش وئرن طرفیندن حاقلاری تاپدالاندیقدا هئچ بیر شی ائده بیلمز. ایستیتنلار بونلاردیر:

1 **عائله وی ایش یئرلرینده چالیشانلار ایشچی حساب اندیلیمیر.** بو، عائله وی ایش یئرلرینده چالیشانلارین هئچ بیر حوقوقا مالیک اولماماسی دئمک دئییل، آما بو ایشچیلره ایش قانونوندا نظرده توتولان بعضی قایدالار تطبیق اندیلیمیر. عائله وی ایش یئرلری حاققیندا سونراکی بؤلمه لرده داها گئنیش بیلگی وئره جه ییک، آما عومومیتله

عائلہ وی ایش یئرلری یالنیز ایش صاحیبی و اونون حیات یولداشی و بیرینجی درجه لی قوهوملاری طرفیندن ایداره اولونان ایش یئرلریدیر. بیرینجی درجه لی قوهوملار آنا و اوشاقلاردیر.

بعضی دوروملاردا اون نفردن آزا ایشچیسی اولان ایش یئرلرینده چالیشانلار ایش قانونونون بعضی قایدالارینا تابع اولمورلار. بو ایش یئرلرینه «کیچیک ایش یئرلری» دئییلیر. بو ایش یئرلری ایله ایلگیلی سونراکی بؤلمه لرده داها گنیش بیلگی وئریله جک.

عومومیتله اون بئش یاشیندان کیچیک کیمسه لر و ایشلمک ایجازه لری اولمادیقدا ۱۵-۱۸ یاش آراسیندا اولان کیمسه لر ایشچی سایلمیر. بو حاقدا سونراکی بؤلمه لرده داها گنیش بیلگی وئریله جک.

ایشلمک ایجازه سی اولمایان خارجی اولکه وطنداشلاری.

آزاد ایقتیصادی بؤلگه لرده چالیشان ایشچیلر دؤولتین آلمیش اولدوغو بیر قرار ایله ایش قانونوندا چیخاریلا بیلرلر. یعنی بو دورومدا ایش وئرن و ایشچینین راضیلیغی اساسدیر، ایش قانونو قایدالاری دئیل. بو قرار حاضریدا تطبیق اولونسا دا، قانون ایله چئلیشکیلیدیر و ایداره عدالتی دیوانیندا پوزولماسی مومکوندور.

ایشچینین ایش یئرینده کی موخاطبی کیمدیر؟

ایشچی قارشیسیندا وظیفه لری اولان کیمسه ایش وئرن دیر. ایش وئرن، ایشچینین گوردوگو ایشین قارشیلیغیندا اونا امک حاققی وئرن کیمسه دیر. بیر چوخ ایش یئرلرینده ایش وئرن اؤز یئرینه نوماینده سئچیر. مثلاً، ایشچی باشی یا دا ایش یئرلی باشی. خصوصیه بؤیوک ایش یئرلرینده بو یایغیندیر و ایش وئرن ایشلرینی اؤز نوماینده سینه حواله ائتمک حاققی واردیر. اما بیلمه لیسینیز کی، ایشچینین موخاطبی ایش وئرن دیر، اونون نوماینده سی دئیل.

مېثال

اگر ایش وئرئین نومايندهسى ایشچی ایله باغلی قانونسوز بیر قرار وئررسه، ایش وئرئ بو قرارین اونو علاقه دار ائتمه دیگینی دئییه بیلمز. بئله دوشونون کی بیر ایشچی قالب دوزلمک ایش یئرینده پرس ماشینی ایله ایشلمک وظیفه سینده دیر، آما ایش وئرئین نومايندهسى اونو تمیزلیک ایشلرینه تعیین ائدیر. «ایشچینین ایش دورومونون دیشدیریلمه سی قاداغاندیر» قایداسینا گوره ایشچی بونا اعتراض ائدرسه، ایش وئرئ «بو قراری من وئرمه دیم، منیمله علاقه سی یوخدور» دئییه بیلمز. یا دا اگر ایش یئرئ تهلوکه سیز دئییلسه و ایشچییه ضرر گلرسه، ایش وئرئ «من ضرری قارشیلایا جاغام، گئت ایش یئرینین مسئولوندان آل، چونکی او ایش یئرینی تهلوکه سیز ائتمه لی ایدی» دئییه بیلمز.

آیريجا، ایشچینین حاققی بیر ایش یئرینده تاپدالانارسا و اوشیکایت ائتمک ایسترسه، باخمایاراق کی ایش وئرئ نومايندهسى قانون پوزونتوسو ائتمیشدیر، شیکایت اولونان طرف ایش وئرئ اولاجاق، نومايندهسى دئییل. بو او دئمک دئییل کی، ایشچی ایش وئرئین نوماينده سینین قانونی قرار و گؤستریشلرینه تابع اولمامالیدیر، آما بو او دئمکدیر کی، نوماينده نه ائدرسه ائتسین، مسئولیت ایش وئرئنده دیر و ایشچینین موخاطبی هر زامان ایش وئرئدیر. ایش وئرئ بیر شیرکت یا دا بیر شخص ده اولابیلر.

نوخته: ایش وئرئ بعضی دوروملاردا ایشی باشقا بیر کیمسه یه حواله

ائده بیلر. عاداتا، بلدیهر و ناظیرلیکلر بئله ائدیرلر و غیر-ایداری ایشلرینی اؤز ایشچیلری اولمایان اؤزل شیرکتلره یا دا کیمسه لره تاپشیریلر. مثلاً، بلدیهر یا شیللیقلارین سواریلماسینی بیرباشا اؤزلی ائتمیرلر و بو ایشی اؤزل شیرکتلره حواله ائدیرلر. یا دا، مېثال اوچون ناظیرلیکلر بینالارینین تعمیر ایشلرینی اؤزل شیرکتلره تاپشیریلر. بونا «موقاطعه ایشچیلیگی» یا «موقاویله ایشچیلیگی» (پیمانکاری) دئییلر.

بو دوروملاردا دا اؤزل شیرکت اوچون چالیشان کیمسه ایش قانونونا تابع اولاجاق آنجاق همین ناظیرلیک یا دا بلدیهرین ایشچیسى ساییلما یا جاغاق. اساس ایش صاحیبی ایش وئرئین اؤزو اولمادیغی زامان ایشین مسئولیتی ایله

باغلى موشكوللر يارانا بيلر و ايشچينين طلبرينين موخاطبى نين اساس ايش صاحىبى مى يوخسا موقاويله چى مى، (پيمانكار) بللى اولمايا بيلر. قانون بو حاقدا دئيبير كى، ايشى موقاويله چييه وئرن اساس ايش وئرن، سؤزلىشمه نى ائله ترتيب ائتمه ليدير كى، ايشچيلرله باغلى بوتون ايش قانونو قايدالارى يئرینه يئتيريلسين. يعنى، اگر اساس ايش وئرن، موقاويله چى طرفيندن ايشچيلرين حوقوقلاريني قوروماق اوچون ضرورى تدبيلرلر گؤرمزسه، اؤز وده مسئوليت داشييا جاقدير.

ميشال اساس ايش وئرن موقاويله چيدن، ايشچيلرين آيلغينين اؤدنىلمه سى اوچون ضمانت آلا بيلر يا دا موقاويله چى ايله سون حسابلاشمادان اؤنجه ايشچيلرين طلبرينين و آيليقلارينين اؤدنىلديگينه امين اولماليدير. اگر بو ايشلرى گؤرمزسه، اؤزونون ده مسئوليتى اولاجاق و موقاويله چينين ايشچيلرى اؤز حاقلاريني الده ائتمك اوچون اونا دا موراجيعت ائنده بيلرلر. قيساجاسى، ايشچى موقاويله چى اوچون چاليشيرسا، اونون موخاطبى موقاويله چيدير، اما اساس ايش وئرن قئيد ائدىلن مسئلهرى يئرینه يئتيرمزسه، ايشچيلرين حاقلارينين الده ائدىلمه سى اوچون هم موقاويله چى، هم ده اساس ايش وئرن مسئوليت داشييا جاق.

ايشچى نين ايش وئرن قارشىسینداكى وظيفه لرى

بیر ايشچى بير ايش يئرینده ايشه باشلايدىقا، ايش وئرن قارشىسیندا بير سيرا وظيفه لرى يئرینه يئتيرمه ليدير. ايشچى و ايش وئرن يازبلى يا دا شيفاهى اولراق ايشچينين وظيفه لرى حاققیندا راضيلیغا گله بيلرلر و بو دورومدا ايشچى بوراضيلیغا باغلى حرکت ائتمه ليدير. بوندان علاوه، ايلک باشدا راضيلیغا گلينمه سیندن آسيلي اولمايلاق ايشچينين يئرینه يئتيرمه لى اولدوغو بعضى وظيفه لرى واردير:

۱ ایشی شخصاً ایجرا ائتمه سی: ایشچی ایشی اؤزو یئرینه یئتیرمه لیدیر. یعنی ایشی یئرینه یئتیرمک اوچون باشقا بیر کیمسه نی گؤندره بیلمز.

۲ ایشین دقیقلیکله یئرینه یئتیریلمه سی: ایشچی ایشینی دقیقلیکله یئرینه یئتیرمه لیدیر. هر بیر ایشین اؤزونه مخصوص ایجرا قایداسی وار و ایشچی بو قایدالارا اویغون اولاراق ایشینی دقیقلیکله یئرینه یئتیرمه لیدیر. مثلاً، تیکیش ایله باغلی بیر ایش یئرینده چالیشان ایشچی «منیم تجروبه م یوخدور، بونا گؤره ده پالتارین کسیمینی دوزگون ائتمه دیم» دئییه بیلمز. بئله دوروملاردا، ایشچینین ایش وئرن قارشیسیندا مسؤلیتی واردیر. ایشچی گوردوگو ایشده دیقتسزلیک نتیجه سینده یا دا ایشی یاخشی بیر شکیلده یئرینه یئتیرمه مک نتیجه سینده ایش وئرنه وئردیگی ضرر دوروموندا قصورلو سایبلا جاق و مسؤلیت داشیبیا جاق. ایش قانونونا اساساً، ایشچینین وظیفه لرینی قصورلو شکیلده یئرینه یئتیرمه سی، ایش وئرنه ایشچینی ایشدن چیخارماق حاققی وئریر.

۳ امانتی قوروماق: ایشچی، ایش اوچون اونا وئرلمیش اولان ایشیلاری قورویوب ساخلامالیدیر. مثلاً، ساتین آما ایشی ایله وظیفه لن دیریلن سوروجو، ایش وئرن اونا وئردیگی ماشیندان شخصی ایشلری اوچون فایدالانا بیلمز.

۴ ایش وئرنین تاپشیر یقلارینین یئرینه یئتیریلمه سی: ایشچی ایش وئرنین یا دا ایش یئرینده اونون نو ماینده سینین قانونی تاپشیر یقلارینی یئرینه یئتیرمه لیدیر. مثلاً، ایش وئرن ایشچییه «بیر ایل بو یوندا ۱۵ گون مرخصلیک آل» دئسه، ایشچی بو تاپشیر یغا عمل ائتمک مجبور بیتینده دئییل. یا دا مثلا ایش وئرن ایشچییه دئسه کی؛ «گت منیم ائویم اوچون آلیش-وئریش ائت، یا دا مثلا منیم ماشینیمی یوا!»، ایشچینین بونلاری یئرینه گتیرمک مجبوریتی یوخدور. دیگر اؤنملی مسئله بودور کی بعضاً ایش وئرن ایشچیدن قانونا گؤره سوچ سایبیلان ایشلر گؤرمه سینین طلب ائده بیلر.

◎ مېثال

ايش يئرینده بیر قضا باش وئرمیش و ایشچیلردن بیرى یارانمیش و بو دورومدا ایش وئرن ایشچیدن محکمه ده یا دا ایش ایداره سینده، یارانان ایشچینین یوخولو اولدوغونو و بو سببله قضانین باش وئردیگینی دئمه سینی ایسته میس و یالن شاهیدلیک ائتمه سینی طلب ائتمیش. ایشچی کسینلیکله ایش وئرنین بو طلبینی یئرینه گتیرمه مه لیدیر. اگر بو ایشی گۆرسه مسئولیت داشییا جاق و داها سونرا ایش وئرنین طلبی اوزره یالن شاهیدلیک ائتدیگینی ایديعا ائده بیلمز.

۵ ایش یئرینین نیتظام-اینیتظام قایدالارینا اویماق: «نیتظام-اینیتظام

قایدالاری»، ایش قانونو و قایدالاری چرچیوه سینده ایش یئرینین شرایطی و وضعیتینه اویغون اولراق ایش وئرن طرفیندن حاضرلانان و یئرلی ایش ایداره سی طرفیندن تصدیق ائدیلدیکدن سونرا اینیتظام کومیته سی طرفیندن تطبیق اولونان قایدالار توپلوسودور. ایشچی بو قایدالارا اویمالیدیر و اگر اویمازسا اونون اوچون نتیجه لری اولابیلر، حتی بعضی دوروملاردا ایشچینین ایشدن چیخاریلما سینا سبب اولابیلر.

؟ ایش وئرنین ایشچی قارشیسینداکی وظیفه لری

۱. ایش سؤزleşمه سی شرطلرینه اویماق: ایش وئرن، ایشله ایلگیلی سؤزleşمه یا دا شیفاهی راضیلیق یا دا ایش یئرینین عادتینه اویغون ایش شرطلرینی یئرینه گتیرمه لیدیر. مثلاً، ایشچی ایله اؤزل بیر وظیفه ده چالیشماق اوچون سؤزleşمیش ایسه، ایش وئرن اونو داها آشاغی بیر وظیفه یه تعیین ائده بیلمز. یا دا ایشچی راضی اولمادیغی حالدا اونو آرتیق ایشلمگه مجبور ائده بیلمز.

۲. آیلیق اؤدنیلمه سی: ایش وئرنین آن واجیب وظیفه سی ایشچیه راضیلاشدیریلیمیش آیلیغینی اؤده مکدیر. بو آیلیق آن آز آمک حاققیندان داها آز اولمایدیر و واختیندا اؤدنیلمه لیدیر.

۳. ایش سونلاندیرما حاقتی: ایش سؤزleşمه سی هر هانسی بیر سبب ایله سونا چاتدیقدا، ایش وئرن ایشچیه ایش سونلاندیرما حاقتی یا دا سنوات

حاققی اولراق آدلانان بیر مبلغ اؤدهمه لیدیر. بونونلا ایلگیلی سونراکی بؤلمه لرده داها گئنیش بیلگی وئره جه بیک.

۴. ایش سونوندا ایشچییه اؤدنیلمه میس حاقلارین اؤدنیلمه سی: اگر ایش سوره سی بویونجا ایشچینین بعضی حاقلاری اؤدنیلمه میسسه، ایش سؤزلمه سی سونا چاتدیقدا بو حاقلار ایشچییه اؤدنیلمه لیدیر. مثلاً، گئجه شیفتینده چالیشمیش اولان ایشچینین حاققی اؤدنیلمه ییبسه، بو حاق ایشدن چیخارکن حسابلانیب اؤدنیلمه لیدیر.

⊕ نؤکته ۱: اگر ایشچی وفات ائدرسه، اونون آیلغی، حاقلاری و گئجیکمیش اؤدنیشلری قانونی وارثلرینه اؤدنیلمه لیدیر. یعنی، ایش وئرن ایشچینین وفات ائتمه سینه دایاناراق اونون گئجیکمیش اؤدنیش لرینه اؤده مکن ایمتیناع ائده بیلمز.

⊕ نؤکته ۲: ایشچینین طلب لری دیگر شخصلرین ایش وئرن دن اولان طلب لرین دن داها اؤنملی دیر و ایشچی طلب لرینه اؤنجه لیک وئریلیر. مثلاً، اگر ایش وئرن کیمدنسه مال آلمیش و بونون عوضینده اونا چک وئرمیش، لاکین چکی اؤده مه دیگی اوچون بورج لو قالمیشسا و عینی زاماندا بیر ایشچیسینین ده آیلغینی اؤده مه میسسه و هر ایک طرف محکمه یه موراجیعت ائدرسه، اؤنجه لیک ایشچیلرین طلب لرینه وئریله جک. توتاق کی، ایش وئرنین عومومی اولراق بیر میلیار تومن نقد و غیر-نقد سرمایه سی واردیر. او، چک صاحبینه ۸۰۰ میلیون تومن بورج لودور و ایشچیلرینه ۵۰۰ میلیون تومن آیلیق بورجو واردیر. بیر میلیار تومن هر ایک طرفین بورجلارینین اؤدنیلمه سینه چاتما دیغی اوچون، محکمه اؤلجه ایشچیلرین ۵۰۰ میلیون تومن بورجونون اؤدنیلمه سینه قرار وئره جک، سونرا ایسه چک صاحبینین بورجونون اؤدنیلمه سینه. یعنی، ساده دیلله دئسک، ایشچینین طلبی دیگر بورجلار قارشیسیندا اؤنجه لیگه مالیک دیر.

۵. ایشچیلرین بیمه سی: ایش وئرن، ایشچی بیر گون اوچون ایشه قبول ائدیلسه بئله، اونلاری ایشه قبول ائدرکن بیمه ائتمه لیدیر. بو حاقدا دا سونراکی بؤلمه لرده داها گئنیش بیلگی وئره جه بیک.

۶. ایشین یئرینه گتیریلمه سندینین وئرلمه سی: ایش وئرن، ایش سؤزلشمه سینین سوره سی بیتدیکده ایشچینین طلبی ایله اونا، ایشین یئرینه گتیریلمه سینی گؤسترن سند وئرمه لیدیر. بو سندده ایشین باشلاما و بیتیریلمه زامانی و ایشین نؤوعو قئید ائدیلمه لیدیر.

۷. ایش یئری تهلوکه سیزلیگینین تآمین ائدیلمه سی: ایش وئرن ایش یئرلرینده تهلوکه سیزلیک و قوروما قایدالارینا رعایت ائتمه لیدیر. یعنی، هم ایش یئرینین چئوره سینی، هم ده ایشله دیلن آوادانلیقلاری تهلوکه سیز ائتمه لی و ایشچیلرین ساغلاملیغینی قوروماق اوچون گرکلی آوادانلیقلاری تامین ائتمه لیدیر. اگر بو تدبیرلری گؤرمزسه جزالاندیر یلا جاق. اگر بیر ایشچی بو سببدن خسارت آلسا، ایش وئرن جریمه یا دا حبس جزاسی ایله اولزشه بیلر، هم ده ایشچییه وئردیگی مآدی زیانی دا اؤده مه لی اولاجاق. بو مسئله ایله باغلی سونراکی بؤلمه لرده داها گئنیش آچیقلاما وئرجه بیک.

ایشچی هارادا ایشلمه لیدیر؟ ایش یئری هارادیر؟

ایشچی ایش یئرینده ایشلمه لیدیر. ایش یئری، ایشچینین ایش وئرینین طلبی ایله ایشله دیگی یئر دیر. یعنی، ایش یئرینی تعیین ائتمک صلاحیتی ایش وئرنه مخصوصدور. ایشچی ایشه باشلایاندا، یا سؤزلشمه ایله، یا دا شیفاهی شکلده راضیلاشیر کی، بللی بیر یئرده ایشله یه جک. اوراسی ایشچینین ایشلمک مجبوریتینده اولدوغو یئر دیر. مثلاً، بیر ایش وئرینین ایکی تیکیش یئری وارسا و ایشچی ایله بونلاردان بللی اولان بیر یئرینده چالیشا جاقی راضیلاشدیریلیبسا، ایشچی سونرادان دیگر یئرده ایشلمک ایسته دیگینی دئییه بیلمز. عینی شئی ایش وئرین اوچون ده کئچر لیدیر و ایشچینی باشقا بیر یئرده چالیشماغا مجبور ائده بیلمز.

ایش یئرینین، ایشچینین راضیلیغی اولمادان یا دا سؤزلشمه ده قئید ائدیلمه دن دییشدیر یلمه سی قاداغان دیر. مثلاً، تهراندا ایشه باشلامیش بیر

ایشچییه ایش وئرن سونرادان «آرتیق مالیک اولدوغوم کر جده کی ایش یئرینده ایشلمه لیسن!» دئییه بیلمز. اگر ایش وئرن ایش یئرینی دییشدیرمک ایسترسه و ایشچی راضی اولمازسا، ایش وئرن یئرلی ایش ایداره سینین راضیلیغینی آلمالیدیر. اگر ایش ایداره سی ایش وئرنین طلبینی قبول ائدرسه، ایشچی بو قارار قارشسی همین ایداره ده کی «تشخیص کومیته سینه» موراجیعت ائده بیلر.

➕ نؤکته ۱: ایش یئرینه باغلی اولان مکانلار و ایش یئرینین فعالیتی ایله علاقه لی بوتون یئرلر ایش یئرینین بیر حیصّه سی حساب اولونور. مثلا، اوشاق باغچاسی، حمام، ساغلیق مرکزی، نقلیات واسیطه لری، ایدمان سالونلاری، اؤیرتیم کلاس لاری، یئمکخانا لار، مسجدلر و ناماز اوتاق لاری، اسلامی درنکلر و اسلامی ایش شورالاری. بو قونو اونا گؤره اؤنملیدیر کی، ایش وئرن بو مکانلاردا دا تهلوکه سیزلیک قایدالارینا رعایت ائتمه لیدیر. اگر ایشچی بو یئرلرده هر هانسی بیر قضا ایله اوزلشرسه، بو قضا دا ایش قضاسی ساییلاجاق و ایشچی ایش یئرینده باش وئرن قضا ایله باغلی نظرده توتولان حاقلاردان یارارلانا بیلر جک.

➕ نؤکته ۲: ایشچینین ایشله دیگی ایش یئری باشقا بیر کیمسه یه کئچه بیلر. مثلا، ایش وئرن اؤز ایستحصال ایش یئرینی ساتا بیلر یا دا وفات ائدرسه، ایش یئری اونون ورته لرینه کئچه بیلر. یا دا ایکی شیرکت بیرلشهرک بیر شیرکت اولا بیلر. بو دوروملاردا یئنسی ایش وئرن اؤنجه کی ایش وئرنین یئرینه کئچه جک و ایشچیلرین دوروموندا هئج بیر دییشیکلیک باش وئرمه یه جک. مثلا، یئنسی ایش وئرن ایشچیلرین وظیفه لرینده اؤنملی بیر دییشیکلیک ائده بیلمز. توتاق کی، بیر یئمک محصولو قابلاشدیرما ایش یئرینده چالیشیرسینیز و ایشینیز هر هانسی بیر دستگاه ایله باغلیدیر. یئنسی ایش وئرن سیزه دئییه بیلمز کی؛ «بوندان سونرا قابلاشدیریلیمیش محصوللاری ماشینا یوکلر یه جکسن!»

عینی زاماندا، یئنسی ایش وئرن اولکی بورجلارلا گؤره ده مسئولیتی وار دیر و ایشچیلر اؤنجه کی بورجلارینی یئنسی ایش وئرندن طلب ائده بیلرلر. مثلا، اگر سیزه بایراملیق وئریلمه ییبسه و ایش وئرن شه ریور آییندا بایراملیق لاری وئر جگینه سؤز وئر می شسه، لاکین ایش یئرینی تیر آییندا باشقاسینا

ساتىسا، يىنى ايش وئرن دئيه بيلمز كى؛ «بو منىملە علاقەلى دئىيل، گئدىن اۇنجه كى ايش وئرنىن كئچن ايلين بايراملېغىنى آلين»، عكسىنە، او، اؤزو بونو اؤدەمەلىدير. سادە دېللە دئسك، يىنى ايش وئرن اۇنجه كى ايش وئرنين بوتون وظيفەلر ينى داشياچاق.

➕ نۆكتە ۳: طبعى كى، بىر ايش يئر يىندە فرقلى وظيفەلر و درجهلر وار. ايشچى ايشە گۆتورولدوكدە، اونون هانسى بۆلمەدە چالشاچاغى راضىلاشديريلمالىدير. مثلاً، اگر او، ايدارى بۆلمەدە ايشە گۆتورولورسە، اونو اىستحصال خطينه يا دا يوك داشيما ايشلرينە گۆندرمك اولماز. ايش قانونونا اساساً، ايش شرايطيندە اساسلى ديشيكلېك ايشچينين راضىلېغى اولمادان قاداغاندير. اگر بو مسئلەدە فيكىر آيرىلېغى يارانارسا، ايش ايدارەسى قرار وئره جكدېر.

← عائله وى ايش يئرلرى و كىچىك ايش يئرلرى

عائله وى ايش يئرلرى، يالنىز ايش وئرن، اونون حيات يولداشى، اتاسى، آناسى و اوشاقلار يىنين چالاشدىغى ايش يئرلرىدير. يعنى، عائله وى ايش يئرلى او ايش يئرلرىدير كى، بىرىنجىسى، ايشچىلر ايش وئرنلە ياخىن قوهوملوق موناسىبتىنە مالكدير (اتا، آنا، اوشاق و حيات يولداشى) و ايكىنجىسى، ايش يالنىز ايش وئرن و بو قوهوملارى طرفيندن حياتا كئچىر يلىر و اونلار خارىچىندە كىمسە ايش يئر يىندە چالشمير. اگر ايش يئر يىندە بو كىمسەلردن باشقا كىمسە، حتى ايش وئرنين نوهسى يا دا باجى-قارداشى ايشلەسە، همين ايش يئرلى آرتىق عائله وى ايش يئرلى سايلىمير.

عائله وى ايش يئرلرى، آچىق ايفادە ايله بللى ائدىلن بعضى ايش قانونو قايدالار يىنا باغلى دئىيل. لاكىن آچىق بىر ايفادە يوخدورسا ديگر قايدا و قانونلارا تابع اولورلار. مثلاً، بو ايش يئرلرى يىنين ايشچىلرى ايشسىزلىك بيمەسىنە داخيل ائدىلميرلر، لاكىن بو ايش يئرلرى يىندە دە ساغلىق و تكنىك قايدالارا عمل ائدىلمەلىدير. بعضى دوروملاردا بو ايش يئرلرى يىنين بللى

قانونلاردان آزاد اولونماسی سوء-ایستیفاده لره سبب اولایبیلر. مثلاً، ایش یوخلایبجیلارینین (بازرس) عائله وی ایش یئرلرینه گیریشی یالنیز یئرلی ساوجینین (دادستان) یازیلی ایجازه سی ایله مومکوندور. بو محدودیت بعضی دوروملاردا، او جومله دن ۱۵ یاشیندان کیچیک اوشاقلارین ایشله دیلمه سی یا دا ایش یئرینین تهلوکه سیز لیک و ساغلیق قایدالارینا عمل ائدیلمه مه سی کیمی سوء-ایستیفاده لره یول آچا بیلر.

کیچیک ایش یئرلی، ۱۰ نفر دن آز ایشچینین چالیشدیغی ایش یئرلیدیر. بعضی دوروملاردا، ۱۰ نفر دن آز ایشچیسی اولان ایش یئرلرینده چالیشانلار ایش قانونونا داخیل ائدیلمیر. ایش قانونونا دایاناراق، مصلحت اوچون کیچیک ایش یئرلی (۱۰ نفر دن آز ایشچی ایله) کنجیجی اولاراق بعضی قایدالاردان آزاد ائدیله بیلر. بو مصلحت و ایستیثنا دوروملاری، «عالی ایش شوراسی» نین تکلیفی ایله ناظیرلر هئیأتی طرفیندن تصدیق لنمیش آیین نامه قایدالارینا دایاناراق تعیین ائدیلمیر. ناظیرلر هئیأتی، ۱۳۸۱/۱۰/۲۹ تاریخینده عالی ایش شوراسینین تکلیفی ایله ۱۰ نفر دن آز ایشچیسی اولان کیچیک ایش یئرلرینین بعضی ایش قانونو قایدالارین دان آزاد ائدیلمه سی ایله باغلی ۳ ماده و ۱ بند دن عبارت بیر آیین نامه نی تصدیق ائتمیش و بو ایش یئرلرینین ایستیثنا و آزادلیق دوروملارینی تعیین ائتمیشدیر.

ایش سؤزلشمه سی

ایش سؤزلشمه سی او دئمکدیر کی، ایشچی ایش حاقی آماق قارشیلیغیندا ایش وئرن اوچون چالیشماغی قبول ائدیر. سؤزلشمه یازیلی یا دا شیفاهی اولایبیلر. لاکین، یازیلی سؤزلشمه نین اولماسی داها یاخشیدیر، چونکی ایشچی و ایش وئرن آراسیندا هر هانسی بیر موشکول یاراندیقدا، ایش سؤزلشمه سی چوخ یارارلی اولایبیلر. مثلاً، دوشونون کی، ایشچی و ایش وئرن راضیلاشیر کی، ایشچی ۱۲ میلیون تومن آیلیق قارشیلیغیندا چالیشاجاق، حالبوکی

آن آز آمك حاققى ۷ مىليون تومندىر. اگر ايش وئرن آيين سونوندا ايشچىيه ۷مىليون تومن وئرسه و مسئله ايش ايداره سینه چاتسا، ايشچى، ۱۲ مىليون تومن آيلىق حاقداراضىلاشديقلاريني ثوبوت ائتمه ليدىر. بونون اوچون بير چوخ يول واردىر آنچاق آن ياخشى يولو يازىلى ايش سؤزلىشمه سيدىر.

باشقا بير ميثال اولراق بئله دوشونون كى، ايش وئرنين شھرين فرقلى يئرلرينده ايكي ايش يئرئى واردىر. ايش زامانى راضىلاشيرلار كى، ايشچى بير نومره لى ايش يئرئينده ايشله سين، آنچاق بير نئچه آيدان سونرا ايش وئرن ايشچىيه دئير كى، ايندى ايكي نومره لى ايش يئرئينه گئتمه ليسن. اگر يازىلى سؤزلىشمه اولارسا، ايشچى راحتليقلا ايش وئرنه دئيه بيلر كى، سيزين بئله بير حوقوقونوز يوخدور و اگر ايش وئرن اونو ايشدن چىخارسا، ايشچى راحتليقلا ايش ايداره سيندن «ايشه گئرى دؤنمك امرى» تامين انده بيلر. عوموميتله چاليشين كى، ايش وئرنله يازىلى سؤزلىشمه باغلاياسينيز. ايش قانونونا باغلى اولان سؤزلىشمه لر يازىلى اولدوقدا، ايش ناظيرليگى طرفيندن قانون و قايدالار چرچيوه سينده و مخصوص فورمدا حاضيرلانيب طرفلره وئرلين شكىلده اولمالى دىر.

اؤرنك سؤزلىشمه لرى اينترنتدن راحتليقلا تاپماق مومكوندور. اگر يازىلى سؤزلىشمه مومكون دئيبلسه، آن آزى شىفاھى راضىلاشما بير يا دا بير نئچه شاھيد قارشىيسيندا باش توتسون كى، گله جكده هر هانسى بير موشكول باش وئردىگى زامان شاھيدلرين ايفاده لر يندن اىستيفاده ائتمك مومكون اولسون.

ايش سؤزلىشمه سينده آشاغىداكى مسئله لر نظرده توتولما ليدىر:

- آمك حاققى نين مىقدارى، آرتىقلامالارى و اؤدنىلمه قايداسى (آرتىقلامالار يا دا علاوه اؤدنىشلر، ميثال اوچون اوشاق حاققى يا دا ائو حاققى)
- ايش ساعاتلارى، تعطيللر و مرخصليكلىر
- ايش يئرئى

— کئچجی سۆزleşمه لرده سۆزleşمه نین سوره سی

— سۆزleşمه نین باغلاندىغى تاريخ

— سوره تعيين انديلمه ميش سۆزleşمه لرده، سۆزleşمه نین پوزولما شرطلى و

قايداسى

— ايش وئرنه ايشين دوزگون گورولمه سی اوچون چک يا دا سفته وئریلبسه، بو

سۆزleşمه ده قئید اولونما لیدیر

يازىلى سۆزleşمه لر اساساً دؤرد نوسخه ده ترتيب اولونما لیدیر. اولاردان بیری ايش وئرنه، بیری ایشچییه، بیری ايش ایداره سینه، دیگری ایسه اسلامى ايش شوراسینا و شورا اولمايان یئرلرده ایسه نوماينده سینه وئریلمه لیدیر.

← ايش سۆزleşمه سینین نؤوعلى

ايش سۆزleşمه سی اونون نؤوعوندىن آسیلى اولراق کئچجی (بللى بیر سوره اوچون) يا دا سورکلى (قالارغى، سوره سیز، دایمی) اولابیلر. سورکلى ايش سۆزleşمه سی دایمی اؤزلیک داشیيان ایشلر اوچوندور. اؤرنک اولراق چؤرک بيشيرمک يا دا دیکیشچیلیک کیمی. ایشلرین چوخو دایمی خصوصيته مالیکدیر. کئچجی ایشلر اوچون اؤرنک: میوه بیغماق يا دا اکینجیلیک ایشی گؤرمک.

دایمی ایشلرده ایشین باشلانغیج واختی بللى دیر آنجاق اونون باشا چاتما واختی تعیین اندیلمیر. أما کئچجی ایشلرده ایشین باشلانغیج و بیتمه واختی ایشچی و ایش وئرن آراسیندا راضیلاشدیریلاراق تعیین اولونور.

ايش سۆزleşمه سینین باشقا بیر نؤوعوده وار کى، بونا «بللى ايش سۆزleşمه سی» دئییلیر. مثلاً، بیر کیمسه یاغیشدان زده لنمیش ائوینین دایمی تعمیر ائتمک اوچون بیر ایشچی گؤتورور. آچیق دیر کى، دام تعمیر اولوناندا سونرا ايش باشا چاتا جاق. آنجاق، «بللى ايش» سۆزleşمه لرینده

واخت دا قئيد ائديله بيلر. مثلاً، راضىلاشايلا بيلر كى؛ دام ايكي گون عرضينده تعمير ائديلسين. هر حالدا، بو قونو بىر چوخ يۇندن اۇنم داشىماقاداير.

آنچاق قئيد ائديلمه ليدير كى كئچيجى ايش سۇزلىشمه سينين آن چوخ سورەسى ھاقدا ۱۳۹۸ ايلينده ناظيرلر ھئياتى نين آلدغي قارا دا ياناراق، اگر بىر ايشچى آرديجيل اولاراق سورەلى اولمايان بىر ايشده دۇرد ايل چاليشىبدير سا ايش وئرن اونون سۇزلىشمه سينى پروژە سونونا قدر اوزادما ليدير. بو دورومدا ايش وئرن دئيه بيلمز كى ايش سۇزلىشمه سى باشا چاتدغي اوچون آرتيق ايشچينى ايشه گۇتورمورم. اۇرنك اوچون، بىر شيركت بعضى ايشچيلر ايله بىر بينا يا دا بىر سە دوزلدمك اوچون كئچيجى سۇزلىشمه ايمضالاميش اولاييلر. سۇزلىشمه نين باشلاماسيندان دۇرد ايل كئچميش و داھا پروژە باشا چاتماميش اولاييلر. سە يا دا بينا دوزلدمك ايشى سورەلى بىر ايش سايلمادغي اوچون و دۇرد ايل كئچدكيدن سونرا ايش باشا چاتمادغي اوچون ايش سۇزلىشمه سينين سورەسى باشا چاتميش اولسا بئله ايشچيلر پروژە سونونا قدر چاليشما ھاققينا ماليكديرلر.

مېثال اۇرنك اوچون اگر ايش سۇزلىشمه سينده قئيد ائديلمه ييبسه كى، بو، كئچيجى بىر ايشدير يا دا دايمى، اگر ايشين دايمى اۇزلىگى وارسا، ايش وئرن دئيه بيلمز كى؛ «من ايشچينى بىر ايل ايشلتمك ايسته ييرديم و هر ايل اونون سۇزلىشمه سينى اوزادا جاقديم.» يا دا اگر ايش سۇزلىشمه سى بللى بىر سورە يا دا بللى بىر ايش اوچون باغلانيبسا، ھئچ بىر طرف، يعنى نه ايشچى، نه ده ايش وئرن اونو بىر طرفلى قايدادا پوزا بيلمز. اگر ايش سۇزلىشمه سينده سورە تعين ائديلمه ييبسه و طرفلر شىفاھى دانىشيقلاردا بو ھاقدا راضىليغا گلە ييبلسە، سۇزلىشمە دايمى سايللاجاق و ايش وئرن دئيه بيلمز كى، سۇزلىشمە كئچيجى ايدى و ايشچينى ايشدن چىخارا بيلمز.

نوكتە: ايش سۇزلىشمە سينده نظرده توتولان شرطلر ايش قانونونون قايدالارى ايله ضيديت تشكيل ائتمە مە ليدير. مثلاً، ايش سۇزلىشمە سينده

بنله بیر شرط نظرده توتولا بیلمز کی، ایشچی آن آز آمک حاققیندان داها آز آلیق آلسین یا دا بیمه اولماسین یا دا مرخصلیگه گنتمه سین. اگر ایشچینین اؤزو بنله بو شرطلری قبول ائتسه، بو اعتبارلی دئییل. یعنی اگر ایشچی اؤزو، مثلاً ۵ میلیون تومن آلیق آلاجاغینی و بیمه اولمایا جاغینی قبول ائتسه، ایش وئرن دئییه بیلمز کی، بو، ایشچینین اؤز سئچیمیدیر و هئچ کیمه دخلی یوخدور. همین ایشچی ایش ایداره سینه گنדיب آلیغینین آن آز آمک حاققیندان داها آز اولدوغونو و بیمه ائدیلمه دیگینی بیلدیره و طلب ائده بیلر کی، ایش وئرن اونا حاققینین قالانینی اؤده سین و بیمه ائتسین. یعنی بللی باشلی بعضی قایدالارا عمل ائتمک و اجیبیدیر و بو قایدالارا ضید اولان هر هانسی بیر راضیلاشما اعتبارسیز ساییلیر. بو قایدالارا ایش قانونونون باغلا بیجی قایدالاری (الزام آور) یا دا اوستون قایدالاری (قواعد امره) دئییلیر. آنجاق، ایش قانونونون قایدالارینا اویماغین و اجیب اولمادیغی دوروملاردا اونلارا ضید راضیلاشما مومکوندور. مثلاً، اگر ایشچی و ایش وئرن راضیلاشسالار کی، جومعه گونلری یئرینه، دوشنبه گونو تعطیل گونو اولسون، بو، اعتبارلیدیر.

بیمه و تأمین - اجتماعی

ایش قانونلارینا اساساً، ایش وئرن ایشچی ایشه باشلادیغی آن اونو «تأمین - اجتماعی قورومو» ندا بیمه ائتمگه مجبور دور. ایش دایمی، کنچجی یا دا بللی بیر ایش اولسون یا دا اولماسین فرق ائتمیر. حتی ایش وئرن ایشچینی بیر گونلوک ده چالیشدیراجاق اولارسا یئنه اونو بیمه ائتمه لیدیر. بیمه ائتمک بو دئمکدیر کی، ایش وئرن ایشچینین آدینی تأمین - اجتماعی قورومونا گؤندیرر و هر آی بو قوروما بللی بیر مبلغ اؤده بیر، بونا گؤره ده ایشچی تأمین - اجتماعی بیمه سینه مالیک اولور.

ایشچینین بیمه ائدیلمه سی مجبوریدیر و بو حاقدا راضیلاشما اعتبارسیزدیر. یعنی، ایش وئرن ایشچی چالیشدیرارکن بیمه ائتمه مکن

شرطی قویسا یا دا ایشچییه دئسه کی؛ «بیمه حاققینی اؤزونه وئریرم، نه ائدرسن ائت!» ایشچی بو شرطلری قبول ائتسه بئله، اعتبارسیزدیر و ایش وئرن یئنه ده ایشچیسینی بیمه ائتمگه مجبور دور. اگر ایش وئرن ایشچیسینی بیمه ائتمزه؛ ۱. ایشچینین بیمه حاققینی، نه قدر اولورسا اولسون، تأمین-اجتماعی قورومونا اؤده مه لیدیر. مثلاً، اگر ایشچی ۵ ایل بیر ایش یئرینده ایشله ییب و بیمه ائدیلمه ییبسه، ایش وئرن بو ۵ ایلین بیمه حاققینین بوتونونو اؤده مه لیدیر. ۲. ایشچینی بیمه ائتمه مک ایش وئرنه نقدی جریمه سونوجو دوغورار.

ایشچیلرین بیمه حاققی آدیقلاری آلیق و آرتیقلامالارینین ۳۰٪-دان عبارتدیر. بونون ۲۳٪ حیصه سی ایش وئرنه و ۷٪ حیصه سی ایشچییه عایددیر. باشقا دئییشله، ایش وئرن ایشچی اوچون ۲۳٪ بیمه حاققینی اؤزو اؤده ییر و ۷٪-لیک پایینی ایشچینین آلیغیندان کسبب تأمین-اجتماعی قورومونا اؤده ییر. اگر ایش وئرن ایشچینین بیمه حاققینی کسمکدن ایمتیناع ائدرسه، اؤزو بو حاققی اؤده مه یه مسئول اولاجاقدیر. چتین و ضررلی ایشلرده ۴٪ قدر آرتیق اؤدنیلیر کی، بو دا ایش وئرنین بوینوندادیر. یعنی چتین ایشلرده ایش وئرن ۲۷٪ اؤده مه لیدیر.

بیمه اولونمانین ایشچی اوچون چوخلو یارارلاری واردیر. بونلاردان بیر یی تقاعد حاققینا داخیل اولماقدیر و تقاعدا چیخاندا بیمه اونا تقاعد آلیغی اؤده یه جکدیر. ساغلیق قونوسوندا ایسه موعالیجه خرچلرینین چوخونو بیمه قارشیلاییر. اگر ایشچی ایش قضاسی نتیجه سینده یارالانارسا، بیمه اونون خرچلرینی و دیه سینینی اؤده یه جکدیر. اگر ایشچی «ایش گؤره بیلمز» (از کار افتاده) اولارسا، بیمه اونا آلیق وئره جک. اگر بیمه سی اولان ایشچی ایشسیز قالارسا، بللی شرطلره «ایشسیز لیک آلیغی» آلا بیلر. بوتون بو قونولاری تک-تک آچیقلا یاجاییق. آنجاق، ایلك باشدا بونو بیلمکده یارار وار کی ایش وئرن ایشچینی بیمه ائتمه دیگی دورومدا ایشچی نه ائتمه لیدیر.

بیمه حاققی اؤدنیلمزسه نه ائدیلمه‌لی؟

ایش وئرن هر بیر ایشچینین بیمه حاققینی بیر سونراکی آیین سون گونونه قدر اؤده‌میش اولمالیدیر و اگر بو ایشی یئرینه یئتیرمزسه، شخصاً مسئولیتی واردیر. اگر ایش وئرن ایشچینین بیمه حاققینی اؤده‌مزسه، تأمین-اجتماعی قورومو ایش وئرنی ایشچینین بیمه حاققینی اؤده‌مه‌یه مجبور ائدیر. اگر ایش وئرن تأمین-اجتماعی قورومونا آمک حاققی فورملارینی گؤندر‌مزسه، تأمین-اجتماعی قورومو بیمه حاققینی اؤزو تعیین ائده‌رک ایش وئرندن طلب ائده بیلر. آیریجا، ایشچی تأمین-اجتماعی قورومونون آن یاخین شو‌عبه‌سینه بیلگی وئره‌رک یا دا قورومون ۱۴۲۰ نومره‌لی «خلق ایله علاقه مرکزی» نه زنگ ائده‌رک ایش یئرینه یوخلایجی/بازرس گؤندر‌یلمه‌سینی طلب ائده بیلر.

ایش وئرنین بیمه حاققینی اؤده‌مکده گنجیکمه‌سی تأمین-اجتماعی قورومونون مسئولیتینی آزالدماز و آرادان قالدیرماز. یعنی، اگر ایش وئرن ایشچینی بیمه ائتمزسه و ایشچی بو ایشین دالیسینی توتارسا، ایش وئرن بیمه حاققینی اؤده‌مزسه بئله تأمین-اجتماعی قورومو ایشچی اوچون ایشه باش‌لادیغی تاریخدن اعتباراً ایش سابقه‌سی قتید ائتمگه مجبور‌دور. یعنی، بیمه حاققی قونوسو ایش وئرن ایله تأمین-اجتماعی قورومو آراسیندا اولان بیر قونودور و ایشچینی ایلگیلندیرمیر. اگر ایش وئرن بیمه حاققینی اؤده‌مزسه، تأمین-اجتماعی قورومو بو حاققی ایش وئرندن طلب ائتمه‌لیدیر و قانونی اولراق ایشچییه دئییه بیلمز کی؛ «ایش وئرن بیمه حاققینی اؤده‌مه‌دیگی سوره‌جه من سیزین ایش سابقه‌نیزی قتید ائتمه‌یه جگم.» نه یازیق کی، تأمین-اجتماعی قورومونون بعضی شو‌عبه‌لری بو ایشی ائدیر و ایشچی اؤز بیمه حاققینی اؤده‌مه‌یه مجبور قالیر. اؤزلیکله تقاعدا چیخما زامانی بو داها چوخ باش وئیرر.

◎ میثال

بیر ایشچی اوتوز ایل ایش سابقه‌سی ایله تأمین-اجتماعی قورومونا گئدیر و تقاعدا چیخماق ایسته‌ییر. آما اورادا، ایش وئرن بیمه حاققینی اؤده‌مه‌دیگی اوچون ۴ ایل بیمه ائدیلمه‌دیگینی اؤیره‌نیر.

تأمين-اجتماعى قورومونون بعضى شوعبەلرى ايشچىنى ايش وئرنىدىن شىكايەت ائتمەسى اوچون ايش ايدارەسىنە گۇندىرىدۇ ۋە حتى ايشچى ايش ايدارەسىدىن ايش وئرنە بىمە ھاققىنى اۇدەمەك قارارنى ائدىغىندا بئەلە، تأمين-اجتماعى قورومو دئىير كى؛ «اۇنچە ايش وئرن بىمە ھاققىنى اۇدەمەلى، اوندان سونرا بىز ايش ساپقەسىنى قئىد ائدەجە بىك.» تأمين-اجتماعى قورومونون بو ايشى قانونسوز دور. چونكى قئىد ائتدىگىمىز كىمى، تأمين-اجتماعى قورومو اۇنچە ايشچىنىن ايش ساپقەسىنى قئىد ائتمەلى ۋە سونرا ايش وئرنىدىن بىمە ھاققىنى طلب ائتمەلىدۇر.

اگر ايش وئرن ايشچىنىن بىمە ھاققىنى اۇدەمەزسە، ايشچى اىلك باشدا تأمين-اجتماعى قورومونا موراجىعت ائتمەلىدۇر. تأمين-اجتماعى قورومونون شوعبەسىدىن اىلگىلى فورملارى ائراق دولدورمالى ۋە اىندە كى سىندلر ۋە مدركلرىن فوتوكوپى لرى (كىملىك ۋە وارسا ساغلىق وثىقەسى) اىلە بىرگە تقدىم ائتمەلىدۇر. ايشچىنىن بىمە ائدىلمەمەسى مسئلەسىنە، تأمين-اجتماعى قوروموندا «ايش يئرلىندە چالشماق اىدىعاسى اوزرە ايشچى شىكايەتلىرى» ادى ائتىندا باخىلىر. تأمين-اجتماعى قورومونون اساس دىقت يئىردىگى مسئلە ايشچىنىن گئرچكەن ايشدە اولوب-اولمادىغىنى ثوبوت ائتمەكدۇر. تأمين-اجتماعى قورومونون قئى ۋە گلير ساحەسى اوزرە تىلىماتلارنىنا گۇرە، ايشچىنىن ايش ساپقەسىنى گۇسترن يا دا باشقا بىر دئىش اىلە ايشچىنىن ايش يئرلىندە چالشمىش اولدوغونو تصدىق ائدن سىندلر بونلاردۇر:

۱. اىدىعا ائدىلن دۇنم اىلە باغلى ايشە آلىنما، ايشدە يوكسىلمە يا دا وظىفە دىشكىلىك ھۇگمو

۲. ايشچىنىن اىلىغىنىن اۇدنىلدىگى اىلە باغلى بانك چىكلرى يا دا ساندىق قىبضلىرى

۳. اىلىغىن، ايش وئرنىن ايشچى اىلىغى اۇدنىش لىستلىرىنە اويغون اولراق بانك ھساپىنا ياتىرىلدىغى اىلە باغلى بانك سىندى

۴. ایشچییه آیلیق اؤدنیلمه‌سی اوچون آچیلیمیش بانک حسابی کارتی
۵. ایش یئری آیلیق اؤدنیش لیستلری
۶. ایش یئرینین حقوقی دفترلری و ایلگیلی خرج سندلری
۷. ایشچینین ایش بئرینده کی ایشتیراک و آیریلما کارتلاری، ایش یئری ایشچی یوخلاما دفترلرینین قئیدلری
۸. ایش قانونو تشخیص هئیاتی و آرا بولجولار هئیاتی نین قراری (ایشچینین ایش یئری ایله ایش باغینی سونلانديرديغیندا بو قرار وئريلمیش ایسه)
۹. ایش یئری ساغلیق مرکزی طرفیندن وئريلمیش ساغلیق کارتی
۱۰. ایش یئری شاهیدلیکلری

ایشچینین ایديعاسی ایله باغلی پرونده آچیلیب، ایلکین آراشدیرمالاردا آیریلدیقدان سونرا، ایشچینین بیمه سابقه‌لری کومیسسیونلاردا آراشدیریلماق. ایشچینین ایديعاسی تصدیق‌لنرسه، ایشچینین چالیشدیغی، آنجاق بیمه اولونمایان سورهلری اونا سابقه اولاراق قئید ائدیله جک، تقاعدا چیخماق یا دا ایش گۆره بیلمزلیک بیمه‌سی آماق اوزره اولان کیمسه‌لرین ایش سابقه‌لری ایله باغلی طلبلری اؤنجه لیکلیدیر.

← ایشسیزلیک بیمه‌سی

اگر بیر ایشچی غیر-ایرادلی اولاراق ایشسیز قالارسا، بللی شرطلرله تأمین-اجتماعی قوروموندان «ایشسیزلیک بیمه‌سی» آلا بیلر. «غیر-ایرادلی» ایشسیز قالما دورومو، ایشچینین قانونسوزلوق، اینتیظام پوزونتوسو یا دا ایشه گئتمه‌مک سببلریندن ایشدن چیخاریلمادیغی دور وملاری احاطه ائدیور. مثلاً، ایش وئرن ایشچی ساییسینی آزالدماق اوچون بیر سیرا ایشچیلری ایشدن چیخارارسا، یا خود ایش یئری ایفلاس ائدیلدیگی اوچون ایش وئرن طرفیندن باغلانارسا، یا دا کورونا کیمی یولوخوجو بیر خسته‌لیکدن

قاینالاناراق ایش بیتری مجبوراً باغلانارسا، یا دا سیل و زلزله کیمی طبیعی بیر فلاکت باش وئرسه ایشچیلر ایشسیز قالاییلرلر. بوتون بو دوروملاردا ایشچی ایشسیزلیک بیمه سیندن یارارلانا بیلر. ایشچینین ایشسیزلیک بیمه سی آلماسی اوچون آشاغیداکی شرطلری داشیمالیدیر:

— آن آزی آلتی آی بیمه سایقه سی اولمالیدیر. آنجاق سیل و زلزله کیمی طبیعی فلاکتلر دوروموندا بو شرط طلب ائدیلمیر.

— ایشچی ایش قانونونا باغلی اولمالیدیر. میثال اوچون؛ عائله وی ایش بیتریلرینده چالیشان ایشچیلر ایشسیزلیک بیمه سیندن یارارلانا بیلرلر.

— ایشسیز قالدیقدا آن چوخ اوتوز گون سونرا موراجیعت ائدیلمه لیدیر.

تأمین-اجتماعی قورومو طرفیندن اؤدنیله جک ایشسیزلیک بیمه سی آن آز ایشچینین سون اوچ ایلیغینین اورتالاماسینین ۵۵٪-ی قدر اولمالیدیر و آن چوخو ایسه ایلیق اورتالاماسینین ۸۰٪-ی قدر دیر. بو مبلغ ایشچینین ایشینی ایتیردیگی گوندن حسابلانیر و اؤدنیلیر. اگر ایشچینین ایلیق اورتالاماسینین ۵۵٪-ی ایش ناظیرلیگینین تعیین ائتدیگی آن آز آمک حاققیندان داها آزدیرسا، ایشسیزلیک بیمه سی اولاراق اؤدنیله جک اولان مبلغ همین ایلین آن آز آمک حاققی ایله برابر اولاجاق دیر. بیمه لی ایشچی ان چوخ ۴ نفری کفالتی آلتینا آلا بیلر. کفالتی آلتینداکی هر بیر نفر اوچون آلاجاغینا ۱۰٪ علاوه ائدیلمیر. میثال اوچون؛ اگر ایشچینین حیات یولداسی و ایکی اوشاگی وارسا، اوچ نفر اونون کفالتی آلتیندا اولدوغوندان اؤدنیشی ۳۰٪ آرتیریلاجاق دیر.

ایشسیزلیک بیمه سیندن یارارلانماق اوچون ایشچی لازیم اولان سندلرله تأمین-اجتماعی قورومونا موراجیعت ائتمه لیدیر. عینی زاماندا، ایشسیز قالان ایشچیلر اینترنت واسیطه سیله ده موراجیعت ائده بیلرلر. بونون اوچون ایشچیلر اؤنجه «دؤولت خیدمتلری» مرکزینه گئدیپ کیملیکلرینی تصدیقلمه لیدیرلر. داها سونرا bimehbikari.mcls.gov.ir سایتیندا

قئیدیياتدان کنجه لیدرلر. سندلر تصدیق ائدیلدیکدن سونرا مطلق
تأمین-اجتماعی قورومونا موراجیعت ائدیلمه لیدر.

تأمین-اجتماعی قورومو پرونده آچماق اوچون آشاغیداکی سندلری
طلب ائدیر:

— سون بیر ایلین ایش سؤزلشمه سینین اصلی و صورتی یا دا وئرلمیش اولان قرار

— یئنی چکیلیمیش اولان دؤرد دنه ۳×۴ اؤلچوده شکیل

— تحصیل سندینین یا دا فنی سندین اصلی و صورتی

— کیملیک وثیقه سینین بوتون صحیفه لرینین اصلی و صورتی

— کیملیک کارتینین اصلی و صورتی

— شیرکت طرفیندن وئرلمیش ایش سندینین اصلی و صورتی

— کیشیلر اوچون عسگرلیک خیدمت کارتینین اصلی و صورتی

— بیمه وثیقه سینین ایلك صحیفه سینین صورتی

— ایش وئر طرفیندن وئرلمیش معرفی

ایشسیزلیک بیمه سی محدود بیر سوره اوچون اؤدنیلیر و ایشچی
ایشلمه دیگی سوره جه بیمه اؤدنیشی داوام ائتمیر. ایش سایقه سینه گوره
ایشسیزلیک مه سینین اؤدنه سوره سی آشاغیداکی کیمیدیر:

— آلتی آیدان ۲۴ آیا قدر بیمه سایقه سی:

ائولی ایشچیلره ۱۲ آی، سوبایلار ۶ آی اؤدنیلیر.

— ۲۵ آیدان ۱۲۰ آیا قدر بیمه سایقه سی:

ائولی ایشچیلره ۱۸ آی، سوبایلار ۱۲ آی اؤدنیلیر.

— ۱۲۱ آیدان ۱۸۰ آیا قدر بیمه سایقه سی:

ائولی ایشچیلره ۲۶ آی، سوبایلار ۱۸ آی اؤدنیلیر.

— ۱۸۱ آیدان ۲۴۰ آیا قدر بیمه سایقه‌سی:

اؤلوی ایشچیلره ۳۶ آی، سوبایلارا ۲۶ آی اؤدنیلیر.

— ۲۴۱ آیدان داها چوخ بیمه سایقه‌سی:

اؤلوی ایشچیلره ۵۰ آی، سوبایلارا ۳۶ آی اؤدنیلیر.

نوکته ۱: اگر کیشی ایشچینین عسگرلیک خیدمت کارتتی یوخدورسا

ایشسیزلیک بیمه‌سی آلا بیلمز.

نوکته ۲: اگر کیمسه یئنی بیر ایشه باشلایارسا یا دا تقاعدا چیخارسا،

ایشسیزلیک بیمه‌سی کسילה جکدیر.

نوکته ۳: یالنیز ایران وطنداشلاری ایشسیزلیک بیمه‌سیندان

یارارلانیر. خاریجی وطنداشلار، ایش ایجازه‌سی و بیمه‌لری اولسا بئله،

ایشسیزلیک بیمه‌سی آلمیرلار.

← ایش گۆرده بیلمزلیک بیمه‌سی

بیر ایشچی چالیشدیغی زامان فیزیکی بیر ضرر آلا بیلر. بو، بیر قضا سببی ایله اولای بیلر جگی کیمی، خسته‌لیک یا دا یاشلیلیق سببی ایله ایش قابیلیتینین آزالماسی شکلینده ده اولای بیلر. آیریجا، قضا باش وئرمه‌دن ده ایشچی ایش سببی ایله فیزیکی یا دا روحی ضررلر یاشایا بیلر. میثال اوچون؛ داوا-درمان کارخانالاریندا چالیشان ایشچیلر شیمیایی ماده‌لرله ایشلیدیکلری اوچون تئز-تئز فیزیکی و روحی ضررلره معروض قالیرلار، خصوصیلره هورمون درمانلاری ایستحصال ائدن ایشچیلرده بو داها چوخ گۆرولور. یا دا طبیی آزمایشگاهلاردا چالیشانلار، اوزون سوره اشعه‌لی اورتامدا چالیشدیقلاری اوچون بعضی ضررلره معروض قالا بیلرلر.

آیریجا، ایشچی ایشدن آسیلی اولمایاراق بیر خسته‌لیگه یولوخا بیلر. مثلاً،

ایشچی سرطان کیمی بیر خستلیگه یاخالانیب داواملی ایشلمک اونون اوچون مومکون اولمایا بیلر. بو دوروملاردا دا بیمه اونلاردان حیمایه ائتمه لیدیر. هر حالدا، هانسی نندن ایله اولورسا اولسون ایشچینین ایش گۆرمه قابیلیتی آزالدیقا، بعضی شرطلره باغلی اولاراق «ایش گۆره بیلمز» سایبلا جاق. بو دورومدا ایشچی ایش گۆره بیلمز لیک بیمه سی و ایش گۆره بیلمز لیک آیلغی آما حاقینی الده ائده جک. یعنی بیمه ایش گۆره بیلمز ایشچی اوچون آلیق اولاراق بللی بیر مبلغی اؤده یه جکدیر.

قانوندا ایش گۆره بیلمز لیک دوروملاری اوچ قوروبا بؤلونور: ۱. «تام ایش گۆره بیلمز لیک»: ایشچینین چالیشما قابیلیتی آن آز %۶۶ آزدیقا او تام ایش گۆره بیلمز سایبیلر. ۲. «قیسماً ایش گۆره بیلمز لیک»: ایشچینین چالیشما قابیلیتی %۳۳ ایله %۶۶ آراسیندا آزدیقا او قیسماً ایش گۆره بیلمز سایبیلر. ۳. چالیشما گوجونون آزالماسی: ایشچینین ایش قابیلیتی %۳۳-دن داها آز آزالارسا. بو سون دوروم یالنیز «ایش قضالاری» دوروموندا کئچرلیدیر، ایشچینین خسته لیگی با دا یاشلیلیغی اوچون دئیل. ایش قضالاری حاقا سونراکی بؤلمه لرده داها گئنیش بیلگی وئره جه بیک.

ایش گۆره بیلمز لیک بیمه سینیه داخیل اولای بیلمک اوچون ایشچی ایش قضاسی یا دا خسته لیکدن سونرا ایلك باشدا موعالیجه اولونمالیدیر. اگر موعالیجه مرحله سیندن سونرا ایشچی ساغالمازسا، تأمین-اجتماعی قورومو ایشچینی طبیی کومیسسیون یؤنلندیریر. ایشچینین فیزیکی و روحی باخیمدان ایش گۆره بیلمز لیک درجه سینیه تعیین ائتمک اوچون ایلكین کومیسسیون و یئنیدن دیرلندیرمه کومیسسیونو توپلانیر. قونو ایلك باشدا ایلكین کومیسسیوندا آراشدیریلیر و ایشچینین ایش گۆره بیلمز اولوب اولمادیغینا و اگر ایش گۆره بیلمز ایسه اونون درجه سینیه قرار وئریلیر. ایشچی بو قرارا اعتراض اندرسه پرونده یئنیدن آراشدیریلماق اوچون یئنیدن دیرلندیرمه کومیسسیونو گؤندریلیر و بو کومیسسیون سون قراری وئریر.

نوكتە: تامين-اجتماعى قورومو بعضى دوروملاردا ايشچىنىن طبيى موعاينەسىدىن سونرا اونون داھا يونگول ايشلردە چاليشدىريلماسىنى تووصىيە ائدە بىلر. بو دورومدا ايش وئرن ايشچىنىن آيلغىندان كسمەدن اونو يونگول ايشلرە يۇئلندىرمە لىدىر و اونا داھا يونگول ايش وئردىكى اوچون آيلغىندا ھر ھانسى بىر آزالدما ائتمە مە لىدىر.

ايش گۇرە بىلمز لىك بىمەسىنىن مىقدارى ايشچىنىن ايشدە آلدىغى آيلغىن اورتالاماسىنا، ايش سايىقەسىنە و ايش گۇرە بىلمز لىك درجەسىنە باغلىدىر. تامين-اجتماعى قورومو ايش گۇرە بىلمز لىك درجەسىنى تەيىن ائتدىكىن سونرا اۇزو ايشچىيە اۇدنىلە جك مىقدارى حسابلايىر. قىساجا، ايش قايناقلى تام ايش گۇرە بىلمز لىك بىمەسىنىن مىقدارىنى حسابلاماق اوچون ايشچىنىن آيلغىنىن اورتالاماسىنىن اوتوزدا بىرىنى بىمە اولدوغوايل سايىسىنا چارپارلار، لاكىن بو مبلغ ايشچىنىن آيلغىنىن يا دا آيلىق اورتالاماسىنىن %۵۰-دن آز و %۱۰۰-دن چوخ اولمامالىدىر.

قىسما ايش گۇرە بىلمز اولان ايشچى اوچون اۇدنىلە جك مبلغ، ايشچىنىن ايش گۇرە بىلمز لىك يوزدەسىنىن عمومى ايش گۇرە بىلمز لىك آيلغىنا چارپىلماسى ايله الە ائدىلن رقمدىر. ايش قىساسى سببىدىن ايشچىنىن ايشلمك قابىلىتى %۱۰ ايله %۳۳ آراسىندا آزالدىغى دوروملاردا ايشچى، «عليل قالما گرامتى» آلمايا ھاق قازانىر. بو گرامتىن مىقدارى، تام ايش گۇرە بىلمز لىك آيلغىنىن اوتوز آلتى قاتىنى ايش گۇرە بىلمز لىك درجەسى ايله چارپاراق حسابلايىر. بو گرامت يالنىز بىر دفعەيە مخصوص دور و توپلوجا اۇدنىلىر.

← ورتە آيلغى

بىمەلى بىر ايشچى اۇلرسە، بللى شرطلر آلتىندا بىمە طرفىندن بعضى ورتەلرەنە آيلىق مبلغ اۇدنىلىر. بو اۇدنىش «ورتە آيلغى» آدلانىر. آشاغىداكى دوروملاردا، وفات ائتمىش ايشچىنىن ورتەلرى آيلىق آلما ھاققىنا مالىكىدىر:

۱. تقاعدا چيخميش بيمه لينين اؤلمه سي دوروموندا.

۲. آيلىق آن تام ايش گۆره بيلمز ليك بيمه ليسينين اؤلمه سي دوروموندا.

۳. ياشايشينين سون اون ايلينده آن آزي بير ايلليك بيمه حاققى اؤده ين بيمه لي (بودورومدا بيمه لي سون ايلده ۹۰ گون بيمه حاققى اؤده ميش اولماليدير).

قانونا اساساً، يالنيز بعضى ورته لر، ورته آيلىغيندان يارارلانا بيلر. بو دوروم اؤلموش اولان ايشچينين كيشى يا دا قادين اولماسيندان آسيليدير. يازينين داواميندا هر ايكي دورومو دا اچيقلاياجايق.

اؤلموش اولان ايشچى كيشى ايسه، آشاغيداكي ورته لر آيلىق
الما حاققينا ماليكدير:

۱. اؤلموش ايشچينين دايمي حيات يولداشى. حيات يولداشينين ائولنمه سي آيلىغين اؤدنه سينه مانع اولمور.

۲. اؤلموش ايشچينين اوشاقلارى، اگر اونلارين ياشى ۱۸- دن كيچيكديرسه، يا دا تحصيل آيرلارسا يا دا خسته ليك و عليلليك سببيندن طبيى كوميسيونون گۆروشو ايله ايشله يه بيلميرلرسه.

۳. اؤلموش ايشچينين آتا و آناسى، اگر اونون كفالتى آلتيندا لار ايسه و ايكينجى شرط اولراق آتالارين ياشى ۶۰ و آنالارين ياشى ايسه ۵۵- دن چوخدورسا يا دا طبيى كوميسيونون قرارينا گۆره ايش گۆره بيلمز دورومدا ديرلارسا و اؤزلى، تامين-اجتماعى قوروموندا باشقا بير آيلىق آلديرلارسا.

اؤلموش اولان ايشچى قادين ايسه، آشاغيداكي ورته لر آيلىق
الما حاققينا ماليكدير:

۱. حيات يولداشى، اگر قادينين كفالتى آلتيندا ايسه و ياشى ۶۰- دان چوخدورسا يا دا طبيى كوميسيونون قرارينا گۆره ايش گۆره بيلمز دورومدا اولوب و تامين-اجتماعى قوروموندا باشقا بير آيلىق آلديرلارسا.

۲. اوشاقلار، آشاغيداكى شرطلره ماليكديرلرسه:

الف) اوشاقلارين آناسى ياشاميرسا يا دا ياشى ۶۰-دان يوخاريديرسا يا دا ايش گۆره بيلمز دوروموندا اولوب باشقا بير ايليقي آلميرسا.

ب) اوشاقلارين ياشلارى ۱۸-دن كىچىكديرسه، تحصيل آليرلارسا (تحصيل سونونا قدر) يا دا خسته ليك يا دا عليليك سببىندن طبيى كوميسيونون قرارى ايله ايش گۆره بيلمز دورومدالار ايسه.

۳. اؤلموش ايشچىنين آتا و آناسى، اگر اونون كفالتى آتيدالار ايسه و ايكىنجى شرط اولراق آتالار ياشى ۶۰ و آتالار ياشى ايسه ۵۵-دن چوخدورسا يا دا طبيى كوميسيونون قرارىنا گۆره ايش گۆره بيلمز دورومداديرلارسا و اؤزلى باشقا بير ايليقي آلميرلارسا.

اؤلموش ايشچىنين هر بير ورته سىنين ايليغى آشاغيداكى كىمى تحين ائدليلر:

۱. اؤلموش بيمه لينين حيات يولداش سىنين ايليغى، بيمه لينين ايليغىنين ۵۰٪-سى قدردير.

۲. اؤلموش بيمه لينين هر بير اوشاغىنين ايليغى، بيمه لينين ايليغىنين ۲۵٪-ى قدردير و اگر آتا و آنا وفات ائتميشسه، اوشاغىنين ايليغى ايكي قات اولاجاق.

۳. اؤلموش بيمه لينين آتا و آناسىنين هر بيرىنين ايليغى، بيمه لينين ايليغىنين ۲۰٪-سى قدردير.

اؤلموش اولان بيمه لينين ياخينلارينين اديغى ايليقلارين توپلامى بيمه لينين ايليغىنى كئچمه مەلدير. اگر ياخينلارا وئرلين ايليقلارين توپلامى اؤلموش بيمه لينين ايليغىنى كئچرسه، هر بير ورته سىنين ايليغى، آلاجاقلارى نيسبتده آزالدليلر.

← تقاعدا چیخماق و تقاعد آیلدی

بیمه حاققی اؤده یین ایشچیلرین بللی شرطلرله «تقاعدا چیخماق» حاقلاری واردیر. تقاعد، ایشچینین آرتیق چالیشمایا مجبور اولمادیغی و تأمین-اجتماعی قورومون اونا هر آی بللی مبلغده اؤدنیش وئرمه سی دورومودور. ایشچیلر آشاغیداکی شرطلرله تقاعدا چیخا بیلرلر:

۱. اگر ۱۰ ایل بیمه حاققی اؤدنیشسه، کیشیلر ۶۰ یاشینا، قادینلار ایسه ۵۵ یاشینا چاتدیقدا تقاعدا چیخا بیلرلر.

۲. اگر ۳۰ ایل بیمه حاققی اؤدنیشسه، کیشیلر ۵۰ یاشینا، قادینلار ایسه ۴۵ یاشینا چاتدیقدا تقاعدا چیخا بیلرلر.

۳. اوتوز بئش ایل بیمه حاققی اؤده میس ایشچیلر یاش شرطی اولمادان تقاعدا چیخا بیلرلر.

۴. اگر ایشچی آن آزی ۲۰ ایل آردیجیل یا دا ۲۵ ایل آرایقلی (کسینتیلی) اولراق آغیر و ضررلی ایشلرده چالیشمیشسا و همین سوره اوچون بیمه حاققی اؤدنیشسه، تقاعدا چیخا بیلرلر. هر بیر ایل آغیر و ضررلی ایشلرده بیمه حاققی اؤدنمه سی ۱/۵ ایل (بیر یاریم ایل) حساب ائدیلیلر. بو ایشچیلر، قئید اولونان سوره دن اؤنجه فیزیکی و روحسال یورولما سببی ایله طبیی کومیسسیون طرفیندن تصدیق ائدیله رک هر هانسی بیر بیمه سوره سی اولمادان تقاعدا چیخا بیلرلر.

۵. قادین ایشچیلر، ۲۰ ایل ایش سابقه سی و ۴۲ یاشینا چاتدیقدا، بیمه حاققی اؤده مه شرطی ایله ۲۰ گونلوک آمک حاققی اساسیندا تقاعدا چیخا بیلرلر. یعنی، اونلارین تقاعد آیلدیغی مبلغی ۳۰ گون یئرینه ۲۰ گون حساب ائدیله رک اؤدنیر.

تقاعد آيلىغى عومومىتله آشاغىداكى مىقداردان عىبارتدېر:

تقاعد آيلىغى مىقدارى عومومىتله، ايشچىنىن آيلىغىنىن اورتالاماسى نىن، چالېشدىغى ايللر سايىسىنا چارپىلىب، اوتوزا بۇلونهرك حساب ائدېلىر. آيلىق اورتالاماسىنى حساب ائتمك اوچون ايسه سون ايكي ايلين آيلىقلارى و آرتىقلاملارى توپلانير و ۲۴-ه بۇلونور. اگر بيمه لى سون ايكي ايلده بللى بير سوره ايشده اولمامىشسا، اورتالاما آيلىق، همين ايكي ايلدن اۇنجه كى ايشلمه سوره سىنين چىخىلماسى ايله حسابلانير.

۱۴۰۲-جى ايلين فروردين آينىن بيرىندن باشلاياراق، آن آز تقاعد آيلىغى (يعنى ۱۷۹۷۵۰۰ رىال) يادا اوندان داها آز آلان تقاعدچولارين آيلىغى ۲۷٪ آرتىرىلدى. قئيد ائدىلن مىقداردان داها چوخ آلان تقاعدچولارين آيلىغى ايسه ۲۷٪ و بير ده ثابت بير مبلغ (۲۵۰۷۸۸۰۰ رىال) مىقداريندا آرتىرىلدى.

ايشچى آيلىغى و آرتىقلاملارى

بير ايشچىنىن آن بۇيوك قايغىسى «آيلىغى» دىر. آيلىق قانوندا «آمك حاققى» اولاراق دا آدلانديرىلىر. آيلىق، ايشچىنىن ايش وئرنىدىن ايش گۇرمه سى قارشىلىغىندا آلدىغى پولدور. ايش قانوننا گۇره، آيلىق ياكى دا آمك حاققى، ايشچىنىن بوتون قانونى اۇدنىشلىرىنى، مىثال اوچون؛ اساس آيلىق، عائله ياردىمى، ائو خر جلىرى، ارزاق، گندىش-گلىش، غير-مادى آرتىقلاملار، اىستحصالدا آرتىش موكافاتى، ايللىك قازانچ و... احاطه ائدىر.

آمك حاققىنىن موختلېف نۇوعلىرى واردىر و بونلارى بىلمك ايشچىلر اوچون يارارلىدېر. آمك حاققى نۇوعلىرى بونلاردېر:

۱. **ساعاتلىق آمك حاققى:** آمك حاققى ايش ساعاتلارينا گۇره اۇدنىرسه، بو ساعاتلىق آمك حاققى آدلانىر.

۲. **ایش حاققی:** حاققی ایشین میقداری یا دا تولید اولونان محصولا گۆره اؤدنیرسه، بونا ایش حاققی دئییلیر.

۳. **ساعاتلیق ایش حاققی:** اگر ایشچینین حاققی، تولید اولونان محصول یا دا بللی سوره عرضینده گۆرولن ایشه گۆره تعین ائدیلیلر و اؤدنیرسه، بونا ساعاتلیق ایش حاققی دئییلیر.

۴. **ثابت امک حاققی:** اؤدنیش و ثابت آرتیقلامالارین توپلامینی بیلدیریر.

اگر امک حاققی آیدان آیا و سۆزلشمه یا دا ایش یئری عادتترینه اویغون اولاراق اؤدنیرسه، بو اؤدنیش آیین سونوندا حیاتا کئچیریلمه لیدیر. بو دورومدا ایشچینین آلدیغی امک حاققی «آیلیق» آدلانیر.

ایشچینین آیلیغی، دوزنلی آریقلارلا، تعطیل اولمایان بیر گونده و ایش ساعاتلاری بویونجا، نقد پول یا دا (ایشچی و ایش وئرین راضییلیغی ایله) چکله اؤدنیلمه لیدیر. اگر سۆزلشمه یا دا ایش یئری عادتترینه گۆره امک حاققینین گونده لیک یا دا ساعاتلیق اولاراق اؤدنیلمه سی راضیلاشدیریلمیشسا، اؤدنیش همین گونون سونوندا، هفته نین سونوندا یا دا ۱۵ گونده بیر ایش ساعاتلارینا یا دا ایش گونلرینه گۆره اؤدنیلمه لیدیر. اگر امک حاققی آیدان آیا اؤدنیرسه، آیین سونوندا اؤدنیلمه لیدیر. ۳۱ گونلوک آیلاردا آیلیق و آرتیقلامالاری ۳۱ گونه اساسلاناراق حسابلانمالی و ایشچییه اؤدنیلمه لیدیر.

← امک حاققی آیریمجیلیغینا قاداغا

عومومیتله، جینسیت، یاش، ائتنیک منسوبیت، دین و ... اوزره امک حاققی آیریمجیلیغی قاداغاندیر. میثال اوچون؛ ایش وئرین عینی ایش و عینی ایش ساعاتلاری اوچون قادین ایشچییه کیشیلردن داها آز امک حاققی وئر بیلمز. یا دا بیر ایشچییه؛ «سنین یاشین آزدیر و داها آز امک حاققی

آمالیسان!) دئییه بیلمز. نه یازیق کی بعضی ایش یئرلرینده قادین ایشچیلره عینی ایش یئرینده اولان و عینی ایشی گؤرن کیشیلردن داهای آز آمک حاققی وئرلییر. بئله دوروملاردا آیریمجیلیغا معروض قالان ایشچی ایش ایداره سینه موراجیعت ائده بیلر و ایش وئرنی آمک حاققینی برابرلشدیرمک اوچون مجبور ائده بیلر.

اوشاق حاققی او شاق حاققی یا دا «عائله یاردیمی» هر بیر اوشاق اوچون هر آی ایشچییه و اساس آمک حاققینا علاوه اولراق اؤدنیلن بیر مبلغدیر. بو اؤدنیش مجبوریدیر و اوشاقلارین سایبسی قدر اؤدنیلیر. اوشاق حاققی آلابلمک اوچون ایشچینین ۷۲۰ گونلوک بیمه اؤدنیشی اولماسی لازیمدیر. اوشاق حاققی یا دا عائله یاردیمی ۱۸ یاشدان کیچیک اوشاقلار اوچون وئرلییر. ۱۸ یاشدان یوخاری اوشاقلارین تحصیل آلماسی یا دا خسته لیک یا دا علیلیک دورومو وارسا، اوشاق حاققی یئنه ده اؤدنیلیر. هر قادین، همده کیشی ایکبسی ده ایشچی اولراق چالیشیرلارسا، هر ایکبسی ده عینی ایش یئرینده ایشله سه بئله هر بیرینه آیری آیری اوشاق حاققی اؤدنیلیر. اوشاق حاققی میقداری هر اوشاق اوچون همین ایلین گونده لیک آن آز آمک حاققینین اوچ قاتی قدردیر.

اؤللیک حاققی ۱۴۰۳ ایلیندن اعتباراً ایشچی آلیقلارینا «اؤللیک حاققی» آدی آتیندا بیر علاوه اؤدنیش وئرلمگه باشلاندى. ایش وئرّن هر آی ۵۰۰ مین تومن اؤللی ایشچیلری اوچون اؤده مه لیدیر. بو میقدار داهای سونراکی ایللرده آرتیریلایله جکدیر. قادین و کیشی ایکبسی ده ایشچی اولارسا، ایکبسی ده عینی ایش یئرینده ایشله سه بئله، بو میقدار هر ایکبسینه ده اؤدنه لیدیر.

اؤ حاققی ایشچییه آلیق اولراق قالاجاق یئر تأمین ائتمه سی اوچون اؤدنیلن مبلغدیر. بو مبلغ بوتون ایشچیلر اوچون عینیدیر. ایشچینین اؤز

ائوی اولسا بئله، یا دا دؤولت / ایش وئرن طرفیندن تامين اندیلن ائوده یا شاییرسا بئله، ائو حاققی اؤدنیلمه لیدیر.

ارزاق حاققی بو حاقق ایشچیلرین اَمک حاققی آرتیقلامالاریندان (مزایا) بیریدیر و ایش وئرن طرفیندن ایللیق اولراق اؤدنیلمه لیدیر. بو حاقق غیر-نقد شکیلده، مثلا آلیش-وئریش کوپونو شکلینده یا دا نقد اولراق اؤدنیله بیلر. بو مبلغ هر ایل عالی ایش شوراسی طرفیندن تعیین ائدیلیر و ناظیرلر هئیأتی طرفیندن تصدیق اولونور.

سنوات حاققی یا دا ایش سونو آرتیقلامالاری ایش سونوندا ایشچییه نقد اولراق وئریلمه سی گرکن مبلغدیر. ایش وئرن ایسترسه بو مبلغی هر ایل سونوندا اؤده یه بیلر. سنوات حاققی یا دا ایش سونو آرتیقلاماسی ایشین سونلانماسی نؤوعونا گؤره فرق لیدیر:

۱ اگر ایشه سون وئرمک سببی تقاعدا چیخماق یا دا ایشچینین ایش گؤره بیلمزلیک دوروموندان قایناق لارنارسا، ایش وئرن ایشچینین سون ایللیغینی اساس آلراق ایشچینین هر ایل خیدمت سوره سینه گؤره ۳۰ گونلوک اَمک حاققی ایشچییه اؤدمه لیدیر. بو اؤدنیش آدینا سنوات حاققی دئییلیر. بو اؤدنیش تامين-اجتماعی قورومو طرفیندن وئریلن تقاعدا ایللیغی یا دا ایش گؤره بیلمزلیک ایللیغیندان آیری بیر مبلغدیر. بعضی ایش وئرنلر سنوات حاققینی هر ایل اؤده بیرلر کی بونون حوقوقی محدودیتی یوخدور.

۲ اگر ایشین سونلانماسی ایشدن قایناقلی ایشچینین فیزیکی و روحسال قابیلیت لرینین آزالماسی سببیدن باش وئرسه (اسلامی ایش شوراسی یا دا ایشچینین قانونی نو ماینده سینین تاپشیریقی و یئرلی ساغلیق و موعالیجه ایداره سی طیبی کومیسسیونونون تصدیقی ایله) ایش وئرن ایشچینین هر ایل خیدمت سوره سینه گؤره ایکی ایللیق اَمک حاققی ایشچییه اؤده مه لیدیر.

۳ اگر ايش وئرن، ايشين دايانديريلماسى اورتادان قالخديقدان سونرا ايشچينى قبول ائتمكدن ايمتيناع ائدرسه؛ ايشچى ۳۰ گون بويونجا ايش ايداره سینه موراجيعت ائده بيلر. ايش وئرن ايشچينى قبول ائتمه مڪ اوچون گئچرلى سبب اورتايا قويا بيلمز ايسه، ايشچى تشخيص هئياتينين قرارى ايله ايشه قايتاريلير و ايش وئرن ايشچينين ايش يئرینه گلديگى گوندن اعتباراً اونون امك حاققى و آرتيقلامالاريني اؤده مه ليدير. اگر ايش وئرن ايشچينى قبول ائتمه مڪ قرارينين دوغرو اولدوغونو ثوبوت ائده بيلسه، ايشچينين چاليشديغى هر ايل اوچون ۴۵ گونلوک امك حاققى ايشچييه اؤده مه لى و اوندان سونرا ايش سؤزلشمه سینه سون وئريلمه ليدير.

ديقت ائديلمه ليدير كى سنوات حاققى، ايشچينين آلدیغى سون آيلىق يا دا سون امك حاققى اساسيندا حسابلانير. بئله ليكله، سنوات حاققى، ايشچينين آلدیغى بوتون نقد و غير-نقد مبلغلى، او جومله دن آيلىق يا دا امك حاققى، اوشاق حاققى، ائو حاققى، ارزاق حاققى، گليش-گنديش خرچلىرى، غير-مادى آرتيقلامالار، ايستحصالدا آرتيش موکافاتى، ايللىك قازانچ و بنزرلرينى احاطه ائدير.

سنوات پايه سى بو قونو اؤنجه كى بؤلمه ده آچيقلا ديغيميز سنوات حاققيندان فرق ليدير. سنوات پايه سى اكسيكليكلىرى اورتادان قالديرماق اوچون هر آى ايشچينين آيلىغينا آرتيريلان ثابت بير مبلغدير. سنوات پايه سى، بير ايلدن چوخ خيدمت سابيقه سى اولان ايشچيلره اؤدنيلير و ميقدارى هر ايل عالى ايش شوراسى طرفيندن تعيين ائدليلير.

بايراملىق ايللىك باغيش يا دا بايراملىق، ايش وئرنين هر ايل نوروز بايرامى موناسيبتيله ايشچييه اؤده مه سى گرکن مبلغدير. بايراملىق ميقدارى

ایشچینین سون ایکی آیلغی قدردیر لاکین آن آز آمک حاققینین اوچ قاتینی کنچمه مه لیدیر. یعنی اگر آن آز آمک حاققی ۷ میلیون تومن و ایشچینین آیلغی ۱۵ میلیون تومن اولسا، آن چوخ ۲۱ میلیون تومن بایراملیق اؤدنیله جکدیر، ۳۰ میلیون تومن دئییل. ایش وئرن بومبلغی هر ایل باشا چاتمادان اؤده مه لیدیر. ایل بویونجا ایش وئرنله علاقه نی کسن ایشچیلر، ایشدن آیریلانلار، ایشدن چیخاریلانلار یا دا تقاعدا چیخان ایشچیلر یا دا هر هانسی بیر شکیلده ایش وئرن ایله باغلاری قوپان ایشچیلر، ایشدیکلری سوره و آیلارینا گوره بایراملیق آلا حاققار دیر. مثلاً بیر ایشچی ایل بویونجا اوچ آی چالیشمامیش ایسه، همین اوچ آیا اویغون، یعنی دؤردده بیر بایراملیق آلا حاققار دیر.

تاپشیریق حاققی

ایشچیلر، ایش یئرلرینین خار یجینده بیر یئرہ بیر ایش اوچون گؤندر یلیر لرسه، اساس ایش یئریندن آن آز ۵۰ کیلومتر اوزاقلاشدیقدا یا دا آن آز ۱۰۰ کیلومتر اوزاقلاشدیقدا تاپشیریق حاققی (حق مأموریت) آیلرلار. تاپشیریق حاققی ثابت آمک حاققی یا دا ایشچینین گونده لیک آمک حاققیندان داها آز اولما بیلمز.

آن آز آمک حاققی نه دیر و نئجه تعیین اولونور؟

ایشچیلرین آن آز آمک حاققی هر ایل «عالی ایش شوراسی» طرفیندن، مرکزی بانک طرفیندن اعلان اولونان توژم گؤز اؤنونه آییناراق تعیین اولونور. هئچ بیر ایش وئرن ایشچیسینه آن آز آمک حاققیندان داها آز اؤدنیسه ائده بیلمز. اگر بئله بیر ایش گؤررسه، ایشچی ایش ایداره سینه موراجیعت ائده رک ایش وئرنی آن آز آمک حاققی ایله اؤز آلدیغی مبلغ آراسیندا کی فرقی اؤده مه یه مجبور ائده بیلر. آن آز آمک حاققی اؤدنیشلری نقد شکیلده اولمالیدیر. یالنیز آمک حاققی خار یجینده کی اؤدنیشلر غیر-نقد شکیلده وئریله بیلر. مثلاً، اگر ایشچینین آن آز آمک حاققی ۷ میلیون تومن دیرسه،

ايش وئرن ۴ ميليون تومينى نقد وئرب قالان ۳ ميليون تومنى ماغازادان ارزاق وئرمك شكلىنده اؤده يه بيلمز.

نوخته: ايشچيلرين آيلغى دا بير نؤوع گلير سايلديغينا گؤره، اگر بو گلير ميقدارى، ايقتصاد و ماليه ناظيرليگينين تعيين ائتديگى وئرگى وئرمگه شامل اولان آن آز گليردن آرتيقديرسا، آرتيق اولدوغو مبلغين وئرگيسى اؤدنيلمه ليدير. ايقتصاد و ماليه ناظيرليگى هر ايل بير گلير حدى تعيين ائدير كي، اگر بير كيمسه نين گليرى بو حددن چوخ اولارسا، گلير وئرگيسى اؤدهمه لى اولور. ايشچينين گليرى ده بو حددن آرتيقديرسا، وئرگى وئرمه ليدير. يوخسا، ديگر آز گليرلى كسيملرده اولدوغو كيمي وئرگى اؤدنيلمه يه جك. چوخ واخ ايشچينين آيلغى وئرگى اؤدنيلمه سى گركن حددن داها آز اولور.

ايش ساعاتلارى ←

ايش ساعاتى، ايشچينين ايش وئرن اوچون چاليشديغى سوره نى ايفاده ائدير. ايش قانونلارينا اساساً، بير ايشچى گون بويونجا ۸ ساعاتدان آرتيق ايشلمه مه ليدير. آنجاق، داها سونرا آچيقلايا جاغيميز بعضى شرطلر آلتيندا «آرتيق چاليشماق» مومكون اولاييلر. اؤنملى اولان قونو اودور كي، اگر ايشچى و ايش وئرن راضيلاشارلارسا، بعضى گونلرده ايشچى ۸ ساعاتدان آز، بعضى گونلرده ايسه ۸ ساعاتدان چوخ ايشله يه بيلر. بو دورومدا، ۸ ساعاتدان آرتيق چاليشيلان گونلر آرتيق چاليشماق سايلمير، بو دورومدا بئله هفته ليك ايش ساعاتلارى ۴۴ ساعاتدان چوخ اولما ليدير. چتين و ضررلى ايشلرده يا دا يئر آلتى ايشلرده ايش ساعاتلارى گونده ۶ ساعات و هفته ده ۳۶ ساعاتدان چوخ اولما ليدير.

ايشچينين آرتيق چاليشماسى آرتيق چاليشماق، (اضافه كارى) گونده ليك ۸ ساعاتليق عادى ايشدن آرتيق اولان چاليشما سوره سيني ايفاده ائدير.

آرتیق چالیشماق یالینیز ایشچینین راضیلیغی ایله مومکوندور. یعنی، ایش وئرن ایشچییه علاوه ایش یوکلەیه بیلمز یا دا ایشچی آرتیق چالیشمادیغی اوچون اونو ایشدن چیخارما بیلمز. هر بیر ساعاتلیق آرتیق چالیشما اوچون ایش وئرن ایشچییه، عادّی ایش ساعتینین امک حاققینین ۴۰٪-ی قدر آرتیق اؤدنیش ائتمه لیدیر. ایشچیلره وئریلن آرتیق چالیشما ساعاتلاری گونده ۴ ساعاتدان چوخ اولمامالیدیر. یالینیز ایستیشنا دوروملاردا و طرفلرین راضیلیغی ایله بو قایدان چیخماق مومکوندور. چتین و ضررلی ایشلرده یا دا ۱۵-۱۸ یاش آراسی ایشچیلر اوچون آرتیق چالیشماق، ایشچینین راضیلیغی اولسا بئله قاداغاندیر.

ایش ساعاتلارینین نؤوعلری

چوخ ساییدا ایشلرده، ایشچی بللی بیر واختدا (مثلاً؛ سحر ۸-دن آخşam ۴-ه قدر یا دا ناهار واختینی دا آتیرساق، آخşam ۵-ه قدر) چالیشمیر. بعضی ایشلرین طبیعتی، ایشچینین گنجه ایشلمه سینی طلب ائده بیلر. مثلاً، بیر بینانین قوروما ایشی. یا دا پمپ-بزیئلرده چالیشان ایشچیلر شیفت (سیرا) اساسیندا چالیشیrlار. قانونلارا گؤره، بو ایشچیلرین امک حاققی دیگر ایشچیلردن فرقلیدیر. یازینین داوامیندا، گورولدوگو واختینا گؤره ایش نؤوعلرینی آچیقلا بیریق:

۱ گوندوز ایشی و گنجه ایشی : «گوندوز ایشی» سحر ساعات ۶-دان آخşam

ساعات ۲۲-یه قدر اولان سوره ده ایجرا اولونان ایشلری ایفاده ائدیر. «گنجه ایشی» ایسه آخşam ساعات ۲۲-دن سحر ساعات ۶-یا قدر اولان سوره ده ایجرا ائدیlen ایشلری ایفاده ائدیر. گنجه ساعاتلاریندا چالیشان ایشچیلره هر ساعات اوچون ۳۵٪ آرتیق اؤدنیش وئرلییر. مثلاً، اگر بیر ایشچینین اساس ایلیغی ۱۲ میلیون تومن دیرسه، اونون هر ساعاتلیق امک حاققی ۵۰ مین تومن اولاجاق. اگر بو ایشچی گنجه چالیشارسا، هر ساعات اوچون علاوه ۱۷،۵۰۰ تومن آلمالیدیر. دیقت ائدیلمه لیدیر کی، اگر ایش «سیرالی ایش» دیرسه و بیر حیصّه سی گنجه باش وئریرسه، بو دورومدا گنجه ایش

حاققی دئیل، سیرالی ایش حاققی اؤدنیله جک. سیرالی ایشلری سونراکی بۆلمه لرده آچیقلا یا جاییق.

۲ قاریشیق ایش : قاریشیق ایش، بیر حیصه سی گوندوز ساعاتلاریندا، دیگر حیصه سی ایسه گنجه ساعاتلاریندا حیاتا کئچیریلن ایشلری ایفاده ائدیر. مثلاً، ساعات ۴-دن گنجه ۱۲-یه قدر اولان ایشلر بو قوروبا داخیل دیر. بو جور ایشلرده گنجه ساعاتلارینا دوشن ایشلر اوچون ایشچی گنجه ایش حاققیندان ایستیفاده ائده بیلر. مثلاً، اگر بیر ایشچینین ایش واختی ۲۴ ساعات قوروما ایشی و ۴۸ ساعات ایستیرا احتدیرسه، بو قاریشیق ایش سایلییر، چونکی بیر حیصه سی گوندوز، دیگر حیصه سی ایسه گنجه باش وئیریر. بو ایشین گنجه ساعات ۲۲-دن سحر ساعات ۶-یا دوشن حیصه سی اوچون ایشچییه گنجه ایش حاققی وئریلیر و بو، عادتی چالیشما ساعاتلارینین اَمک حاققینین اوزرینه ۳۵٪ علاوه ائدیله رک اؤده نیر. آریجا اگر هفته لیک چالیشما ساعاتلارینین توپلامی ۴۴ ساعاتدان آرتیق اولارسا، ایشچی ۴۴ ساعاتدان آرتیق اولان هر بیر ساعات اوچون عادتی اَمک حاققینین اوزرینه ۴۰٪ آرتیق اؤدنیش آلیر.

۳ آرالیقلى ایش : ایش ساعاتلارینین بیر-بیرینی تعقیب ائتمه دیگی و بللی ساعاتلاردا حیاتا کئچیریلن ایشلری ایفاده ائدیر. مثلاً، بیر چؤرکچی ایشچیسى، ایشینه سحر ساعات ۴-ده باشلاییب، ۸-ه قدر داوام ائدیپ، سونرا ۴ ساعات بوش قالب، ناهاردا ساعات ۱۲-دن آخشام چاغی ساعات ۴-ه قدر یئنین چالیشما بیلر. بو دورومدا ایشچی چالیشما دیگی زامانلاردا ایش یئرینده قالما یا مجبور دئیل. ایش ساعاتلارینین باشلانغیجی و سونو، ایش آراسیندا کی آرالا، ایشچی و ایش وئرن آراسیندا راضیلاشما ایله و ایش نؤوعو و ایش یئرینین عادتی ایله تعیین ائدیلیر.

بو حاقدا کی اؤنملی قونو بودور کی؛ بو جور ایشلرده ایش ساعاتلاری، آرالیقلارلا و آرتیق چالیشما ساعاتلاری ایله بیرلیکده ۱۵ ساعاتدان آرتیق

اولمامالیدیر. مثلاً، اگر بیر چؤرکچی ایشچیسی ایشینه سحر ساعات ۴-ده باشلاپیر و آرالاردا بیر نچه ساعات دا چالیشمیرسا، بوتون بوساعاتلار و آرتیق چالیشما ساعاتلاری دا داخیل، بو ایشچی آخشام ساعات ۱۹-دان سونرا چالیشمامالیدیر. بو جور ایشلرده، باخمایاراق کی آرالیقلی ایشدیر، ایشچییه علاوه آمک حاققی وئرلمیر. آنجاق، آرتیق چالیشمیش ایسه یا دا ایشینین بیر حیصه‌سی گنجه واختینا دوشرسه، علاوه ایش حاققی یا دا گنجه ایش حاققی آلابیلر. مثلاً، یئنه یوخاریداکی چؤرکچی میثالیندا، ایش سحر ساعات ۴-ده باشلاپیر ۸-ه قدر چکیرسه، و سونرا ۴ ساعات ایستیراحت وارسا، و داها سونرا ساعات ۱۲-دن آخشام چاغی ساعات ۴-ه قدر چالیشیلیرسا، بو دورومدا یالنینز ایکی ساعات گنجه ایشی حاققی وئرلمه‌لیدیر. چونکی سحر ساعات ۴-دن ۶-یا قدر اولان سوره گنجه ایشی واختی ساییلیر.

سیرالی ایش : آی بویونجا فرقلی دؤن ساعاتلاردا گؤرولن ایشلردیر. ائله کی سیرالاری سحر، ناهاردان سونرا یا دا گنجه ساعاتلاریندا اولابیلر. سیرالی ایش، بعضی مسلکلرده یاغین اولان شیفتلی ایشدیر. میثال اوچون؛ پرستارلیق یا دا قوروماچیلیق ایشلری. بئله دوشونون کی اؤزل بیر خسته‌خانادا چالیشان بیر پرستار آی بویونجا ۱۰ گون سحر ساعات ۸-دن، ۱۰ گون اورتا ساعات ۴-دن و ۱۰ گون گنجه ساعات ۱۲-دن ایشه باشلاپیر. بو ایشچینین چالیشما ساعاتلاری دوزنلی اولاراق دیشدیگی اوچون اونون ایشی سیرالی ایش ساییلیر.

آی بویونجا سیرالی ایشده اولان بیر ایشچی، ایش ساعاتلاری سحر و ناهاردان سونرا شیفتلرینه دوشرسه، آمک حاققینا ۱۰٪ سیرالی ایش حاققی علاوه ائدیلیر. اگر شیفتلر سحر، ناهاردان سونرا و گنجه واختلارینا دوشرسه، ۱۵٪ علاوه آمک حاققی آلیر. اگر شیفتلر سحر و گنجه یا دا ناهاردان سونرا و گنجه واختلارینا دوشرسه، ۲۲.۵٪ علاوه آمک حاققی آلیر.

نوخته: عومومیتله، ایشچیلرین ناماز قیلما یا دایتمک یتمه واختلاری ایش ساعاتلارینا داخل ائدیلمیر. آنجاق ایش یتیرنین عادتلرینه گۆره بوساعاتلار ایش ساعاتلارینا داخل ائدیله بیلر. آیرجایرمضان آییندا ناماز واختلاری، ایفتار و اوباشدان یتمک واختلاری ایش ساعاتلارینا داخل ائدیلمیر.

← ایشچیلرین تعطیل لری

جومعه گونو ایشچیلرین هفته لیک ایستیراحت گونودور و بو گونده ایشچیلره معاش اؤدنیمه لیدیر. یعنی، ایش وئرن ایشچییه دئییه بیلمز کی؛ «جومعه گونلری تعطیل اولدوغونا گۆره هر آی ایلدیندان ۴ گون کسه جگم!» اگر ایشین نؤوعو یا دامجبوریتدن اؤترو یا دا ایشچی ایله ایش وئرنین راضیلیغی ایله ایشچی جومعه گونو چالیشارسا، هفته نین دیگر بیر گونو تعطیل گونو اولاراق تعیین ائدیلمه لیدیر. جومعه گونو چالیشان و باشقا بیر گون تعطیل اولان ایشچیلر، جومعه گونو تعطیلیندن ایستیفاده ائتمه دیکلری اوچون امک حاقلاریندان ۴۰٪ آرتیق آلاجلار.

هر ایل ۱۱ اردیبهشت گونو، «ایشچی گونو» اولاراق ایشچیلرین رسمی تعطیل گونودور. جومعه گونلری و ایشچی گونو ایله یاناشی، اۆلکه نین دیگر رسمی تعطیل گونلری ده ایشچیلرین تعطیل گونو اولاراق ساییلمیر.

← مرخصلیک

مرخصلیک، ایشچینین غیر-تعطیل گونده ایش گۆرمه مه سی دئمکدیر. مرخصلیک بیر حاقدیر و ایش وئرن ایشچیلرین مرخصلیک آلماسینی انگلله یه بیلمز. ایشچی مرخصلیک گونلرینده ده امک حاققینی آلیر. مرخصلیگین فرقلی نؤوعلری واردیر و یازیمیزدا اونلاری بیر-بیر آچیقلا یا جاییق:

استحقاقی مرخصلیک یا دا ایلیک مرخصلیک

عادی ایشلرده ایشچیلرین ایلیک مرخصلیکری ایلده ۲۶ گوندور و علاوه ۴ جومعه گونونو ده آرتیردیغمیزدا ۳۰ گون اولور. یعنی، هر آیدا ۴ جومعه گونو اولدوغو اوچون و بیر ایل ۱۲ آی اولدوغوندان، ایلین ۴ جومعه گونو ایضافه قالیر. بو دورد جومعه رسمی تعطیل سایلمیر و ایلیک مرخصلیگه داخیل ائدیلمیر. دیگر رسمی تعطیل گونلری ایسه مرخصلیک سوره سی اولراق سایلمیر. بیر ایلدن آز بیر سوره اوچون چالیشان ایشچیلر اوچون مرخصلیک سوره سی، چالیشدیگی سوره اساسینا اویغون حسابلانیر.

ایشچیلر ایلیک مرخصلیکلریندن یالینیز ۹ گونونو بیر سونراکی ایل اوچون ساخلایا بیلرلر. اگر ایشچی ایل بویونجا بو حاققیندان یارارلانمازسا، مرخصلیک گونلرینین بوتون حاقلارینی ایش وئرندن آلا بیلر. تقاعدا چیخما، تام ایش گوره بیلمزلیک دورومو، ایش یئرینین باغلانماسی یا دا ایشچینین اؤلمه سی دوروملاریندا بیغیلان مرخصلیکلرین قارشیلیقلاری ایشچییه یا دا واریتلرینه اؤدنیله جک. چتین و ضررلی ایشلرده ایلیک مرخصلیک حاققی بئش هفته دیر و پنجشنبه گونلرینین مرخصلیگی ۴ ساعات اولراق حسابلانیر.

موعالیجه مرخصلیگی

ایشچیلرین «موعالیجه مرخصلیگی» اوچون ایش قانونوندا هر هانسی بیر محدودیت یوخدور و حکیم طرفیندن تۆوصیه اولونان بوتون سوره لر اوچون موعالیجه مرخصلیگی آینا بیلر. موعالیجه مرخصلیگینین سوره سی، موعالیجه ائدن گووه نیلیمر (معتمد) حکیم یا دا تأمین-اجتماعی قورومونون طبیی کومیسسیونو طرفیندن تصدیقلنمه لیدیر. بئله جه بو سوره لر هم ایشچینین ایش سایقه سی اولراق قئید ائدیلمیر هم ده امک حاققی و غرامت آلمایا حاق قازانیر. موعالیجه مرخصلیگی بویونجا ایشچی «امک حاققی غرامتی» آلمایا حاق قازانیر. امک حاققی غرامتی بیمه طرفیندن اؤدنیلمیر. بیر ایل بویونجا عادی حکیم طرفیندن تصدیق ائدیلمه رک ۱۵ گونه قدر موعالیجه مرخصلیگی آینا بیلر. ۱۵ گوندن ۶۰ گونه قدر اولان موعالیجه مرخصلیگی تأمین-اجتماعی قورومونون گووه نیلیمر حکیمی

طرفيندن تصديق اندىلمەلىدىر. ۶۰ گوندىن آرتىق موغالىجە مرخصلىكلرىنى تامين-اجتماعى قورومونون طيبى شوراى تصديق ائتمەلىدىر.

اؤلنمك مرخصلىگى ايشچىلر اؤلنمك اوچون اوچ گون اؤدنىشلى مرخصلىك آلا بىلرلر.

اقربا اؤلومو مرخصلىگى ايشچىلر حيات يولداشى، آنا، آنا و اوشاقلار يىنىن اؤلومو دوروموندا اوچ گون اؤدنىشلى مرخصلىك آلا بىلرلر.

ساعاتلىق مرخصلىك ساعاتلىق مرخصلىك، ايللىك مرخصلىك ھاققىنىن بىر ھىصە سىدىر. ايشچىلر گوندىلەك بعضى ايشلىرىنى يئرئىنە يىتىرمك اوچون بو جور مرخصلىكدن اىستيفادە ائدىرلر. ايشچىنىن ساعاتلىق مرخصلىكلرىنى توپلامى اونون ايللىك مرخصلىك ھاققىدىن چىقىلر. ساعاتلىق مرخصلىگىن مىقدارى ايشچى ايلە ايش وئرن آراسىندا راضىلاشدىر بىلر.

حجج مرخصلىگى ھەر ايشچى، بوتون ايش حياتى بويونجا واجىب حجج عىبادىتىنى يئرئىنە گتىرمك اوچون يالنىز بىر دفعە بىر آى «حجج مرخصلىگى» آماق ھاقىنا مالىكدىر. ايشچى، اگر ۳۰ گونلوك بىغىلمىش (ذخيره) مرخصلىك ھاققى وارسا، ۳۰ گونلوك ايللىك مرخصلىك ھاققىدىن بونون اوچون اىستيفادە ائدە بىلر. اگر بىغىلمىش مرخصلىك يوخدورسا حجج اوچون اؤدنىشىسيز مرخصلىك آلمالىدىر.

دوغوش مرخصلىگى ايشچى قادىنلار يىن دوغوش مرخصلىگى (تك يا دا ايكىز دوغوشلار اوچون) ۹ تام اؤدنىشلى آيدىر. آيرىجا دوغان قادىنلار يىن ائشلىرى اوچون ايكى ھفتە مجبورى (تشويق) مرخصلىك وئرىلر. بو مرخصلىكلرىن آيلىغى تامين-اجتماعى قورومو طرفىندىن اؤدنىلر. دوغوش مرخصلىگى بىتدىكدن سونرا قادىن ايشچى اؤنجه كى ايشىنە قايدىر و بو سوره تامين-اجتماعى قورومونون تصدىقى ايلە اونون ايش سابىقە سىنە داخىل ائدىلر.

نوخته: بعضی ایش وئرلر قادین ایشچیلرین ایشه قبول ائدیلمیگی زامان، اونلارین یوکلو اولمامالارینی یا دا یوکلو اولدوقلاری دورومدا ایشدن چیخاریلاجاقلارینی شرط قوشورلار. بو شرط ایشچی قادینین راضیلیگی ایله اولسا بئله اعتبار سیزدیر. یعنی، اگر ایش وئر، قادینی یوکلو اولدوغونا گۆره ایشدن چیخارلسا، بو قانون سوزدور و قادین ایشچی ایش وئرندن شیکایت ائده بیلر و ایشه قایتاریلما قراری آلا بیلر.

قادینلار اوچون امزیرمه مرخصلیگی ایشچی قادینلار اوشاغین ایگیری می دۆرد آلیغینا قدر هر گون بیر ساعات امزیرمه اوچون ساعاتلیق مرخصلیک آلماقا قیینا مالیکدیرلر. بو مرخصلیک، ایلیک مرخصلیکدن چیخیلمادان ایستیفاده ائدیله بیلر. بو ایشچیلر، اوشاغین احتیاجلاری اوزره گون بویو آن چوخ اوچ دفعه ده بو مرخصلیگی آلا بیلرلر. ایکیز یا دا داها چوخ ساییداکی اوشاقلار اوچون ساعاتلیق مرخصلیک سوره سی ایکی ساعاتدیر.

اؤدنیشسیز مرخصلیک ایش قانونوندا «اؤدنیشسیز مرخصلیک» سوره سی تعیین ائدیلمه میشدیر. آنجاق، ایشچی یا دا قانونی نوماینده سی ایله ایش وئر، اراسیندا یازیلی راضیقلایا اؤدنیشسیز مرخصلیک ایستیفاده قایدالاری، سوره سی و ایشه دۆنوش شرطلرین تعیین ائدیله جگی آچیقلامیشدیر. اؤدنیشسیز مرخصلیک دوروموندا ایش سۆزلمه سی ایکی ایل سوره ایله دایاندریلیر و ایکی ایلدن سونرا ایشچی اؤز ایشینه قاییدا بیلر. یالیز «تحصیل مرخصلیگی» ایکی ایل داها اوزادایلا بیلر.

قادینلارین ایشلمک شرطلری

ایران قانونلاریندا قادین ایشچیلر اوچون بعضی اؤزل قوروما و دسّک تدبیرلری نظرده توتولوب. بو تدبیرلر اشاغیداکیلاردیر:

۱. قادين ايشچىلار تهلوكه لى، چتتىن و ضررلى ايشلردە، اغير يوكلر تىن مكنائىك آلتىرى اولمادان و آل ايله داشىنماسىندا چالاشدىرىلمالارى قاداغاندىر. بو جور ايشلر و ال ايله داشىنما محدودىتلىرى حاقدى، ۱۳۹۰- جى ايلدە قبول ائدىلمىش اولان «يوك داشىما آيىن نامەسى» كىمى بعضى تعليماتلار و آيىن نامەلەر واردىر. بو آيىن نامەلەر يوك داشىما محدودىتلىرى و تهلوكه لى، چتتىن و ضررلى ايشلر تىن ئۆوعلر تىنى تنظيم ائدىر.

۲. قادين ايشچىلر چالاشدىقلىرى سوره بويونجا يوكلو قالا بىلە جكلرى اوچون بو قونودا اؤزل حاقلارا مالىكدىرلر. بونلار تىن آن اؤنملىسى اؤنجه كى بؤلمەدە آچىقلانان دوغوش مرخصلىگى و اوشاق اؤمىرمە مرخصلىگى دىر.

آيرىجا قادين ايشچى تىن گؤردوگو ايش آنا يا دا جنىن اوچون تهلوكه لى اولار سا يا دا چتتىن سايىلىرسا، ايش وئرن قادين ايشچىيە داها راحت بىر وظيفە وئرمەلىدىر. بونون تانىملا نماسى ايسە تامين-اجتماعى قورومونون گووہ نىلىر حكىمى طرفىندىن اورتايا قويولور. قئىد ائدىلمەلىدىر كى قادين ايشچىيە داها راحت بىر وظيفە وئرمكە اونون آيلىغىنى آزالدماق اولماز. بو دوروم يوكلولوك سوره سىنىن سونونا قدر داوام ائدە جكدىر.

۳. اگر تامين-اجتماعى قورومونون حكىمى قادين ايشچى تىن حامىلەلىك دؤوروندى گؤردوگو ايشىن اونون اوچون تهلوكه لى يا دا چتتىن اولدوغونا قرار وئرسە، ايش وئرن اونا داها اويغون و داها يونگول بىر ايش تكليف ائتمەلىدىر.

۴. قادين ايشچىلر ۵۵ ياشىندا و بلىلى شرطلرلە تقاعدا چىخا بىلرلر. بو دوروم كىشىلردىن ۵ ايل داها تىز تقاعدا چىخا بىلمك دئمكدىر.

گنجلرین ایشلمک شرطلری

۱۵ تام یاشدان کیچیک کیمسه لرین ایشه آیینماسی قاداغاندیر. ۱۵ یاشیندان داها کیچیک کیمسه یی ایشه آلان ایش وئرن سوچلودور و جزالاندریلیر. آنجاق داها اؤنجه کی بؤلمه لرده ده دئییلدیگی کیمی عائله وی ایش یئرلری بو قایدادان آزاددیر. آنجاق ۱۵-۱۸ یاش آراسی کیمسه لر بللی شرطلر آلتیندا چالیشا بیلرلر. بوفردلر «گنج ایشچیلر» اولاراق آدلاندریلیر. گنج ایشچیلرین چالیشما شرطلری آشاغیدا کیلاردیر:

— گنج ایشچی ایشه باشلامازدان اول تامین-اجتماعی قورومونون طبیعی مواینه سیندن کئچمه لیدیر. ایشه آییندقدان سونرا دا ایلده آن آزی بیر دفعه طبیعی مواینه اولمالیدیر. تامین-اجتماعی قورومونون حکیمی، ایشین نؤوعو و گنج ایشچینین قابیلیتلی حاقدا گؤروش بیلدیریر و گنج ایشچی اوچون ایشین او یغونلوغونو تصدیق ائتمزسه، ایش وئرن گنج ایشچینی مومکون اولان باشقا بیر ایشده چالیشدیرمالیدیر.

— گنج ایشچیلرین گونده لیک ایش ساعاتلاری عادی ایشچیلردن یاریم ساعات داها آز اولمالیدیر. بو آیریجالیقدان نجه یارارلانیا لاجا ای ایشچی و ایش وئرن آراسیندا راضیلاشما ایله تعیین ائدی لیر.

— گنج ایشچیلری آرتیق چالیشدیرماق، اونلارا گنجه ایشی وئرمک، چتین، ضررلی و تهلوکه لی ایشلر وئرمک، ائله جه ده آل ایله و مکانیکی آتله اولمادان آغیر یوکلر داشیما وظیفه سی وئرمک قاداغاندیر.

نوخته: ۱۵ یاشیندان کیچیک گنج ایشچیلرین ایشه قبولوندا قانونی تشریفاتا اویولمادیغیندا ایش قانونونا شامل ائدیلمیرلر دمک، او دمک دئییل کی مثلا اگر چالیشیبارسا و ایش وئرن حاقلارینی وئرمه ییب ایسه،

قانونسوز چاليشميش اولدوقلاري اوچون حاقلاريني طلب ائده بيلمزلر. مثلاً، اگر بير ايش وئرن آريشگين (بزرگسال) بير ايشچينين آليغييني وئرمزسه بو ايشچي ايش ايداره سينه گنديب شيكاييت ائده بيلر. آنجاق ايشچي ۱۵ ياشدان كيچيك اولارسا حوقوقي محكمه يه موراجيعت ائتمه ليدير.

خاريجي اؤلكه وئنداشلارينين ايشلمك شرطلري

ايراندا بير چوخ ايرانلي اولمايان ايشچي واردير. بونلارين چوخو افغانىستانلي لاردير. ايرانين خاريجي وئنداشلار اوچون «ايشلمك ايجازه سي» وئرمه شرطلري اولدوقجا چتين اولدوغو اوچون افغانىستانلي ايشچيلرين چوخو ايشلمك ايجازه سي ائلمادان ايشله بيرلر. بير چوخ دورومدا چتين ايشلرده چاليشديريلرلار. ايش وئرنلر ايسه اونلاري ايرانلي ايشچيلره گوره داها آز امك حاققي قارشيليجيندا ايشه آليرلار.

قانونا اساساً، ايرانداكي خاريجي اؤلكه وئنداشلاري گيريش ويزاسي و بللي بير ايشده چاليشماق ايجازه سي اولمادان يا دا قانونلار و آيين نامه لره اويغون اولراق «ايش پروانه سي» ائلمادان ايشله يه بيلمزلر. بئله جه بو سندلره ماليك اولمايان خاريجي اؤلكه وئنداشلاري ايش قانونونا تابع دئيبيلر و بو قانونون تانيميش اولدوغو حاقلاردان يا دا تامين-اجتماعي حاقلاريندان يارارلانا بيلمزلر. بو ايشچيلر اولوم يا دا اعليليك ايله سونوجلانا بير ايش قزاسي ايله قارشيلاشارلارسا آيلىق آلا بيلمه يه جكلر. بو دوروم ايش ايجازه سي اولمايان ايشچيلر اوچون چوخلو موشكوللر ميدانا گتير ميشدير. ميشال اوچون؛ هر هانسي بير ايش وئرن ايش ايجازه سي اولمايان بير افغانىستانليني آيلىق ۵ مليون تومن قارشيليجيندان ايشه آلا رسا، بو ايشچي ايش ايداره سينه گنديب آن آز امك حاققيندان داها آز آيلىق آليغييني دئيه بيلمز و ايش وئرندين آليغيينين قالانيني طلب ائده بيلمز.

آما یننه ده ایش ایجازه سی اولمایان خارچی اۆلکه وطنداشی
ایش وئرن ایله موشکول یاشارسا یا دا بیر ایش قضاسی باش
وئرسه آشاغیداکی قونولاری بیلمه سی یارارلی اولاجاقدیر:

— اگر خارچی اۆلکه وطنداشی اولان بیر ایشچی، ایش وئرنین اونو
بیمه ائتمه دیگینی، آن آز آمک حاققیندان داها آز اۆده دیگینی، یا دا
ایش قانونوندا نظرده توتولان دیگر حاقلارینی (او جومله دن سنووات
حاققی، ائو حاققی، ...) وئرمه دیگینی ایذیعا ائتسه، نه یازیق کی
اونون حاققینی ائده ائده بیلمه سی اوچون قانونی بیر یول یوخدور.
چونکی بو ایشچی ایش قانونلاری ایله موحافیظه اولونمور. آنجاق، بو
ایشچی، ایش وئرن ایله آراسینداکی راضیلاشما اساسیندا محکمه یه
موراجیعت ائده بیلر. میثال اوچون؛ اگر ایش وئرن راضیلاشیلان آمک
حاققینی وئرمسه محکمه یه گئدیپ ایش وئرنه قارشى شیکایت ائده
بیلر و راضیلاشیلان آمک حاققینی طلب ائده بیلر. بو دورومدا محکمه
یالیز راضیلاشمایا باخیر و آن آز آمک حاققینی نظره آلمیر.

— هر هانسی بیر ایش قضاسی باش وئردیکده، ایش ایجازه سی
اولمایان ایشچی فیزیکی خسارت آلارسا، دیگر قانونلار اساسیندا
ایش وئرندن شیکایت ائده بیلر، دیه و غرامت آلابیلر.

چتین و ضررلی ایشلر ←

هر نه قدر بوتون ایشلرین اؤزونه مخصوص چتینلیکلی اولسا دا، بعضی ایشلر
وار کی، ایشچینین فیزیکی و روحسال ساغلاملیغینا ضرر وئریر. بو ضررلر
ایشچینین فیزیکی قابیلیتیرینی آزالدا بیلر یا دا اونو ایش گۆره بیلمز دوروما دا
گتیره بیلر. میثال اوچون؛ بیر ماغازادا ساندیق باشیندا اوتوران بیر ایشچینی،
بیر شیرکتین ساتیش مودیرینی، بیر دیش حکیمینین منشی سینی، معدن
ایشچیسی، برق دیرکلرینین تعمیرچیسی، یای آیلاریندا کوره ده چالیشانلار،

یا دا هورمونلو درمانلارین ایستحصال اندیدگی کارخانادا چالیشان ایشچی ایله قارشیشلادیرماق مومکون دئییل. بونا گۆره ده، ایشلر ایکی قوروبا آیریلیر: عادی و چتین ایشلر. بو آیریمین آنا مقصدی، چتین ایشلرده چالیشان ایشچیلره علاوه دستک تامین ائتمکدیر.

ایش قانونلارینا گۆره، چتین و ضررلی ایشلر، ایش موحیطینده فیزیکی، شیمیایی، مکانیکی یا دا بیولوژی عامیللرین ایستاندارتلارا اویغون اولمادیعی ایشلردیر و ایشچی بورادا ایشه آینماسی سونوجوندا دوغال ظرفیتیندن (فیزیکی و روحسال) داها یوکسک گرگینلیکلره معروض قالاجای ایشلردیر و بونون دا سونوجو ایش خسته لیکلری و اوندان قاینالانان یان ائتکیلردیر. یوخاریداکی تعریفدن گۆروندویو کیمی، چتین ایشلرده ایش موحیطی و ایشین طبیعتی ایشچینین فیزیکی و روحسال ساغلاملیغینا ضرر وئریر. بو چتین ایشلر اؤز نوؤبه سینده ایکی قوروبا آیریلیر.

الف) چتین و ضررلی خصوصیتی ایشین طبیعتی ایله باغلی اولان ایشلر؛ آنجاق ایش وئرن طرفیندن نظرده توتولان بعضی ساغلیق، تهلوکه سیزلیک و اویغون فئی تدبیرلر ایله بو ایشلرین چتینلیگی و ضررینی اورتادان قالدیرماق اولار.

ب) طبیعتی اعتباری ایله چتین و ضررلی اولوب، ایش وئرن طرفیندن نظرده توتولان بعضی ساغلیق، تهلوکه سیزلیک و اویغون فئی تدبیرلر ایله بو ایشلرین چتینلیگی و ضررینی آزالدماق مومکون اولسا دا اولارین چتینلیگی و ضررلری یئنه ده داوام اندیر. میثال اوچون؛ یئرآلتی معدنلرینده چالیشماق طبیعی اعتباری ایله چوخ چتیندیر و هر نه قدر ساغلیق و تهلوکه سیزلیک تدبیرلری یئرینه یئتیریلسه ده یئنه ده چتین ساییلیر. آما چؤرکچیده تاندیر قاباغیندا چالیشان ایشچینین ایشی، اگر تاندیرین ایستیسی ایشچییه ضرر یئتیرمیرسه، چتین ایش حساب ائدیلیر. آنجاق سیرادان بیر چورکچیده اود و ایستی ایله یاخین تماسی اولان بیر ایشچینین ایشی چتین حساب ائدیلیر.

تأمین-اجتماعی قوروموندا «چتین و ضررلی ایشلر کومیتہسی» آدیندا بیر کومیتہ واردیر کی، بو کومیتہ چتین ایشلری تعیین اندیر. بئله لیکله، بیر ایش بو کومیتہ طرفیندن چتین اولدوغو اعلان ائدیلدیگی زامان چتین حساب ائدیلیر. دیقت ائدیلمه لیدیر کی بو کومیتہ اؤزو «هانسی ایش یئرینده هانسی ایش چتیندیر» حاقدا آراشدیرما آپارمیر. ایشین چتین اولوب اولمادیغینی تعیین ائتمک اوچون بو کومیتہ یه آراشدیرما طلبی تقدیم ائدیلمه لیدیر. یعنی ایشچی یا دا ایش وئرئن چتین و ضررلی ایشلر کومیتہ سینہ موراجیعت ائده رک، اجرا اولونان ایشین چتین حساب اولونماسینی طلب ائتمه لیدیر. ایش وئرین بو مسئله دن هئچ بیر قازانجی اولماماقلا بیرلیکده، عادی ایشلردن یوزده دؤرد داها چوخ بیمه حاققی اؤده مه لری لازیم اولدوغوندا، عادتاً ایش وئرئر ایشچیلرینین ایشلرینین چتین حساب ائدیلمه سینینی ایستمیر. دیگر طرفدن، ایش یئرلرینین یوخلانیلماسی مسئله سی قانون و قایدالاردا نظرده توتولموش اولسا دا، هئچ بیر یئرده یوخلایجیلارین ایشین چتینلیگی حاقدا فیکیرلرینی بیلدیرمه لی اولدوقلاری قئید اولونماییب. بو دورومدا یالیز ایشچی ایشینین چتین حساب ائدیلمه سی پروسه سینینی باشلاتمالی و حتی بونو ثبوت ائتمه لیدیر.

بیر ایشین چتین حساب ائدیلمه سی اوچون موراجیعت پروسه سی بئله دیر: اولجه، ایش یئرینین یئر آدیغی یئرلی ایش ایداره سینہ موراجیعت ائدیلیر و طلب بو ایداره ده قئید ائدیلیر. بو قونو ایله ایلگیلی بعضی فورملار طلب ائدن طرفیندن - کی چوخ دوروملاردا ایشچینین اؤزودور - دولدورولور. داها سونرا مسئله ایلکین اوستانی کومیتہ یه گؤندریلیر و آراشدیریلیر. اگر تصدیق لرنسه، مسئله تأمین-اجتماعی قورومونا بیلدیریلیر. آنجاق اگر تصدیق لرنمزسه، موراجیعتچی یه بیلدیریلیر و او، یئنیدن دیرلندیرمه طلب ائده بیلر.

بو آرادا، ایش وئرئن ده تصدیق قرارینا اعتیراض ائده بیلر. اعتیراض ائدیلدیکده، اوستانی یئنیدن دیرلندیرمه کومیتہ سی مسئله نی آراشدیریر

و سون قرارى وئىرىر. نھايتده، اگر ايشچىنن طلبى يئىنيدن ردّ ائدىلسه، ايشچى ايداره عدالتى ديوانينا شيكايت ائده بيلر. آراشديرما، «تأمين- اجتماعى قانونونا باغلى چتىن و ضررلى ايشلرين آيين نامهسى» نه و «چتىن و ضررلى ايشلرين تانىمى، تثبىتى و اونلارا نظارت اوچون يئىنيدن ديرلنديرمه اوستانى كومىتهسى و ايلكىن كومىتهنن چاليشما قايدالارى» نا اساساً حياتا كنجيريلير.

← چتىن ايشلرده چالیشان ايشچىلرين عاڟى ايشلره گۆره آلدىقلارى آرتىقلاملار

— چتىن، ضررلى ويئرالتى ايشلرده ايش ساعاتلارى گونده ۶ ساعات و هفتهده ۳۶ ساعاتدان چوخ اولماماليدير. حالبوكى عاڟى ايشلرده ايش ساعاتلارى گونده ۸ ساعات و هفتهده ۴۴ ساعاتدیر.

— چتىن و ضررلى ايشلرده چالیشان ايشچىلرين ايللىك مرخصلىك حاقلقى ۵ هفتهدير و پنجشنبه گونلرى مرخصلىكلرى ۴ ساعات اولراق نظرده توتولور، حالبوكى عاڟى ايشلرده ايللىك مرخصلىك بير آيدير.

— چتىن، ضررلى و تهلوكلهلى ايشلر اوچون گنج ايشچىلرين ايشه آلىنماسى قاداغاندير.

— تهلوكلهلى و چتىن، ضررلى ايشلرين يئرینه يئتىرىلمهسى و مكانيكى آلتلر اولمادان آل ايله حددن آغير يوكلرين داشينماسى قادين ايشچىلر اوچون قاداغاندير.

— چتىن ايشلرده چالیشان ايشچىلره آرتىق ايش يۇنلنديرمك قاداغاندير، حالبوكى عاڟى ايشلرده گونده ۴ ساعاتا قدر آرتىق ايش اوچون ايجازه وئريلير.

— چتىن ايشلرده ۲۰ ايل آردىجيل يا دا ۲۵ ايل آرايلىقى ايشلمك ايله

تقاعد ا چيخماق مومکوندور. حالبوکی عادی ایشلرده بو مودت ۳۰ ایلدير. عومومیتله، چتین و ضررلی ایشلرده هر ایل بیمه حاققی اؤدنیشی ۱/۵ ایل اولراق حسابلانیر.

نوکتہ: تأمین-اجتماعی قورومو چتین ایشلرین رسمی اولراق تانینماسیندا سون قرار وئرمه مرجعی دیر. تأمین-اجتماعی قورومونو تصدیقیندن سونرا ایشچی «چتین ایش ایشچیسی» سایلابیلر. آنجاق چوخ واخت تأمین-اجتماعی قورومو، گرکلی پروسه لرین تاماملانماسینا و حتی ایداره عدالتی دیوانی نین قرارینا باخما یارق، ایشین چتین اولدوغونو قبول ائتمکدن فرقلی بهانه لرله ایمتیناع ائدیر. بونون سببی ایسه؛ ایشین چتین حساب ائدیلمه سی دوروموندا، ایشچینین داها تنز تقاعدا چیخا جاغی و نتیجه ده تأمین-اجتماعی قورومونا تقاعد اؤدنیشی وظیفه سینین یاراناجاغیدیر. تأمین-اجتماعی قورومو بو دورومو علاوه تقاعد اؤدنیشی اولراق گؤرور. باشقا سؤزله، تأمین-اجتماعی قورومو اثرکن تقاعدا چیخیشی هر زامان اوزرینه علاوه یوک کیمی گؤرور. حتی چتین و ضررلی ایشلرده کی ایشچیلرین حاقلارینی تاپدالاماغی بئله گؤزه آراق، مومکون اولدوغونجا اثرکن تقاعدا چیخما یا قارشى موقاویمت گؤستریر.

بیمه حاققینین اؤدنیلمه سی موشکولو: عادی ایشلرده کی ایشچیلرین بیمه حاققی ایشچینین آدیغی معاش و آرتیقلامالارین ۳۰٪-نی تشکیل ائدیر، بونون ۲۳٪-نو ایش وئرن، ۷٪-نی ایسه ایشچی وئریر. چتین و ضررلی ایشلرده ایسه ۴٪ داها چوخ اؤدنیلیر و بو مبلغ ایش وئرنین اوزرینه دوشور. تأمین-اجتماعی قانونوندا قتید اولونور کی، ایش وئرن بو مبلغی بیردفعه لیک یا دا قسط شکلینده اؤده یه بیلر، آریجا ایش وئرن بو مبلغی، ایشچی تقاعدا چیخارکن ده اؤده یه بیلر. چوخ واخت ایشچیلر ایلرجه ایشلیدیکن سونرا ایشلرین چتین حساب اولونماسینی طلب ائدیرلر و بو طلبین قبولوندان سونرا ایش وئرن اؤنجه کی ایلر اوچون ده بو مبلغی اؤده مه لیدیر.

حقوقی اولراق، بیمه حاققی مسئله سی ایش وئرن و تأمین-اجتماعی

قورومو آراسيندا اولان بير مسئله اولسا دا، و بيمه حاققنين اؤدنىلمه مه سى دوروموندا بئله تامين-اجتماعى قورومو اؤز وظيفه لرىنى يئرئنه يئتيرمه لى اولوب، بيمه حاققنى ايش وئرندن طلب ائتمه ليدير، آنجاق، عملده تامين-اجتماعى قورومو بو ماده نى يئرئنه گتيرمگه ايستكلى دئييل و چتئين ايشلرين تصديقلمه سىنى علاوه ۴٪ اؤدنىشين اؤدنىلمه سىنه باغلاير. باشقا سؤزله، تامين-اجتماعى قورومو بوتون بيمه حاققنى توپلايانا قدر ايشچىنى تقاعدا چيخارمير. ۲۰ ايلدن داها چوخ چتئين ايشلرده چالشميش اولان بعضى ايشچيلر ايش وئرن طرفيندن بيمه حاققى اؤدنىلمه ديگى اوچون تقاعدا چيخا بيلمه ييلر. بو دوروملاردا سونوندا ايشچى اؤزو قئيد ائدىلن مبلغى اؤده مه لى اولور يوخسا وضعيتى آيدىنلانمير و چتئين ايشلرين آرتيقلامالاريندان ايستيفاده انده بيلمير. حتى بعضى دوروملاردا، ايداره عدالتى ديوانى نين، ايشچىنين علاوه ۴٪ بيمه حاققنى اؤده مه يه مجبور اولماديغىنا داير قارارينا باخمايaraq، تامين-اجتماعى قورومو بو قارارى اجرا ائتمكدن ايمتيناع ائديب. عملده، ايشچى چتئين ايشلرين امتيازلايرىندان، اؤزلىكله ده تقاعدا چيخاركن فايدالانماق ايسته ديگى اوچون ايش وئرنين اؤده مه لى اولدوغو بيمه حاققنى دا اؤده مه يه مجبور اولور. بعضى دوروملاردا ايسه ايش وئرلر ايشچىدن علاوه ۴٪ اؤده مه مه راضىليغىنى آير كى، بو دا فرقلى موشكوللره سبب اولور. چوخ وخت ايشچى ايشسىزلىك قورخوسويلا بئله بير راضىليغى قبول ائدير. آنجاق قئيد ائتمك لازيمدير كى، بو راضىليق، ايشچى اونو قبول ائتسه بئله اعتيبارسىزدير.

◀ اصل ايشين بيمه ليستينده گؤستريلن ايشله اؤرتوشمه مه سى:

ايش وئرلر تامين-اجتماعى قورومونا گؤندريلن ليستده ايشچىنين ايشىنين آدىنى گؤسترمك مجبوريتينده ديرلر. بعضى ايش يئرلرينده ايشلردن بعضى سى چتئين، بعضيلرى ايسه عادى اولاييلر.

◎ مىثال

چۆركھانا دا تاندىر باشىندا چالیشان ايشچى عادتا چتین ایش ايشچىسى كىمى تانىير، آنجاق ساتىچى اولان يا دا يالنىز خمىرلە مشغول اولان كىمسە چوخ واخت عاڭى ايشچى كىمى قبول ائدىلير. باشقا بىر اۇرنك اولازاق؛ بىر درمان كارخانا سىندا شىمىيى مادەلرلە بىر باشا ايشلەين ايشچى، ساغلىق ائتكىلىرى سببى ايلە چتین ایش ايشچىسى سايلىير، آنجاق ايدارى يا دا داشىما بۆلمە سىندە چالیشان ايشچى عاڭى ايشچى كىمى گۆرولور.

بعضى دوروملاردا ايش وئرلر ۴٪ علاوہ بىمە ھاققىنى اۇدەمكىن قاقماق اوچون ايشچىنىن اصل ايشىنى بىمە لىستىندە گۆسترمىرلر. بعضى دوروملاردا ايسە بو مسئلە ايش وئرلر بىلگىسىز لىگىندىن يا دا اومور ساماز لىغىندىن (سايماز لىغىندىن) قايناقلا نير. بعضى دوروملاردا ايسە ايشچىنىن ايش يئرىندە كى ايشى دىشىدىر لىر آنجاق بىمە لىستلرىندە ھلە دە اۇنچە كى ايشىن آدى يئر آلير. بىر چوخ ايشچى يا بو وضعىتى باشا دوشمور، يا دا ايشسىز لىك قورخوسوندىن سوسور، اما تقاعدا چىخماق يا دا ايش سونوندا ھوقوقى آدديم آتماغا قرار وئرلر.

ايشچىنىن ايشىنىن بىمە لىستىندە گۆستىرلن ايشلە اۇرتوشمەمەسى ايشچىبە چوخلو موشكول لر يارادير. بو دورومدا، ايشچى لىستدە گۆستىرلن ايشىن گنر چك اولما دىغىنى ثوبوت ائتمە لىدير. مثلاً اگر ايشچى، ۲۰ ايل اولكى ايش دورومو ايلە باغلى آدديم آتمىشسا، اوزامان ايش يئرىنىن نە وضعىتدە اولدوغونو و ايشچىنىن تام اولازاق ھانسى ايشى يئرە يئتىردىگىنى ثوبوت ائتمك چوخ چتین اولور. ثوبوت ائدىلسە بئلە، تامين-اجتماعى قورومو چوخ چتىنلىكلە ايش وئرلر و ئردىگى لىستلر بىنالىش اولدوغونو قبول ائدير. عومومىتلە، ايشچىلر ايشلر بىن چتین سايىلماسى اوچون ايلكىن و يئنىدىن دىرلندىر مە كومىتە لر بىنە موراجىعت ائتىدىكە و طلبلرى قبول ائدىلدىكە، تامين-اجتماعى قورومو ايش اۇرتوشدور مە آشاماسىندا وئرلن لىستلرى بوخلا ياراق ايشچىنىن ايشىنىن فرقلى اولدوغونو آنلاير.

◎ میثال

بیر ایشچی دؤیمه چی (ریخته گر) اولا بیلر، لاکین بیمه لیستینده عاڈی ایشچی اولاراق گؤستریلیمیش اولا بیلر. بو مسئله چتین ایشلرده چالیشان ایشچیلرین قارشیلانمیشی آن جیدی موشکول لردن بیریدیر و اونلارا چوخ چتینلیکلر یارادیر. بعضی بؤلگه لرده بو موشکولو حل ائتمک اوچون بعضی تدبیرلر گؤرولموشدور. مثلاً، تأمین-اجتماعی قورومو ایشچینین اصل ایشینی یوخلاماق اوچون ایش یئرینه یوخلایمیجیلار (بازرس) گؤندریر و اگر بیمه لیستینده هر هانسی بیر یانلیش تاپسالار، لیستده کی ایش آدینی اصل ایش آدی ایله او یغونلاشدیریلار.

بعضی تنقیدلر: داها اؤنجه ده قئید ائدیلمیش کیمی، بعضی ایشلر طبیعی اولاراق چتین و ضررلی ایشلردیر، مثلاً، معدنلرده چالیشماق یا دا آسفالت سپیلمه سی. لاکین بعضی ایشلر ایش یئرینین شرطلرینه گؤره چتین ساییلا بیلر. مثلاً، چؤرکچی شاطیر. بو آرادا، تأمین-اجتماعی قورومو اؤلکه نین موختلیف یئرلرینده بعضی ایشلر حاققیندا فرقلی شکیلده یاناشیر. مثلاً، قایناقچیلیق ایشی بیر شهرده چتین ایش ساییلیب، باشقا بیر شهرده عاڈی ایش کیمی دیرلندیریله بیلر. یا دا، ژورنالیستلیک ایشی حاققیندا هله ده واحید بیر یاناشما یوخدور. یا دا میثال اوچون؛ بیر چوخ بؤلگه ده یالیز شاطیر ایشی چتین ساییلیر، آما بعضی یئرلرده چؤرکچیده کی دیگر ایشلر، مثلاً، خمیرچی نین ده ایشی چتین حساب ائدیلیر. بئله جه آچیق و آیدیندیر کی چتین ایشلر حاققیندا قاراشا و نظم سیزلیق واردیر. عینی وضعیت ده کی ایکی اوخشار ایشین ایکی فرقلی شهرده بیرینده چتین، دیگرینده عاڈی حساب ائدیلمه سی هئج بیر شکیلده قبول ائدیله بیلمز. بو مسئله نین آیدینلانماسی چتین ایشلرده چالیشان ایشچیلرین طلبلریندن بیر ی اولا بیلر.

بیر سونراکی تنقید: ایران قانونلاریندا بوتون چتین ایشلر اوچون عینی حیمایت تدبیرلری نظرده توتولور، حالبوکی بعضی چتین ایشلر دیگرلریندن

داها تهلوکه لیدیر. مثلاً، ۶۳ کیلو ولت و داها یوکسک گرگینلیکده برق چاندیرما خطلری و دوراقلاریندا چالیشان کیمسه لر چتین ایش ایشچیسی ساییلیر. بعضی بؤلگه لرده بو ایشچیلر بیر نجه کیلومتر داغلیقدا یئریدیکدن سونرا برق تاسیسلرینه چاتا بیلیرلر. بعضی یوکسک بؤلگه لرده سو یوقلوق و ایلدیریم کیمی هاوا شرطلری بو ایشچیلری فرقلی ریسکلره معروض قویور. یا دا، هورمونال درمان ایستحصالی ایله مشغول اولان ایشچیلر سورکلی فیزیکی و روحسال ضررلره، مثلاً، جینسی داوارانیش پوزونتولارینا معروض قالیرلار. یا دا روحسال خسته لیکلری اولان خسته لرین باخیمی ایله مشغول اولان ایشچیلر اوزون مودتده روحسال یورغونلوق یا شایا بیلیرلر. آیریجا، سوروجولوک و ژورنالستلیک ایشلری ده چتین ایشلردن ساییلیر. یوخاریدا قئید ائدیلن ایشلری بیریری ایله قارشیلادیردیغیمیزدا، اولارین چتینلیک درجه لرینین برابر اولمادیغینی گۆره جه ییک. باشقا سۆزله، چتین ایشلرین ده درجه لندیرلمه سی و هر بیر اویغون امتیازلارین تأمین ائدیلمه سی واجیب دیر.

← ایشین دایاندیریلماسی

اگر گۆزلیلمز حادثه لر سببندن ایشچی یا دا ایش وئرن یا دا هر ایکسینین وظیفه لرینی یئرینه یئتیرمه سی غیر-مومکون اولارسا و دورارسا، ایش سۆزلمه سی دایاندیریلیر و داها سونرا بو حادثه لر آرادان قالدیریلدیقدان سونرا، ایش سابقه سی کسيلمه دن و تقاعدا چیخماق سوره سی ائتکیلنمه دن و امک حاققی آرتیشلاریندا بیر دییشیکلیک یا شانمادان، سۆزلمه اولکی وضعیتینه قاییدیر. ایش سۆزلمه سینین دایاندیریلماسی، کئچجی بیر سبب یا دا انگل، وظیفه لرین یئرینه یئتیرلمه سینین مومکون ائتمه دیگی زامان باش وئیریر. اگر انگل یا دا سبب داواملی اولارسا، سۆزلمه دایاندیریلماق یئرینه سونلاندیریلیر.

◎ مېثال

بىر ايشچى وفات ائدرسه، اونون وظيفه لىنى يئرينه يئتىرمەسى آرتىق سونسوزا قدر مومكون اولماياچاق و بو، ايش سۇزلىشمە سىنىن بېتمە سىنە سبب اولور. آنچاق ايشچىنىن موعالىجە گۇرمەسى، ساخلانماسى، گنجلى سببلر ايله ايش يئرينە گلەمەسى و بنزر دوروملاردا سۇزلىشمە دايندىرلىر. چونكى بو دوروملارنى هامىسى كئچىجى دىر و موطلق بللى بىر سوره سونرا آزادان قالخاچاقدىر. اساس مسئله اودور كى، ايش سۇزلىشمە سىنىن دايندىرلىماسىنا سبب اولان دوروم غير-ايرادى اولمالىدىر. يعنى ايشچى و ايش وئرن سۇزلىشمە نىن دايندىرلىماسىنا سبب اولاجاق بىر شئى عمداً و قصاداً ائتمەمەلىدىر. ايشچىنىن خستە لىنمەسى، گۇزلىلمز حادىثە لىن باش وئرمەسى، يا دا ايش يئرىنىن بىر حىصە سىنىن مجبورى اولراق باغلانماسى غير-ايرادى سببلردن بعضى لرىدىر. بعضى دوروملاردا دا ايشچى حوقوقى سببلردن اۇترو ساخلانا بىلر و ايشلمە ايماننى قالمايا بىلر.

آنچاق، ايشىن دايندىرلىماسىنىن غير-ايرادى اولماسى نىن بعضى اىستىئنالارى دا واردىر. بعضى دوروملاردا ايشچى و ايش وئرن كئچىجى اولراق ايش موناسىبتلىرىنى دايندىرماغا قىرار وئىرلر. مثلاً، اگر ايشچى و ايش وئرن ايشچىنىن اۇدنىشسىز مرخصلىگە چىخماسى، يادا ايشچىنىن تحصيل مرخصلىگى آلماسى حاقداراضىلاشىرلارسا، بودوروملار ايرادى اولسا دا، ايش سۇزلىشمە سىنىن دايندىرلىماسىنا سبب اولان عامىلردن بىرىدىر.

← ايشىن دايندىرلىماسى نىن قالدىرلىماسى

دايندىرلىما وضعىتى آزادان قالدىرلىقدان سونرا، ايشچى ۳۰ گون بويونجا ايش وئرنە موراجىعت ائتمەلى و ايشە قايتمالىدىر. اگر ايش وئرن ايشچىنى ايشە قبول ائتمەسە، ايشچى ايش ايداره سىنە موراجىعت ائتمەلى و ايشە قايدىشىن تامين اولونماسىنى طلب ائدن شىكايىتى ائتمەلىدىر. اگر بو آددىمى آتمازسا، بو، ايشچىنىن اۇز اىستەبى ايله ايشدن آيرىلدىغى آنلامىنا گلەجك و آرتىق ايشە قايدا بىلمە يەجك. اگر ايشچى ايشە قايتدىقدان سونرا ايش وئرن ايشچىنى قبول ائتمزسە و ايش وئرن ايشچىنىن قبول

اندیلمه مه سینینی اساسلان دیر اچاق گنچرلی سببیری تقدیم انده بیلمزسه، ایش ایداره سینین قراری ایله ایشچی ایشه قاییتار یل دیقدا، ایش یئرینه موراجیعت ائتدیگی گوندن باشلا یاراق بوتون حاق و گونده لیکلری حسابلانیر و ایشچییه اؤدنیلیر. آنجاق اگر ایش وئرن ایشچینی قبول ائتمه مه سینینی اساسلان دیر اچاق گنچرلی سببیری تقدیم ائدرسه، بو دورومدا ایشه سون وئرلییر و ایش وئرن یالیز ایشچینین سنوآت حاققینی (چالیشمیش اولدوغو هر ایل اوچون ۴۵ گونلوک سون آمک حاققی قدر) وئرمگه مجبور دور.

قئید ائتمک لازیم دیر کی، عسگرلیک خیدمتینه چاغیریلان کیمسه لر خیدمتین بیتمه سیندن سونرا ایکی آی ایچینده اؤنجه کی ایشلرینه قاییدا بیلرلر. حالبوکی دیگر دایان دیر یلما دوروملاریندا بو سوره بیر آیدیر.

➕ **نوخته:** ایش سؤز لشمه سینین دایان دیر یلما سی ایله ایلگیلی آن

اؤنملی مسئله لردن بیر ایشچینین ساخلان دیغی دوروملار دیر. ایش وئرن ایشچیدن شیکایت انده بیلر یا دا ایشچینین ساخلانما سی ایش وئر نله هنج بیر علاقہ سی اولما یا بیلر. بو دوروملاردا دا ایش سؤز لشمه سی دایان دیر یلیر. اگر ایش وئرن ایشچیدن شیکایت ائدرسه و ایشچی ساخلانارسا، ایش وئرن ایشچینین عائله سینه اونون آیلغینین یوزده اَللیسینی کئچجی اولاراق اؤده مه لیدیر. محکمه ایشی باشا جاتدیقدان سونرا، اگر ایشچی محکوم اولارسا، ایش وئرن ایشچینین ایشینه سون وئرہ بیلر و ساخلانما سورہ سی بویونجا عائله سینه اؤده دیگی مبلغلری طلب انده بیلر. لاکین اگر ایشچی محکمه دن برائت حوکه مو آلارسا، ایشچی اؤز ایشینه قاییدا بیلر و بونون یانیندا ایش وئرن ایشچییه وئر دیگی بوتون زیانیلاری دا قارشیلما لیدیر. آیرجا بوتون بو سورہ نین تام آیلغینی دا (ایشچینین عائله سینه اؤده دیگی مبلغلری آزالداراق) ایشچییه اؤده مه لی اولاجاق و ایشچینین ایشه قاییتما سینا انگل اولا بیلمه یه جک. ایشچینین ایشینین دایان دیر یلما سورہ سی ایسه اونا ایش سابقه سی اولاراق حساب ائدیله جک.

اگر شیکایتچی ایش وئر ندن باشقا بیر سی اولسا و ایشچی محکوم اولونارسا، ایش وئرن ایشچینین ایشه داوام ائتمه سینه مانع اولا بیلر. ایشچی برائت

آلارسا، ايش وئرن ايشچىنى ايشه قايتارماغا مجبور دور و ايشچىنىن ايشه قايتماسىنى انگلله يه بيلمز. آنجاق، بو دورومدا دا يانديريلما يا دا ساخلانما سوره سى ايشچىنىن ايش سابقه سىنه داخيل ائدىلمير و بو دؤنم اوچون هر هانسى بير آيلىق اؤدنىشى ده اولمور. چونكى شيكايىتچى ايش وئرن دئىلدير. آريجا بو دورومدا، ايش وئرن ايشچىنىن عائله سىنه ايشچى آيلىغىنىن يوزده آللىسى قدر آيلىق اؤده مه يه ده مجبور دئىل.

نوكتة ۱: عسگرلىك خىدمتى سوره سى و (ضرورى، احتياط يا دا ذخيره اولدوغوندا انسىلى اولما يارق) كؤنولو اولارق ساواش جبهه سىنه قاتىلدىغى سوره ايشچى اوچون ايش سابقه سى اولارق سايبلاجا قدير.

نوكتة ۲: قانونلار او يغون اولارق تحصيل مرخصلىگى يا دا ديگر اؤدنىشسىز مرخصلىكلردن يارارلانان ايشچىلرين سؤزلىشمه لرى ان چوخ ايكى ايل بويونجا دا يانديريلما بيلر. اىستىئنا اولارق تحصيل مرخصلىگى بير داها ايكى ايللىك سوره اوچون اوزادىلا بيلر. يعنى، اؤدنىشسىز مرخصلىكلدن قايناقلى سؤزلىشمه نين دا يانديريلماسى سوره لر نين توپلامى اوچون قانون يالنىز ايكى ايل نظرده توتوب. بونون تك اىستىئناسى تحصيل مرخصلىگى دير. تحصيل دوروموندا ايش سؤزلىشمه سى توپلامدا دؤرد ايل دا يانديريلما بيلر.

ايش سونو ←

ايشچىنىن سؤزلىشمه سى فرقلى سببلرله سونا چاتا بيلر. مثلاً، ايشچى ايشدن چىخارىلا بيلر، تقاعدا چىخا بيلر يا دا ايش وئرن ايفلاس ائده بيلر. عمومىته ده، سؤزلىشمه نين سونا چاتما يوللارى ايشچى يا دا ايش وئرنين هر بيرىنىن يا دا هر ايكىسىنىن سئچىمىنه باغلى اولما بيلر. اما ايشچى راحتلىقلا هر زامان ايشه سون وئره بيلر. ايش قانونونا اساساً ايش سؤزلىشمه سى آشاغىداكى دوروملاردا سونلاندىر بيلر:

۱. ايشچينين اؤلومو

۲. ايشچينين تقاعدا چيخماسى

۳. ايشچينين تام ايش گۆره بيلمز دوروما دوشمهسى

۴. كئچيجى سورهلى ايش سۆزلىشمه لرېنين سوره سينين باشا چاتماسى و اچيق يادا دولايلى (ضمنى) اولاراق يئىنلنمه مەسى

۵. بللى بير ايشله باغلى سۆزلىشمه لرده ايشين سونلانماسى

۶. ايشچينين ايشدن آيريلماسى

۷. ايش قانونونا اويغون اولاراق و سۆزلىشمه متنينده نظرده توتولموش اولماق شرطى ايله سۆزلىشمه نين پوزولماسى

قئيد ائنديگيميز كيمي، ايش سۆزلىشمه سى ايشچينين ايراده سى ايله، ايش وئرئين ايراده سى ايله، گۆزلىلمه ين يا دا مجبورى سببلردن اؤترو سونا چاتا بيلر. آشاغيدا بونلارين هر بيرينى اچيقلاياجاييق:

۱ ايش سۆزلىشمه سينين غير-ايرادى اولاراق سونلانماسى

ايش سۆزلىشمه سى ايشچينين يا دا ايش وئرئين ايراده سيندن آسيلي اولمادان زورونلو سببلرله سونا چاتا بيلر. ايشچينين اؤلومو، تام ايش گۆره بيلمز ليگى يادا ايشچينين تقاعدا چيخماسى بو سببلردن بعضيلردير. بعضاً ده ايقتيصادى وضعيت يا دا ايش وئرئين ايشه داوام ائتمه قابيليتينين اولماماسى، يا خود ايفلاس سببيله ايشين داوام ائتديريلمه سى مومكون اولمايا بيلر. بو دورومدا، صلاحيتلى اورقانلارين تصديق ائتمه سى ايله ايشچيلرين سۆزلىشمه سى سونلانديريلار. آيريجا، كئچيجى سورهلى يادا بللى بير ايش اساسيندا قوشولان ايش سۆزلىشمه لرى ده، سۆزلىشمه سوره سينين بيتمه سى يا دا سۆزلىشمه نين احاطه ائنديگى ايشين تاماملانماسى ايله اؤز-اوزونه سونا چاتير.

نوكتە: بعضاً ايش وئرنلر «ايش گوجو دَنكَلَشَدِيرمه» بھانەسى ايله ايشچىلر ايشدن چىخاريلار. باش وئرن وضعيتدن اؤترو ايش يئرى يا دا ايشين كىچىكلەمك مەجبورىتېندە قالماسى دورومونا ايش گوجو دَنكَلَشَدِيرمه، (تەدليل نىرو) دئىيلىر. مثلاً، ايش وئرن اؤز ايش يئرىنى اؤزل ماشىنلارلا تەھيىز ائدىكدن سونرا آرتىق اينسان ايش گوجونە احتياچى اولمايا بىلر. ياخود، بازار شرايطىنين پىسلىشمەسى سەببى ايله ايش وئرن خرجلر ازالدماق اوچون بعضى ايشچىلر ايشدن چىخارماق مەجبورىتېندە قالا بىلر. بو دوروملاردا، ايش وئرن ايشچىنى ايشدن چىخارماق اوچون ايش ايدارەسىنين اولورونو آلماليدىر. اصليندە، بئلهسى دوروملاردا ايش وئرن ايشچىنين آرتىق لازىم اولمادىغىنى ثبوت ائتمەلىدىر.

مىثال ايش وئرن بازارين پىس وضعيتىنە گۆرە بىر ايشچىنى ايشدن چىخاردىغىنى دئسە و داھا سونرا باشقا بىرلر ايشە آلسا، بو دوروم ايش وئرىن يالان دانىشدىغىنى گۆستىرىر. چونكى اكر ايشى پىس وضعيتدە دىرسە باشقا بىرىنى ايشە آلمازدى. هر حالدا، بو مسئله ايش ايدارەسى طرفىندەن آراشدىرىلىر و اكر ايش وئرن يئترلى قدر سەبب گۆستىرمەسە، ايشچى ايشە گئرى قايتارىلماليدىر.

۲ ايش سؤزلىشمەسىنين ايشچىنين طلبى ايله سونلاندىرىلماسى

الف) ايشچىنين آيرىلماسى (استعفا): ايشچى، ايشدن آيرىلدىغىنى بىلدىرەرك ايش سؤزلىشمەسىنى سونلاندىرا بىلر. ايشدن آيرىلما (استعفا) دايمى سؤزلىشمەلر اوچون كئچرلىدىر. ايشدن آيرىلدىغىنى بىلدىرن ايشچى، بو بىلدىرىشەن سونرا بىر آى ايشينە داوام ائتمەلىدىر و اكر بو بىلدىرىشەن سونرا ۱۵ گون بويونجا يازىلى شەكىلدە ايشدن آيرىلماقدان واز كئچدىگىنى بىلدىرسە، آيرىلما بىلدىرىشى (يعنى استعفا) كئچرسىز اولاجاق.

ب) ايش يئرىنى ترك ائتمە: ايشچى، قانونى مرحلەلر يئرىنە يئتىرمەدن و ايش وئرنە خبر وئرمەدن اؤز ايشتەيى ايله چالاشدىغى

یئری ترک ائده بیلر و ایش یئرینه گلمکدن ایمتیناع ائده بیلر. بو دوروم ایش سؤزلشمه سینین پوزولماسی آنلامینا گلیر. قئید ائدیلمه لیدیر کی ایش یئرینی ترک ائتمک غیبت ائتمکدن فرقلی بیر قونودور. ایش یئرینی ترک ائتمه ده ایشچی بیر طرفلی اولاراق ایش سؤزلشمه سینینی پوزماق نئیتینده دیر آنجاق غیبت ائدرکن بئله بیر نئیتی یوخدور و داها سونرا ایشه گلمک ایسته ییر.

۳ ایش سؤزلشمه سینین ایش وئرین ایراده سی و طلبی ایله سونلان دیر یلماسی:

ایش وئرین، ایش قانونو و دیگر ایلگیلی قایدالارا اویغون اولاراق ایشچینی ایشدن چیخارما قلا ایش سؤزلشمه سینینی سونلان دیرا بیلر. اگر ایشچی قانون سوزلوق ائدرسه و ایش وئرین یازیلی شکیلده اونو اویاریب ایسه، و صلاحیتلی اورقانلار (مثلاً، ایش یئرینین اسلامی ایش شوراسی، یا دا ایشچیلرین نو ماینده سی یا دا بو ایکسینین اولمادیغی دوروملاردا؛ ایش آرابولجولاری) ایشچینین ایشدن چیخار یلماسینا اولور وئر یلمسه، بو دورومدا ایش وئرین، ایشچینین گنجیکن آلیقلارینی، سنو ات حاققینی (چالیشیلان هر بیر ایل اوچون تام بیر آلیق) و دیگر طلبلرینی اؤده یهرک ایش سؤزلشمه سینینی پوزوب، ایشچینی ایشدن چیخارا بیلر. اگر بو شرطلر یئرینه یئتیر یلمسه، ایشدن چیخارما قانون سوز حساب اولونور و ایشچی ایش ایداره سینه موراجیعت ائدیپ ایش وئریندن شیکایت ائده بیلر. ایش ایداره سی ایشچینین شیکایتینی آراشدیراراق ایشدن چیخارمانین قانون سوز اولدوغونا قرار وئررسه، ایشه قاییتما قرار ی وئر جک و ایش وئرینی، ایشچینین ایشه قاییتدیغی گوندن اعتباراً حاقلارینی اؤده مه یه مجبور ائده جک.

← ایشچیدن سفته یا دا ایمضالی بوش کاغیذ آلینماسی

بعضاً ایش وئرینلر ایشچینی ایشه آلا رکن اوندان «ایمضالی بوش کاغیذ» یا دا سفته و چک آلیرلار. بعضی ایشلرده چک یا دا سفته آلینماسی بیر یئر

قدر آنلاملیدیر آنجاق، ایضالی بوش کاغیذ آلمانین هئچ بیر منطیقلی آچیقلاماسی یوخدور. ایش وئرلرین بو ایشدن مقصدلری، گله جکده ایشچی ایله ایختلافاً دوشدو کده، ایشچنین آغزیندان همین ایضالی بوش کاغیذدا مثلاً؛ «بوتون حاقلاریمی آلدیم» کیمی یازیلار یازماقدیر. بو مسئله ایشچیلرین اؤنملی موشکول لریندن بیریدیر و عومومیتله ایش بیتدیکدن سونرا بیر چاتیشما زلیغا چئوریلیر. چونکی ایش وئرلر ایضالی بوش کاغیذی یا دا سفته لری گئری قایتارماغی قبول ائتمیرلر. بو حاقدا ایشچیلرین آشاغیدا کی قونولاراً دیقت یئتیرمه لری لازیمدیر:

— اگر ایش وئرئن چک یا دا سفته آلماق اوچون ایصرار ائدرسه، بو سندلرین آرخاسیندا بنله یازمالیدیرلار: «ایشین دوزگون یئرینه یئتیریلمه سی اوچون و امانت اولاراق وئریلیر.» آیريجا، ایش سؤزلشمه سینده ده قئید ائدیله بیلر کی؛ فالان مبلغده اولان چک یا دا سفته ایش وئرنه امانت اولاراق وئرلمیشدیر. ایش بیتدیکدن سونرا ایش وئرئن، ایشچیدن آلدیغی چک یا دا سفته نی گئری قایتارمالیدیر. اگر ایش وئرئن محکمه ده ایشچینین ایش زامانی اونا مادّی زیان ووردوغونو ثبوت ائدرسه چک یا دا سفته نی وئرمز. اگر ایش وئرئن بو سندلری قایتارمازسا، ایشچی ایش ایداره سینه یا دا آرابولجولوق شورالارینا موراجیعت ائدیب، سفته یا دا چکین قایتاریلماسی اوچون عریضه وئره بیلر. اگر ایش وئرئن بو سندلری باشقاسینا وئرمیشسه، ایشچی ایش وئرندن «امانته خیانت» سوچلاماسی ایله شیکایت ائده بیلر.

— ایضالی بوش کاغیذ حاقدا ایشچیلر دیقت ائتمه لیدیرلر کی، ایشچی ایله ایش وئرئن آراسیندا کی مونا سیبتلر ایلگیلی قانونلارا اساسلانیر و ایش وئرئن ایضالی بوش کاغیذدا ایسته دیگی هر نه بی یازا بیلمز. مثلاً، ایش وئرئن ایشچینین امک حاققینین آن آز امک حاققیندان داها آز اولدوغونو یازا بیلمز. آیريجا، ایداره عدالتی دیوانی نین آلمیش اولدوغو و داها سونرا «رای-وحدت-رویه» اولاراق دیرلندیریلن بیر قرارا اساساً،

ساده جه ایش وئرین بوج صیفیرلاما سندی (برگه تسویه حساب) گؤستمه سی، حوقوقی اولاراق ایشچینین ایلغینین اؤدنیلدیگینی ثوبوت ائتمک اوچون یئرلی دئییل و ایش وئرین بو دورومدا ایللیق اؤدنیشینین سندرلینین، (مثلاً، ایللیق فیشی یا دا ایلغین ایشچینین حسابینا کؤچورمه سندرلینین) تقدیم ائتمه لیدیر. مثلاً، ایش وئرین ایش بیتدیکن سونرا ایشچیدن آدیغی ایمضالی بوش کاغیذدان سوء-ایستیفاده ائده رک؛ ایشچینین بوتون ایلقلارینین و حاقلارینین اؤدنیلدیگینی و ایشچینین هئچ بیر علاوه ایذعاسی نین اولمادیغینی یازسا، بو سند تک باشینا بورجلارین گر چکدن صیفیرلانندیغینی ثوبوت ائتمه یه جکدیر. اگر ایشچی ایش ایداره سینه موراجیعت ائدیپ ایش وئرین بعضی طلبلرینین اولدوغونو بیلدیررسه، ایش وئرین ساده جه همین سندی گؤستره رک اؤز نفعینه قرار آلا بلمز، عکسینه، بانک فیشلری و باشقا سندرله بورجلارین صیفیرلانندیغینی ثوبوت ائتمه لیدیر.

— اسلامی جزا قانونلارینا گؤره، ایمضالی بوش کاغیذین سوء-ایستیفاده سی سوچدور و حبس جزاسی ایله سونوجلانیر. اگر ایش وئرین ایمضالی بوش کاغیذی اؤز ایستگینه اویغون دولدوراراق ایستیفاده ائدرسه، ایشچی بو حاقدا محکمه ده شیکایت ائده بیلر.

← ایشدن قاینقلانان قضا

هر ایشچی، یئرینه یئتیردیگی ایش نؤوعوندن آسیلی اولاراق هر آن بیر قضا ایله قارشیشلاشا بیلر. بعضی ایشلرده قضا، ایشچینین علیل قالماسینا یا دا اولومونه سبب اولار بیلر. بونا گؤره ده، هر ایشچی، ایش قضالاری زامانی هانسی حوقوقی تدبیرلری یئرینه یئتیره جگی حاقدا تام بیلگی اولمالیدیر. اگر ایشچی گرکلی بیلگیلره صاحب دئییلسه، حاقلارینین تاپدالانماسی اولاسیلغی یوکسکدیر.

ایش قضاسی

ایش قضاسی، «ایشچنین ایشلدیگی زامان» باش وئرن حادثیه لردیر. ایشچنین ایشلدیگی زامان، ایش یئرینده یا دا اونا باغلی قوروملاردا، یا دا ایش یئرینه باغلی بینالاردا و ایش موحیطینده، یا خود ایش وئرین گؤستریشی ایله ایش یئرینین خارجینده ایشلدیگی زامانی ایفاده ائدیر. ساغلیق مرکزی یا دا خسته خانایا موراجیعت ائدیلدیگی زامانلار، موعالیجه و درمان اوچون آیریلان زامانلار و ائودن ایش یئرینه گنبدب-گلمه زامانلارینین هامیسی ایشلمک زامانلارینا داخیلدیر. عومومیتله؛ ایش قضاسی، خارجی عاملیلرین تأثیری ایله و گؤزلیلمز بیر شکیلده و آنی بیر اولای سونوجوندا باش وئرن و ایشچییه فیزیکی یا دا روحسال ضرر ووران بیر حادثیه دیر.

ایش یئرینین تهلوکه سیزلیگی و ایش وئرین ایش قضالارینی اؤنله مک وظیفه سی

ایش قانونونا گؤره، ایش وئرئر، «عالی قوروما شوراسی» نین قرارلارینا اویغون اولراق، ایشچیلرین ایش موحیطینده تهلوکه سیزلیگینی، ساغلاملیغینی و تمیزلیگینی تامین ائتمک اوچون لازیم اولان آلت و ایمکانلاری تامین ائتمه لی و بونلارین نجه ایستیفاده ائدیله جگینی اؤیرتمه لیدیر. عینی زاماندا، تهلوکه سیزلیک و ساغلیق قایدالارینا اویولماسینا نظارت ائتمه لیدیر. ایشچیلر ایسه تهلوکه سیزلیک و ساغلیق ایمکانلارینی ایستیفاده ائتمه یه و ایش یئرینه عابئد قایدالارا عمل ائتمه یه مسؤلدورلار. بونا گؤره ایش وئرین ایش یئرینده ایشچیلری قوروماق اوچون اوچ وظیفه سی واردیر:

۱. ایشچیلره ایش موحیطینده تهلوکه سیزلیک، ساغلاملیق و تمیزلیک تامین ائتمک اوچون عالی قوروما شوراسی نین قرارلارینا اویغون اولراق لازیم اولان آلتلر و ایمکانلاری تامین ائتمک.

۲. ایشچیلره ایش وئرن طرفیندن تامین اولونان ایمکانلارین نئجه ایستیفاده اولوناجاگی حاقدا تعلیم وئرمک.

۳. ایشچیلرین تهلوکه سیزلیک و ساغلیق قایدالارینا اویمالارینا نظارت ائتمک.

اگر ایش وئرن یا دا ایش یئرینده کی مسئول کیمسه لر طرفیندن یوخاریدا کی قایدالارا اویولمازسا و نتیجه ده بیر قضا باش وئرسه، ایش وئرنین یا دا مسئول کیمسه نین کیفری و جزا حقوقو باخیمیندان مسئولیتلری واردیر. «کیفری مسئولیت» شخصین جزالاندیریلاجاگی آنلامینا گلیر. (حبس یا دا پول جزاسی) و «حقوقی مسئولیت» ایشچییه وئرلن خسارتلرین تلافی ائدیلمه سی آنلامینا گلیر. لاکین، اگر ایش وئرن یا دا ایش یئرینین مسئول کیمسه تهلوکه سیزلیک و ساغلیق اوچون لازیم اولان آلتلری و ایمکانلاری ایشچیلره تأمین ائتمیش اولسالار، ایشچی گرکلی تعلیم و اویاریلارا رغماً، مؤوجود قایدالار و تعلیماتلاری گؤز آردی ائده رک تهلوکه سیزلیک یا دا ساغلیق ایمکانلاریندان ایستیفاده ائتمزسه، ایش وئرن مسئولیت داشیما یا جاقدیر.

ایش قضا سیندان سونرا ایش وئرنین وظیفه لری ایش وئرنلر یا دا

ایش یئرینده کی مسئول کیمسه لر، ایشله علاقه دار قضا باش وئردیکده، یارالینین دورومونون پیسلاشمه سینین قارشیسینی آلماق اوچون ایلکین تدبیرلری حیاتا کئچیرمه لیدیرلر. آیریجا، ایشله ایلگیلی بوتون قضالاری، چالیشما و اجتماعی ایشلر ناظیرلیگی طرفیندن حاضیرلانان اؤزل بیر دفترده قئید ائتمه لی و گرکلی فورملاری دولدوروب قونونو سورعتله و یازیلی بیر شکیلده یئرلی ایش ایداره سینه بیلدیرمه لیدیرلر. ایش وئرن، ایشله ایلگیلی هر هانسی بیر قضانین باش وئردیگینی ۳ ایش گونو بویونجا یئرلی تأمین-اجتماعی مرکزینه بیلدیرمه لی و قضا ایله ایلگیلی اؤزل فورمو دولدوروب وئرمه لیدیر.

ایش قضالارینین مسئول اورقانی ایش یئرینده باش وئرن هر هانسی بیر

سوچ، خصوصیلده قانونی وظیفه لرین پوزولماسی نتیجه سینده باش وئرن

ایشچینین علیل قالماسی یا دا اؤلومو ایله سونوجلانان قضالار، یارغیلاما آرکینین، یعنی محکمه نین صلاحیتینده دیر. باشقا دئییش ایله؛ بودوروملاردا ایش ایداره سی قونونو آراشدیریب، ایش وئرنی جزالاندیرماق یا دا دیه اؤده مک حاقدا قرار وئر بیلمز. فنی تعلیماتلارا اویماماق سونوجوندا باش وئر و فیزیکی و مادّی ضررله سبب اولان قضالار سوچ ساییلدیغیندان، یالنیز ساوجیلیقلار یا دا کیفری محکمه لر بو مسئله یه باخماق صلاحیتینه مالیکدیر.

← ایشله ایلیلی قضالار و دیگر سوچلاردان ضرر گؤرنین شیکایت ائتمه سی

محکمه لرده ایديعا و شیکایتین آراشدیریلا بیللمه سی و ثبوت ائدیلمه سی اوچون شیکایت ائدن طرفین شیکایت عریضه سی یا دا ایديعا عریضه سی تقدیم ائتمه سی لازیمدیر. ایشچی یا دا اؤلن کیمسه نین عائله فردلری، یاخود هر هانسی بیر ایشله علاقه دار قضا نتیجه سینده ضرر چکمیش کیمسه، حاققینی الده ائتمک و شیکایت ائتمک ایسترسه، شخصا یا دا وکیل واسیطه سی ایله، اؤلکه اوزره الکترونیک عدلیه مرکز لرینه موراجیعت ائتمه لی و یارغیلاما خر جلیرینی اؤده یه رک ایش وئر نی یا دا قضا یا سبب اولان دیگر کیمسه لر دن «سندلی و گر کچه لی» بیر شکیلده شیکایت ائتمه لیدیر. «سندلی و گر کچه لی» او دئمک دیر کی، ایش یئر ی حاققیندا و قضانین نئجه باش وئر دیگینی گنیش شکیلده ایضاح ائتمه لیدیر. آیریجا، ایش یئرینده هانسی آکسیکلک لری ن قضانین باش وئر مه سینه سبب اولدوغونو دا ایضاح ائتمه لیدیر. مثلاً، اگر ایشچینین آلی پرس دستگاهی نین آلتیندا قالمیش ایسه، شیکایت عریضه سینده پرس جهازینین قورویو جوسونون اولمادیغینی و ایش وئر نین جهازی تهلوکه سیز ائتمه دیگینی قئید ائتمک اولار. یا دا اگر قیر-تلیس ایشچیس ی دامدان دوشرسه، شیکایت عریضه سینده ایش وئر نین ایشچییه مخصوص باشماقلارینی تامین ائتمه دیگینی قئید ائتمک اولار.

شیکایت عریضه سینده ضرر چکن طرفین آدیغی ضرر ده آچیقلا نمالیدیر. عومومیتله، شیکایت عریضه سی نه قدر دقیق و گنیش اولار سا، او قدر یاخشیدیر. شیکایت عریضه سی، سوچون باش وئردیگی یئرین اینقیلاب محکمه سینین ساوجلایغینا چاتدیقدان سونرا، یئرلی ساوجی (دادستان) طرفیندن سوچون نؤوعونه گؤره محکمه نین موختلیف شوعه لریندن بیرینه یؤنلندیریلیر. محکمه شؤعه سی تعیین ائدیلدیکدن سونرا، طرفلرین و شاهیدلرین ایفاده لرینی، ائله جه ده کارشوناسلارین گؤروشلرینی و ایش ایداره سینین یوخلایجیلارینین گؤروشونو آماق اوچون، پرونده، سوچون باش وئردیگی یئرین اینتیظامی ایداره سینه گوندریلیر. شیکایتچی، «ثنا» سیستمیندن پرونده نین هارادا آراشدیریلدیغینی ایزله یه بیلر. اینتیظامی ایداره لر عدلی ایداره نین تاپشیریقلارینی یئرینه یئتیردیکدن سونرا، پرونده تاماملانیر و محکمه یه گوندریلیر. لاکین، پرونده نین اینتیظامی ایداره یه یؤنلندیریلمه سی مجبوری دئییل و ساوجی یا دا یوخلایجی ایلکین آراشدیرمالاری شخصاً ده حیاتا کئچیریب پرونده نی تاماملایاراق محکمه یه تقدیم ائده بیلر.

ایشله ایلگیلی قضالارلا باغلی پرونده لرده اؤنملی اولان مسئله، ایش یوخلایجیلاری (بازرس) یا دارسمی محکمه اوزمانلارینین (کارشناس) گؤروشودور. ساوجیلیق یا دا محکمه طرفیندن تعیین اولونان بو اوزمانلار، قضانی آراشدیراراق، کیملرین مسئول اولدوغونو و مسئولیت درجه سینین تعیین ائدیلمه سی، مثلاً، ۸۰٪ ایش وئرین، ۲۰٪ ایسه ایشچینین مسئول اولدوغونو بیلدیره بیلر. عومومیتله، محکمه لر اؤز قرارلارینی اوزمانلارین گؤروشونه گؤره وئریلر. اوزمان گؤروشولرینه اعتراض ائتمک مومکوندور. بو دورومدا مسئله اوزمانلار هئیأتی طرفیندن آراشدیریلیر. یعنی، آرتیق تک بیر اوزمان دئییل، بیر نئچه اوزمان گؤروش بیلدیریر. اگر ساوجی ایش وئرین مسئولیت داشیدیغی قرارینا گلرسه، جزا طلب ائده رک پرونده نی محکمه یه

گۆندىرىر. محكمە دە جىلسە كىچىرىر، آراشدىرىر و نتيجه دە قىرارىنى وئىرىر. محكمە نىن سون قىرارى ايش وئىرنى تام مسئوليتلى سايا بىلر يا دا مسئوليتى ايش وئىرنى و ايشچى آراسىندا بۆلە بىلر. هر حالدا، ايش وئىرنى محكمە قىرارىندا گۆستىرلىن مسئوليت درجه سىنە گۆرە ديه يا دا دىگر ضررلر و خسارتلىرى اۆدە مەيهە مسئولدىر. اگر قىضا عىللىك يا دا اۆلوم ايله نتيجه لىرسە، حاكىم ايش وئىرنە حبس جزاسى دا وئىرە بىلر.

اگر ايش وئىرنى مسئوليتلى حساب ائدىلرسە، ايشچى بىمەلى اولماسا بئىلە، ديه و دىگر خسارتلر و ضررلرىن اۆدنىلمەسەن دن مسئولدىر. باشقا سۆزلە، بو دورومدا بىمە مسئولەسى تامين-اجتماعى قورومو ايله ايش وئىرنى آراسىندا كى بىر مسئولە دىر. اگر ايشچى بىمەلى دىرسە، ضررلىرى بىمە اۆدە يە جك، اگر بىمەلى دىيىلسە، ايش وئىرنى شىخىصاً اۆدنىشلىرى يئىرنە يئىتىر مكدن مسئولدىر.

نوكتە: ايش وئىرنى تئىز بىر زاماندا ايشلە اىلگىلى قىزانىن باش وئىدىگىنى يازىلى شىكىلدە ايش اىدارە سىنە و ئىرلى تامين-اجتماعى قورومونا بىلدىر مكم مسئوليتى داشىسا دا، لاكىن حادىئە نىن، اىدارى و حوقوقى اورقانلار اگىچ بىلدىرىلمەسى، قىضا يا دا سوچلا اىلگىلى اىزلىرىن و دىللىرىن يوخ اولماسىنا سبب اولما بىلر يا دا سببكارلار اۆز مۇوقىلرىن دىستىفادە ائدەرك اىزلىرى و دىللىرى ايشچى نىن ضررىنە دىيشدىرە بىلر. بونا گۆرە، ضرر چكىمىش ايشچى و اونون ياخىنلارى حادىئە باش وئىر- وئىر مۇدرال حادىئە يئىرنە گندەرك اىنتىظامى اىدارە يە و او جوملە دن ۱۱۰ نومرەلى پولىسە تلفون ايله يا دا شىخىصاً موراجىعت ائدە بىلر. بو اورقانلار درحال حادىئە يئىرنە گلمەلى، اورانىن وضعىتىنى يوخلامالى و ايش وئىرنى ايش يئىرنە موداخىلە ائتمەسىنى و اۆز مسئوليت اىزلىرىنى محو ائتمەسىنى انگىلمە لىدىرلر. پولىس طرفىن دن تىرتىب ائدىلن سندن، سونرادان ضرر چكىمىش ايشچى يا دا اونون عائلەسى اوچون چوخ فايدالى اولماق.

مىثال پمپ-بىزىندە چالىشان بىر ايشچى يا نغىنا توتولور و تئىزلىكلە خىستە خاناي ايارىلر. بو يا نغىن، مخزنلرىن تىلوكەلى اولماسىندان يا دا

یانغین سؤندورن کپسوللارین پوزوق اولماسیندان قاینالاناییلر. اگر ایش وئرن اینتصافلی اولمازسا، تنز بیر زاماندا ایش یئرینین تهلوکهلی اولان ایزلرینی سیله بیلر. لاکین، اگر اینتیظامی ایداره اورقانلاری حادثه یئرینه گلیب وضعیتینی سندلشدیرلرسه، بو ایش وئرن اوچون راحت اولمایاجاق. آریجا، ضرر چکمیش ایشچی یا دا اونون یاخینلاری تنز بیر زاماندا یئرلی ایش ایداره سینه موراجیعت ائدهرک حادثه نی بیلدیره بیلر. یا دا شیکیات ائتدیکن سونرا، عدلی اورقانان آدیقلاری تاپشیریق ایله ایش ایداره سینین یوخلاما بؤلومه سینی بیلگیندیره بیلر. بئله جه بو بؤلومه نین یوخلایجیلاری (بازرس) حادثه یئرینه باخیب یوخلایاراق و شاهیدلرین ایفاده لرینی قئید ائدهرک حادثه ایله باغلی سند حاضرلامالیدیرلار.

← ایش قورولارینین تصنیفی

هر بیر ایش یئرینده فرقلی باجاریقلار و تجروبه لره مالیک اولان ایشچیلرین اولماسی مومکوندور. اؤزلیکله بؤیوک ایش یئرلرینده ایشچیلرین تجروبه و باجاریقلاری عینی سویده اولمور. ایش قورولارینین تصنیفی پروژه سی بو فرقلری تعیین ائتمک اوچون یارادیلیمیشدیر. یعنی، خصوصی باجاریقلارا و بللی تجروبه یه صاحب اولان بیر ایشچی، یئنی باشلایان و ساده ایشچی اولان بیریسیندن فرقلی بیر قروپدا یئر آلیر و داها یوکسک ایش حاققی آلیر. بو پروژه نین حیاتا کنچیریلمه سی ایله ایشچی ایشده یوکسلیش الدهه ائده بیلر و ایشین آرتیقلامالاریندان دا یاخشی فایدالانا بیلر. مثلاً، اگر آن ساده ایشی بیرینجی نومره کیمی قبول ائتسک، ایشین قارماشیقلیغی، لازیم اولان باجاریقلار و ایشچینین تجروبه سی بو نومره نی آرتیراجاق و بونا گؤره ده ایش حاققلاری دا آرتاجاق. یعنی ایلیک تعیین ائدیلمن آن آز امک حاققی یالنیز بیرینجی قوروبداکی ایشچیلر اوچون نظرده توتولور. عومومیتله ۲۰ ایش قوروبو تعیین ائدیلمه و هر بیر ایشچی بو قوروبلاردان بیرینه عئید اولمالیدیر. باشقا سؤزله، ایش قوروبلارینین تصنیفی حیاتا کنچیریلدیگده،

بیر ایش یئرینده کی بیر چوخ ایشچی آن آز امک حاققیندان داها چوخ آیلیق آمالیدیر. آیربجا، عینی وظیفه لره و مسئولیت سوویه لرینه مالیک اولان بوتون ایشچیلر عینی قوروبدا توپلانا حاقلار و بئله لیکله عینی آیلیغی آلا حاقلار. بو طرحده ایشچینین راضییلیغی اولمادان ایش وئرن ایشچینی آشاغی بیر قوروبا گؤندره بیلمز.

قانونا اساساً، ۵۰ نفر یا دا داها چوخ ایشچینین ایشله دیگی ایش یئرلرینده ایش قوروبلارینین تصنیفی طرحی تطبیق ائدیلمه لیدیر، لاکین نه یازیق کی، بیر چوخ ایش وئرن بو طرحین تطبیقیندن ایمتیناع ائدیر. اگر ایشچیلر ایش وئرنین ایمتیناع ائتمه سی ایله قارشیلانسا، یازیلی اولراق یئرلی ایش ایداره سینه موراجیعت ائدیپ، ایش وئرنین بو طرحی تطبیق ائتمه یه مجبور ائدیلمه سینی طلب ائده بیلرلر.

بیر تنقید: ایش قوروبلارینین تصنیفی طرحینین یالنیز ۵۰ یا دا داها چوخ ایشچینین اولدوغو ایش یئرلرینده تطبیق اولونماسی عدالتسیزدیر و منطیقی بیر گرکجه سی یوخدور. مثلاً، نییه بؤیوک و ایش قوروبلارینین تصنیفی طرحینین تطبیق ائدیلمه سی بیر ایش یئرینده چالیشان و ۱۰ ایلیک ایش تجربه سی اولان بیر قایناقچی ۱۵ میلیون تومن آیلیق آلسین، اما داها کیچیک بیر ایش یئرینده عینی شرطلره و عینی ایش تجربه سی ایله چالیشان بیر قایناقچی یالنیز ۱۰ میلیون تومن آیلیق آلسین؟

← ایشچیلرین اعتراضلاری و اعتصابلاری

بوتون اولکهلرده ایشچیلر، ایش وئرنلر یا دا دؤولتین، اونلارین طلبلرینه دیقت یئتیرمه سینی تأمین ائتمک اوچون بعضاً توپلوجا اعتراض ائدیرلر یا دا بللی بیر سوره ایشه گئتمه مه قراری آیرلار. ایراندا دا آرا-سیرا ایشچیلر توپلانیر یا دا اعتصاب ائدیرلر. سون ایللرده ایقتیصادی باسقیلار سببیندن ایشچیلرین اعتراضلاری آرتیش گؤستریر. بعضی دوروملاردا، نه یازیق کی، اینتیظامی

اورقانلارین اعتراض ائدن ایشچیلرله کؤتو داوراندیقلا رینا شاهد اولوروق. بو ایشچیلردن بعضیلری حتی حبس یا داشلاق جزالاری دا آیبیلار. بعضی دوروملاردا ایسه ایش وئرن اعتراض ائدن ایشچیلری ایشدن چیخاریر.

ایران قانونلارینا گؤره ایشچیلرین اعتراض و اعتصاب حاقلاری ایله باغلی چوخ آیدین قایدالار یوخدور. آما عومومیتله ایران آنا یاساسیندا دا قئید ائدیلمه کیمی؛ «سیلا حسیز و اسلام قایدالارینا ضید اولمایان» توپلانماقلار آزاد دیر. بو جور توپلانمالار قاتیلماق بیر حاقدیر و هئچ بیر قورومدان ایجازه آماق لازیم دئییل. ایشچی اعتراضلاری تامامیله ایش ایله باغلی اولدوغو دورومدا، قانونا اساساً ایشچینی بو اعتراضلار قاتیلدیغی اوچون ساخلماق یا دا یارغیلاماق اولماز.

اعتصاب حاققیندا دا آچیق قایدالار یوخدور. آما ایش قانونوندا «ایشچینین ایش یئرینده اولدوغو حالدا ایشین دایاندریلماسی» و «ایشچیلر طرفیندن مقصدلی شکیلده ایستحصالین آزادیلماسی» حاققیندا بیلگی وئرلمیشدیر. ایران دؤولتینین ده ایضالامیش اولدوغو «خلقلر آراسی اجتماعی، ایقتیصادی و کولتورل حاقلار سندی» نده اعتصاب ایشچیلرین حاققی اولراق تانینمیشدیر. سونوجدا، اعتراض و اعتصاب قانونلاردا قبول اولونموش اولسون یا دا اولماسین، ایشچی اعتراض و اعتصابلار قاتیلارسا سوچلو ساییلماز و هئچ بیر محکمه اونو موحاکیمه ائده بیلمز. آیریجا، ایش وئرن ایشچینی اعتراض و اعتصاب سببی ایله ایشدن چیخارا بیلمز. ایش وئرنین ائده بیله جگی آن چوخ شئی، اعتصاب سببی ایله ایشچییه غیبت قئیدی قوماق اولایلر. و غیبت ایشدن چیخارما سببی سایلمیر. اگر ایشچی ایش وئرن طرفیندن اعتصاب یا دا اعتراض سببی ایله ایشدن چیخاریلارسا، ایشچی ایش وئرنه قارشلی ایش ایداره سینده شیکایت ائده بیلر و ایش ایداره سی ایش وئرن نفعینه قرار وئرسه، ایشچی ایداره عدالتی دیوانیندا اعتراض ائده بیلر.

← ایشچی بیرلیکلری و توپلو موذاکیره لر

ایشچیلرین گوجلرینی دوولت یا دا ایش وئرلرین یانیندا آرتیران آن اؤنملی مسئله لر دن بیر ی ایشچیلرین توپلو حرکت ائتمه سیدیر. بو نندن ایله ایشچیلره، ایش درنکلری، (انجمن صنفی) سندیکالار یا دا تعاونی شیرکتلر کیمی بیرلیکلر شکلینده و اؤز موشکوللری و مسئله لری حاققیندا فعالیت گؤستر مه حاققی تانینمیشدیر. بو حاق ایران آنا یاساسیندا، ایش قانونوندا و دیگر ایلگیلی قایدا و قانونلاردا رسمیته تانینمیشدیر. آیدیندیر کی توپلو جا حرکت ائده بیلن ایشچیلر اؤز ایستکلرینی دا گوجلو بیر شکیلده اورتایا قویا بیلرلر. آیریجا دوولت و ایش وئرلر ایله موذاکیره گوجلری ده آرتا جاقدیر. میثال اوچون؛ هر ایل آن آز آمک حاققی تعیین ائدیلدیگی زامان اگر ایشچی بیرلیکلری چوخ فعال و بیرلیکده فعالیت گؤستر سه لر، آن آز آمک حاققینی تعیین ائدن ایلگیلی اورقانلاری گرچک تورم و ایقتیصادی وضعیت ی گؤزه آماغا مجبور ائده بیلرلر. یا دا حاضیردا کی قانون و قایدالاری اؤز یارارلارینا دیشدیره بیلرلر.

ایراندا ایشچی اورقانلاری اوچ شکیلده فعالیت گؤستیرر و بونلاردیر: ایشچی درنکلری، اسلامی ایش شورالاری و ایشچی نو ماینده لری مجمعی. بو اورقانلار خاربیجینده ایشچیلرین «تعاونی شیرکتلر» قورما حاقلاری دا واردیر. بر شیرکتلر یالیز ایشچیلرین ارزاق مصرفلری اوچوندور. آیریجا، ایشچیلرین بیر اؤلکه ده داها گوجلو تشکیلاتلارینین اولماسی اونلارا خلقلر آراسی اورقانلار و تشکیلاتلار ایله داها راحت ایلگی قورماق و اؤز دوروملارینی یاخشیلاشدیرماق اوچون اونلارین ایمكانلاریندان یارارلانماق فورستی وئر ه جکدیر. میثال اوچون؛ ایران «خلقلر آراسی ایش قورومو» نا اویه دیر و حتی بو قورومون بعضی سؤز لشمه لرینی قبول ائتمیشدیر. حتی قبول ائتمه دیگی دیگر اصلی سؤز لشمه لرین ایجراسی اوچون ده تدبیرلر

اورتایا قوبمالیدیر. بو قوروم ایشچیلرله ایگیلی قایدا و قانونلار و آیریجا ایراندکی ایشچیلرین دورومو حاققیندا بعضی راپورتلار حاضیرلاییر و ایرانا اؤنه ریلر و ثریر. ایراندکی ایشچی تشکیلاتلاری بو قوروم ایله یازیشمالار گرچکلشدیریب، ایشچیلرین دوروملارینین یاخشیلاشدیریلماسی اوچون ایرانا گرکلی اؤنه ریلرین و ثریلمه سینی مومکون ائده بیلرلر.

توپلو موداکیره حاققی ایسه او دئمکدیر کی بللی بیر ایشین (میثال اوچون؛ ایشچیلر) چالیشانلاری اؤز لری ایله ایلگیلی مسئله لری ایش و ثرنلر ایله چؤز مگ اوچون ایشچیلر توپلو بیر شکیلده موداکیره ائده بیلرلر. میثال اوچون آن آز آمک حاققی، آرتیقلامالار، ایش ساعاتلاری و مرخصلیکلر حاققیندا موداکیره ائده بیلرلر. باشقا بیر دئییش ایله؛ بو حاق دئییر کی ایشچی بیلکلی و ایش و ثرن بیلکلی سوزکللی اولراق ایش قونولاری حاققیندا بیر بیر لری ایله دانیشمالی و اؤز عضولرینین چالیشما ساحه لری ایله ایلگیلی توپلو سوزلشمه لری حاضیر ائده بیلمه لیدرلر. خلقلر آراسی ایش قورومونون ۹۸ نومره لی سؤزلشمه سی توپلو موداکیره لر حاققی ایله ایلگیلیدیر. ایران دؤولتی بو سؤزلشمه نی قبول ائتمه دیگی حالدا، «ایشین ایکلل حوقوق و قایدالاری بیلدیگره سی» نه اساساً اونو ایجرا ائتمه لیدیر. بو حاق ایران ایش قانونوندا رسمیته تانینمیشدیر آنجاق عملده بونونلا باغلی بعضی موشکوللر واردیر.

← ایشچی و ایش و ثرن آراسینداکی چاتیشمازلیقلارین چؤزولمه سی

ایشچی ایله ایش و ثرن آراسیندا فرقلی قونولاردا چاتیشمازلیق (اختلاف) یارانماسی طبیعی بیر دورومدور. بونا گوره ده قانون ایشچی ایله ایش و ثرن آراسینداکی چاتیشمازلیقلاری حل ائتمک اوچون بیر نئچه قوروم (نهاد) تعیین ائدیب. دیقت یئتیریلمه لی اولان مسئله بودور کی، چاتیشمازلیق دئدیکه

«سوچ» نظرده توتولمور، عکسینه ایش مسئله سینده اولان ایختیلاقلار نظرده توتولور. مثلاً، ایشچینین آمک حاققینین نه قدر اولدوغویا دا ایشچینین بیمه سینین اؤدنیلمه دیگی قونوسو، ...

آنجاق، مثلاً، ایش یئری داخیلینده ایشچی قضا یا اوغرایارق علیل قالارسا، یا دا اؤلرسه یا دا ایشچی ایله ایش وئرن آراسیندا فیزیکی قارشیدورما یارانارسا یا دا ایش وئرن ایشچینین اوغورلوق ائتدیگینی ایذعا اندرسه، بو دوروملار آرتیق چاتیشمازلیق سایلمیر، بونلار سوچدور و آراشدیریلماسی اوچون محکمه یه موراجیعت ائدیلمه لیدیر. دیگر طرفدن، عدلی اورقانلار یعنی محکمه لر ایشچی و ایش وئرن آراسینداکی چاتیشمازلیقلار باخا بیلمز. مثلاً، اگر ایشچی ایشدن چیخارسا و ایش وئرن اونا گنجیکمیش آلیق و دیگر طلبلرینی بیر آی عرضینده وئره جگینه سؤز وئریسه، اما بونو ائتمه ییبسه، ایشچی بو چاتیشمازلیغین حلّی اوچون «آربولوجولار شوراسی» نایا دا محکمه یه گنده رک حاقلارینی طلب ائده بیلمز. بو ایش موطلق ایش ایداره سینین قوروملاری واسیطه سیله حلّ اولونمالیدیر.

هر حالدا، ایشچی و ایش وئرن آراسینداکی چاتیشمازلیقلارین چؤزومو اوچون «اسلامی ایش شوراسی» و ایش درنکلیر کیمی قوروملار واردیر و چاتیشمازلیقلار ایلك باشدا بو قوروملاردا حلّ ائدیلمه لیدیر، اگر حلّ اولونمازسا، یئرلی ایش ایداره سی مسئله نی آراشدیراجاقدیر.

ایش قانونوندا ایشچی و ایش وئرن آراسینداکی چاتیشمازلیقلارین چؤزومو اوچون نظرده توتولان قوروملار بونلاردیر:

۱ اسلامی ایش شوراسی ۵۰-دن چوخ ایشچیسسی اولان ایش یئرلرینده

«اسلامی ایش شوراسی» ادلی مرجع یارادیلمالیدیر. بو شورا ایشچیلرین نوماینده سی کیمی اونلارین حاقلارینی ایش وئرنلردن طلب ائدیر. ایشچی ایله ایش وئرن آراسیندا چاتیشمازلیق یاراندیقدا چاتیشمازلیغا باخاجاق اولان ایلك قوروم بو شورادیر. آنجاق ایش یئرلرینده کی بو شورا ساده جه

آراجی کیمی چیخیش ائده رک ایشچی و ایش وئرن آراسینداکی چاتیشمازلیقلاری باریش و اوزلاشما یولو ایله حل ائده بیلر، لاکین حؤکم چیخارماق صلاحیتی یوخدور.

۲ ایش درنکلی اگر ایش یئرینده اسلامی ایش شوراسی قورولمایسا، ایشچی و ایش وئرن آراسینداکی ایش چاتیشمازلیقلارینین چؤزومو ایش درنکلی آراجیلیگی ایله اولور. ایش درنکلی دؤولته باغلی اولمایان تشکیلاتلاریدیر و بللی بیر ساحه ده چالیشان ایشچیلر و ایش وئرنلرین نوماینده لری کیمی فعالیت گؤستریر. قانون قارشیسیندا اؤز ایش مسئله لری ایله باغلی بللی باشلی مسئولیتلری واردیر. بو صلاحیتلردن بیر ده ایشچی و ایش وئرن آراسینداکی چاتیشمازلیقلاری باریش و اوزلاشما یولو ایله حل ائتمکدیر.

۳ ایش ایداره سینین تشخیص و آرابولوجولوق هئیاتی اگر ایشچی و ایش وئرن آراسیندا اسلامی ایش شوراسی یا دا ایش درنکلی آراجیلیگی ایله باریش و اوزلاشما الده ائتمک مومکون اولماسا، مسئله ایش ایداره سینین «تشخیص هئیاتی» نه گؤندریلیر. تشخیص هئیاتی آشاغیداکی اوچ اویه دن (عضو) عبارتدیر:

۱. ایش و اجتماعی ایشلر ناظیر لیگینین بیر نوماینده سی

۲. اوستانین ایش وئرن درنکلی بیرلیگی نین سئچدیگی صنعت ایداره چیلرینین نوماینده سی

۳. اوستانین اسلامی ایش شورالاری درنکلی نین سئچدیگی ایشچی نوماینده سی

ایشچیلر و ایش وئرنلر آراسینداکی چاتیشمازلیقلاری قانونلارا اویغون اولاراق چؤزومک اوچون کیچیک شهرلرده عومومیتله بیر تشخیص هئیاتی، بؤیوک شهرلرده ایسه بیر نئچه هئیات واردیر. بو هیئتله مسئله یه باخدیقدان سونرا

ھۆكۈم وئىرلەر. طرفلردن ھەر بىرى ۱۵ گون بويونجا بو ھۆكۈمە اعتيراض وئىرە بىلەر. اگر اعتيراض وئىرلەرسە مسئلە بىر داھا ايش ايدارەسىنىن آرابولوجلوق ھىيأتىندە آراشدير يلاجاق. بو آرابولوجلوق ھىيأتىنىن ۹ اويەسى واردىر و بونلاردىر:

۱. اوج نفر اوستانىن اسلامى ايش شورا لارى درنكلرىنىن يا دا ايشچى درنكلرى بىرلىگى يا دا بۆلگەنىن ايشچىلەر نومائندە لىرى مجمعى نىن سئچدىگى ايشچى نومائندە لىرى

۲. اوج نفر بۆلگەنىن ايش يئرلىرى ايدارەچىلرىنىن سئچدىگى ايش وئرلىرىن نومائندەسى

۳. اوج نفر دؤولت نومائندەسى:

الف) يئرلى ايش، اجتماعى رىفاه و تعاون ايدارەسىنىن مودىرى يا دا اونون نومائندەسى

ب) بۆلگەنىن فرماندارى يا دا اونون نومائندەسى

ج) بۆلگەنىن محكمە رىئىسى يا دا اونون نومائندەسى

آرابولوجلوق ھىيأتلىرى طرفلىرى يازىلى شكىلدە جلسە يە دعوت ائدىلەر و اگر طرفلەر جلسە يە قاتىلماسا بئله، ھىيأت پىروندە اىچەرىگىنە دا باناراق اؤز قىرارىنى وئىرەر. بو ھىيأت آن گئچ بىر آى عرضىندە اؤز قىرارىنى وئىرەلدىر. بو ھىيأتىن وئىدىگى قىرلار قىطعىدىر و اىجرا اولونمايدىر. آرابولوجلوق ھىيأتى و تىشخىس ھىيأتىنىن وئىدىگى قىرلار قىطعى لىشىدىكىن سونرا يئرلى محكمەنىن مدنى قىرلار اىجراسى اورقانلارى واسىطەسىلە ھىياتا كئچىرىلەر.

۴ ايدارە عدالتى ديوانى: تىشخىس ھىيأتىنىن وئىدىگى قىرلار (بىلدىرىلدىگى

تارىخدىن باشلاپ ۱۵ گون بويونجا طرفلەر اعتيراض ائتمەدىگى دورومدا) و آرابولوجلوق ھىيأتلىرىنىن وئىدىگى قىرلار قىطعى اولوب، اىجرا ائدىلمەلى اولسالار دا، يئنە دە بو قىرلار «ايدارە عدالتى ديوانى» ندا اعتيراض ائتمەك مومكوندور. يعنى، ھم ايشچى، ھم دە ايش وئرلەر آدى چكىلن ھىيأتلىرىن قىرلارى قىطعى

اولدوقدان سونرا، قانونی مرحله‌ری رعایت ائنده رک (او جومله‌دن ایدیعا عریضه‌سی وئرمک و دلیل و سندلری گؤسترتمک) قرارلارا اعتراض ائدیبا، اونلارین لغو ائدیلمه‌سینی طلب ائنده بیلرلر. قئید ائتمک لازیمدیر کی، تشخیص هئیأتلری و آریولو جولارین قرارلارینا ایداره عدالتی دیوانیندا اعتراض ائتمک او قرارلارین ایجراسینی دایاندمیرمیر. آنجاق، شیکایتچینین طلبی اساسیندا ایجرانین دایاندمیرلماسی حاقدا تعجیلی قرار چیخاریلدیقدا، بو هئیأتلرین قرارلارینین ایجراسی ایداره عدالتی دیوانینین قطعی قراری چیخانا قدر دایاندمیریلایبیر.

← ایش ایداره‌سینده شیکایت ائتمک قایداسی

اگر ایشچی ایدیعا ائدیسه کی، ایش وئرن اونون حاقلارینی پوزوب و اونا قارشسی طلبلری وارسا و اسلامی ایش شوراسی یا دا ایش درنکلرینه موراجیعت ده نتیجه وئرمه بیبسه، او زامان ایشچی شخصاً یا دا قانونی نوماینده‌سی یا دا وکیلی واسیطه‌سیله ایش ایداره‌سینه شیکایت یا دا ایدیعا عریضه‌سی وئرمه لیدیر. عریضه وئرمک و اونا باخیلماسی، ایداره عدالتی دیوانی خاریچینده، بوتون مرحله‌ده اؤدنیش‌سیز و پول‌سوز دور و بللی باشلی قایدالار اساسیندا حیاتا کئچیریلیر. بو قایدالارا اویماق ضروریدیر و اگر بونلارا اویولمازسا ایشچینین موراجیعتینه باخیلما یا بیلر. بو ضروری قایدالاردان آن اؤنملیسی «ایدیعا عریضه‌سی» دیر. آشاغیدا ایدیعا عریضه‌سی حاققیندا بیلگی وئریله جک.

ایدیعا عریضه‌سی ایش وئرنه قارشسی شیکایت ائتمک یا دا بیر ایدیعا یؤنلندیرمک اوچون موطلق چاپ اولونموش ایدیعا عریضه‌سی ورقه‌لریندن ایستیفاده ائدیلمه‌لیدیر. ایدیعا عریضه‌سی آشاغیداکی شرطلره اویغون اولمالیدیر:

۱. چاپ اولونموش اؤزل ورقه‌لرده یازیلمالیدیر.

۲. فارس دیلینده اولمالیدیر.

۳. ایڈیچاچی نین، یعنی ایشچینین آدی، سوی آدی، آتاسینین آدی، دوغوم ایلی، میلی کیملیک نومرہسی ویاشاییش یئری، ایش نوؤعوو ایش یئرینده کی ایش سایبقہسی گوستر یلمہ لیدیر.

۴. شیکایت اولونان طرف اولراق ایش وئرین آدی، سوی آدی و یاشاییش یئری قتید ائدیلمہ لیدیر. شیکایت اولونان طرف ایش وئرندیرسه فعالیت گوستر مک شرطی ایله، ایش یئری اونون حوقوقی آدرسی اولراق حساب ائدیلیر.

۵. ایڈیچاچی نین، یعنی ایشچینین آدی.

۶. ایڈیچا عریضہسی وئرہنین ایضاسی یا دا بارماق ایزی.

۷. اگر ایڈیچاچی حوقوقی شخصیت دیرسه، یعنی شیرکت دیرسه، ایڈیچا عریضہ سینده حوقوقی شخصین آدی و آدرسی یاز یلمہ لیدیر.

۸. ایڈیچا عریضہسی ایڈیچاچی نین نومایندهسی طرفیندن وئر یلرسه، نوماینده نین آدی، سوی آدی، آتاسینین آدی، دوغوم ایلی، میلی کیملیک نومرہسی و یاشاییش یئری گوستر یلمہ لی و نوماینده لیک سندی ده ایڈیچا عریضہ سینہ علاوه ائدیلمہ لیدیر.

۹. ایڈیچا عریضہسی و اونون علاوه لری قارشی طرفلرین سایسیسیندان بیر دنه چوخ اولراق تقدیم ائدیلمہ لیدیر.

📌 **نوکتہ ۱:** ایڈیچا عریضہ سینده هر هانسی بیر خطا اولدوقدا، ایش

ایدارہسی ایڈیچا عریضہ سینی قبول ائدیپ، خطنین آرادان قالدیر یلماسی حاقدا ایڈیچاچی یا بیلگی وئریر و اونا خطنین آرادان قالدیرماسی اوچون ۴۸ ساعات واخت وئریر. ایڈیچاچی بو سوره بویونجا خطنی آرادان قالدیرماسا، ایڈیچا عریضہسی رد ائدیلیر. لاکین ایڈیچاچی یئنیدن ایڈیچا عریضہسی ترتیب ائدیپ تقدیم ائده بیلر.

📌 **نوکتہ ۲:** ایڈیچا عریضہ سینین حاضر لانیب تقدیم ائدیلمہسی،

سندلرین، دعوت یازیلارینین و آرابولوجو هشیآتلرینین قرارلارینین بیلدیریلیشی الکترونکی بیر شکیلده و «ایش علاقه لری سیستمی»

واسیطه‌سی ایله حیاتا کئچیریلیر. اگر هر هانسی بیر شهرده الکترونیک عدلیه سیستمی یا دا الکترونیک ایش علاقه‌لری سیستمی قورولما ییسا، بو ایشلر ال ایله حیاتا کئچیریلیر. الکترونیک عدلیه سیستمی اولان شهرلرده ایديعاجی، ایديعاسینی وئرمکدن اؤنجه ایش علاقه‌لری سیستمینده تلفون نومره‌سی ایله قئیدیاتدان کئچمه لیدیر. بو ایش بیلدیریشلرین تلفون مئسازئی اولارق بیلدیریلمه‌سی اوچوندور. قئیدیاتدان سونرا سیستم اوچون لازیم اولان گیریش آدی و رمزی مئساز اولارق شخصین تلفونونا گؤندریله جک. شیکایت ائدیلن طرفین ده بو سیستمده قئیدیاتنین اولماسی لازیمدیر. شیکایت ائدیلن طرفین بو سیستمده قئیدینین اولماسی و نتیجه‌ده جلسه‌لره قاتیلما ماسی آرابولوجولارین مسئله‌نی آراشدیره‌ماسینا مانع اولما یاجاق. ایديعا طرفلریندن هر بیری ایش علاقه‌لری سیستمینده قئید اولوب گیریش آدی و رمزی آلارق سیستم اوزریندن گرکلی ایشلری گؤره بیلرلر و پرونده ایله ایلگیلی هر آشامادا بیلگی آلا بیلرلر. اگر ایديعاجی و قارشسی طرف محکمه ایشینی قاباغا آپارماق، ساوونماق، یا دا جلسه‌لره قاتیلماق اوچون نوماينده یا دا وکیل تعیین ائتمک ایسترلرسه، ایديعا عریضه‌سی تقدیم ائتمزدن اؤنجه یا دا جلسه‌ده ایشتیراک ائتمزدن اؤنجه سیستم واسیطه‌سی ایله نوماينده‌لیگی بیلدیره‌لیدیرلر. نوماينده اولان کیمسه‌ده اؤنجه‌دن سیستمده قئید اولمالیدیر.

آراشدیرما جلسه‌لری تشخیص هئیأتینین (ایلکین هئیأت) جلسه‌سی داها اؤنجه آچیقلا دیغیمیز اوچ اوبه‌نین قاتیلما‌سی ایله کئچیریلیر. جلسه‌نین صدری ایش ناظیرلیگینین نوماينده‌سی دیر و قرارلارین قبولوندا عوضولرین چوخلوق سسی اساسدیر.

آرابولوجولارین جلسه‌سی هئیأتین ۹ اوبه‌دن آن آزی ۷ نفرین قاتیلما‌سی ایله کئچیریلیر و قرارلار جلسه‌یه قاتیلانلارین آن آزی ۵ نفرینین اولور (تایید) سسی ایله قبول ائدیلیلر. جلسه‌نین صدری ایش، اجتماعی ریفاه و تعاون ایداره‌سینین مودیری یا دا اونون نوماينده‌سی اولور. جلسه‌یه قاتیلماق اوچون طرفلرین چاغیریلما‌سی مجبوریدیر و طرفلر جلسه‌یه شخصاً قاتیلا بیلرلر یا دا

نوماینده تعیین ائده بیلرلر یا دا یازیلی موراجیعت گؤندره بیلرلر. ایڈیعاچی، قارشی طرف یا دا اونلارین نوماینده لرینین جلسه لره قاتیلما ماسی مسئله نین گؤرولمه سینه و قرار چیخاریلما سینا مانع اولمایا حاق. اگر ایڈیعاچی جلسه یه قاتیلما سا و هئیأت ایڈیعاچیدان ایضاحات آلمادان ایشین ماهیتی حاقدان قرار چیخارا بیلمزسه، ایڈیعاچی نین ایڈیعا عریضه سینین لغو ائدیلمه سی قراری وئریله جک. طرفلردن هر هانسی بیرى جلسه یه قاتیلما دیقدا ایسه جلسه یالینیز بیر دفعه سونرایا ساخلانا بیلر. طرفلر اوزلا شیب باریشسالار آرتیق پرونده نین آراشدیریلما سی و باخیلما سی دایاندریلا جاق.

ایڈیعیانیزی نئجه ثوبوت ائده بیلر سینیز؟

بیر ایشچی ایش ایداره سینه موراجیعت ائدیبا ایش وئرنین اونون حاقلارینی یوزدوغونو ایڈیعا ائدرسه، اونون بو ایڈیعا سینین بیر شکیلده ثوبوت یئتیریلمه سی لازیم دیر. یعنی، یالینیز ایڈیعا ائتمک قبول ائدیلمیر. ایڈیعیانی ثوبوت ائتمک اوچون دلیل (سند) سونولمالیدیر. بیرینجی دلیل ایقرار دیر. مثلاً، اگر ایش وئرن ایشچینین حاقلی اولدوغونو اعتراف ائدرسه، آیری دلیل گتیرمک لازیم دئییل. عومومیتله ایش وئرنلر اعتراف ائتمه دیکلری اوچون دیگر دلیللره موراجیعت ائتمک لازیم دیر. بو مرحله ده سند و مدرکلر بؤیوک اهمیت قازانیر. مثلاً، اگر ایشچی، ایش وئرنین سؤزلشمه یه اویمادان اونا داها آز آلییق اوْده دیگینی ایڈیعا ائدرسه، بانک فیشرینی دلیل اولراق تقدیم ائده بیلر. باشقا بیر دلیل نؤوعو ایسه «اماره» آدلاندریلیر. مثلاً، اوزمان گؤروشو یا دا یئرینده آراشدیرما صورتجلسه سی. شاهیدلیک ده بیر نؤوع اماره حساب ائدیلیلر.

مثلاً، ایش وئرن ایشچینین ایش یئرینده قانون پوزونتوسو ائدیگینی و اونو ایشدن چیخاردیغینی ایڈیعا ائدرسه، ایشچی ایش یولداشلارین دان شاهیدلر گتیره بیلر کی، مثلاً، هئج بیر قانون پوزونتوسو باش وئرمه ییب. چونکی ایش ایداره سی اؤز تشخیصی اساسیندا یا دا طرفلردن بیرینین طلبی اوزره یئرینده آراشدیرما یا دا اوزمانا گؤندرمه قراری

وئریر. یئرینده آراشدیرمادا ایش ایداره سینین یوخلایجیلاری (بازرس) ایش یئرینه گئده رک ایشچیلرله و بیلگیلی کیمسه لرله دانیشیرلار. اوزمان قراریندا ایسه اوزمان گۆروشونون لازیم اولدوغو مسئله لر سوروشولور و اولنارین گۆروشو قرار قبول ائتمک اوچون اساس اول بیلر.

← وکیل

شیکایت طرفلری (ایدیعاچی و شیکایت اولونان طرف) شخصاً یا دا تام صلاحیتلی نوماینده سئچمکله اۆز حوقوقلارینی موذافیعه ائده بیلرلر. محکمه و دیگر عدلی اورقانلاردا طرفلری نوماینده لیک ائدن شخص موطلق وکیل اولمالیدیر آنجاق بوندان فرقلی اولراق، ایشله ایلگیلی آرابولوجو هئیأتلری یا دا دیگر قوروملاردا طرفلر هر بیر شخصی (حتی وکیل اولمایان شخص) نوماینده اولراق تعیین ائده بیلرلر. بو نوماینده رسمی سندلر دفترلرینده حاضرلانا رسمی وکالتنامه یا دا عادّی بیر سند ایله تعیین ائدیله بیلر. سئچیلن نوماینده شخصین اۆزو کیمی قبول ائدیلمیر و بیر معنادا اونون وکیلیدیر. آیریجا، نوماینده سئچن کیمسه، ایسترسه نوماینده نین صلاحیتلرینی محدودلاشدیرا بیلر، مثلاً، نوماینده نین ایش وئرله باریشیق یا دا اولاشما یولونا گئده بیلمه یه جگینی، یا دا طلبلرین بیر حیصّه سیندن ایمتیناع ائده بیلمه یه جگینی یا زابیلر. دیقّت یئتیریلمه لیدیر کی، ایداره عدالتی دیوانی بیر عدلی اورقاندیر و ایشچی وکیل سئچمک ایسته سه، عدلی وکیللردن ایستیفاده ائتمه لیدیر.

ایش چاتیشمازلیقلاری و ایشچی ایله ایش وئرّن آراسیندا کی سورونلار حوقوقی مسئله لر اولدوغوندان و چوخ واخت اۆزل بیلگی طلب ائدیگی اوچون، ایش ایداره سینه یا ایداره عدالتی دیوانینا موراجیعت ائدن ایشچیلرین چوخو نوماینده یا دا وکیللرینی عدلی وکیللر آراسیندان سئچمک ایسه بیلرلر. ایش ایله ایلگیلی آرابولوجو قوروملاردا طرفلر هر هانسی بیر کیمسه نی نوماینده یا دا وکیل اولراق تعیین ائده بیلرلر. لاکین، عدلی

وكيللرین نوماينده اولاراق سنچيلمهسى خر جلىرى آرتيراجاقدير. ايش ايله ايلگىلى آرابولو جولار قوروملارينداكى مسئلهلرى قاباغا آپارماق اوچون طرفلر عدلى وكيللر درنكلريندن «معاضدتى وكيل» تعيين ائديلمهسىنى طلب ائده بيلرلر. بو دورومدا طلب ائدن شخصين ايدددعاسى سندلى و قانونى اولماليدير و شخص مادى اولاراق ضعيف اولماليدير. بئله ليكله، مادى ايمكانلارى اولمايان ايشچيلر، مادى چتينيلىكلرينى تصديق ائدن بير شاهيدلىك سندىنى حاضيرلايب، يئرلى گونولير (معتمد) كيمسهلرين ايمضاسىنى توپلاياراق عدليه نين حوقوقى يارديم ايداره سینه تقديم ائديب پولسوز وكيل طلب ائده بيلرلر.

حوقوقى يارديم ايداره سى موراجيعته باخير و لازيم اولدوغو زامان گرکلى آراشديرمالار آپاراراق وكيللر درنكلرى اويه لریندن بير وكيلى تعيين ائدير. اگر بو ايداره موراجيعتچىنى اويغون و گرکلى شرطلره ماليك حساب ائتمزه، موراجيعتى قبول ائتمير. بئله دوروملاردا، موراجيعتچى ۱۰ گون بويونجا وكيللر درنكلرينين يۇنتيم قورولونا (هيات مديره) اعتيراض ائده بيلر. يۇنتيم قورولو بو اعتيراضى آراشديرىب سون قرارى وئير. اگر درنكلر وكيل تعيين ائتمك اوچون راضىليق وئرسه، تعيين ائدلميش وكيل موراجيعتچيدن هئچ بير خرچ آلماياجاق. آيرىجا، پولسوز حوقوقى دانيشيق (مشاوره) احتياجى اولان كيمسه لر حوقوقى يارديم ايداره سینه موراجيعت ائده رك اوراداكى حوقوقچولاردان پولسوز مصلحت آلا بيلرلر. يادا سحر ۹-دان ۱۱-ه قدر مركزى وكيللر درنگينه ۷۷۶۱۴۴۶۴ - ۰۲۱ تلفون نؤمره سى ايله زنگ ائده رك پولسوز مصلحت الده ائده بيلرلر.

آيرىجا شخص عدليه لرده كى «حوقوقى يارديم ايداره سى» نه موراجيعت ائده رك يئنه ده پولسوز حوقوقى مصلحت آلا بيلر. اوستاتانلارين چوخونوه وكيللر درنكلرى عدليه بينالاريندا بير دفتره ماليكديرلر و اورادا پولسوز دانيشيق وئيرلر.

آراشدیرمانین سونو و قرار وئرلمه‌سی آراشدیرما باشا چاتدیقدان سونرا تشخیص هئیأتی قرارینی آن گنج بیر هفته ایچینده وئرمله‌لیدیر. تشخیص هئیأتینین وئردیگی قرارلار، بیلدیریلدیگی تاریخدن ۱۵ گون بویونجا اعتراضا آچیق‌دیر و یئیندن باخیلما اوچون موراجیعت ائدیله بیلر. اگر طرفلردن بیری قرارا اعتراض ائدرسه، قانونی سوره بویونجا اعتراضینی آرابولوجولار هئیأتینه وئرمله‌لیدیر. یوخسا، اعتراض سوره‌سی بیتدیگده تشخیص هئیأتینین قراری کسینلشیر و ایجرا ائدیله بیلر. آرابولوجولار هئیأتی ایسه اعتراض عریضه‌سینی آلدیقدان سونرا تشخیص هئیأتینین باخدیگی مسئله‌نی آراشدیریب قرارا باغلا‌یاجاق. آرابولوجولار هئیأتینین قراری کسیندیر و ایجرا ائدیله‌لیدیر.

← ایش ایداره‌سینین قرارینا ایداره عدالتی دیوانیندا اعتراض

آرابولوجولار هئیأتینین وئردیگی قرارلار کسین و ایجرا ائدیلمه‌لی اولسالار دا بو قرارلارا ایداره عدالتی دیوانیندا اعتراض ائتمک مومکوندور. ایشچی و ایش وئرن آراسینداکی چاتیشمازلیق حاققیندا آرابولوجولار هئیأتینین وئردیگی کسین قرارا اعتراض سوره‌سی کسین قرارین وئرلیدیگی تاریخدن باشلا‌یاراتاق اوچ آیدیر. اگر ایدّعا صاحیبی قراردان خبردار اولمادیغینی و قرارین اونا اعلان ائدیلمه‌دیگینی ایدّعا ائدرسه، دیوان ایلک اولاراتاق اعلان مسئله‌سینی آراشدیریر و اگر ایدّعیانی دوغرو حساب ائدرسه، پرونده‌نی آراشدیرمایا باشلا‌یر.

ایداره عدالتی دیوانیندا پرونده‌نین باخیلما‌سینا باشلاماق ایدّعا صاحیبی یا دا اونون وکیلی طرفیندن عریضه تقدیم ائدیلمه‌سینی طلب ائدیر. حاضیردا ایداره عدالتی دیوانین شو‌عبه‌لرینه ایلکین عریضه‌لر اؤلکه‌نین بوتون عدلی الکترونیک دفترلری واسیطه‌سیله تقدیم اولونور. لاکین، یئیندن دیرلندیرمه

مرحله‌سینین عریضه‌لرینین بو دفترلر واسیطه‌سیله تقدیم ائدیلمه‌سی ایندیلیک مومکون دئییل. یئنیدن دیرلندیرمه عریضه‌لری تهراندا ایداره عدالتی دیوانینا بیر باشا موراجیعت ائتمکله، اوستانلاردا ایسه اوستان مرکز لرینده کی محکمه ایداره‌سینده یئرلشن ایداره عدالتی دیوانینین نوماینده لیکلری واسیطه‌سیله یا دا پست واسیطه‌سیله تقدیم ائدیله بیلر. بونونلا بئله، تهران خاریحینده یاشایان کیمسه‌لرین یئنیدن دیرلندیرمه عریضه‌لرینی تهراندا دیوانا تقدیم ائتمه‌لرینده هئچ بیر محدودیت یوخدور و هر کس بو عریضه‌نی هم نوماینده لیکلر واسیطه‌سیله هم ده تهراندا بیر باشا دیوانا تقدیم ائده بیلر. عریضه اؤزل اولاراق چاپ اولونموش کاغیذلاردا، فارس دیلینده، طرفلرین ساییسی آرتی بیر دنه اولماقلا ترتیب ائدیلمه‌لیدیر.

اگر بیر کیمسه ایش ایداره‌سی طرفیندن اونون علیه‌ینه قرار وئر یلدیکن سونرا ایداره عدالتی دیوانیندا همین قرارا اعتراض ائتمک ایسترسه، یالئیز اعتراضین تقدیم ائدیلمه‌سی قرارین ایجرا سینی دایاندیرماز. بو دورومدا، قرارین علیه‌ینه چیخان کیمسه اعتراضینی تقدیم ائدرکن یا دا اعتراض ائتدیکن سونرا دیواندان «ایجرانی کئچجی اولاراق دایاندیرما امری» طلب ائده بیلر. دیوان مسئله‌نین ضرورتلی و تعجیلی اولدوغونونا باخاراق کئچجی دایاندیرما امری وئره بیلر.

پرونده دیوانین ایلگیلی شوعبه‌سینه گؤندر یلدیکن سونرا شوعبه مودیرینین امری ایله عریضه‌نین بیر نوسخه‌سی و علاوه‌لری شیکایت اولونان طرفه گؤندر یلیر. شیکایت اولونان طرف اعلان تاریخیندن اعتباراً بیر آی بویونجا جاواب تقدیم ائتمه‌لیدیر. جاوابین تقدیم ائدیلمه‌مه‌سی آراشدیرما و قرار وئر مگه مانع اولماز.

شوعبه، ضروری حساب ائدیگی هر هانسی آراشدیرما یا دا تدبیری حیاتا کئچیره بیلر یا دا بونو محکمه اورقانلاریندان و اینتیظامی قوروملاردان طلب ائده بیلر. آیریجا شوعبه، طرفلری آچیقلاما وئر مگه دعوت ائده بیلر.

دیوانین شوعبه‌سی، آراشدیرمانی باشا چاتدیردیقدان سونرا قرارینی بیر هفته عرضینده وئره جکدیر.

دیوان قرارینی وئردیکدن سونرا، طرفلردن هر بیرری یا دا اونلارین نوماینده لری قرارا قارشی اعلان تاریخیندن اعتباراً ایگیرمی گون بویونجا یئئیدن دیرلندیرمه موراجیعتی ائده بیلر. یئئیدن دیرلندیرمه مرحله‌سینده ده عریضه ایله باغلی قایدالار ایلکین مرحله‌دکی کیمی اولمالیدیر. اگر یئئیدن دیرلندیرمه شوعبه‌سی یئئیدن دیرلندیرمه موراجیعتینی قبول ائتمزسه، ایلکین شوعبه‌نین قرارینی تصدیق ائده جک؛ یوخسا، قراری لغو ائده جک و آراشدیرما آپاراق یئنی قرار وئره جک. یئئیدن دیرلندیرمه شوعبه‌سینین وئردیگی قرارلار کسین قرارلادیر و ایجرا ائدیلمه‌لیدیر و اونلارای دییشدیره جک یا دا لغو ائده بیله جک داها یوکسک بیر اورقان یوخدور.

ایش چاتیشمازلیقلارینی چؤزه قوروملارینین وئردیگی

قرارلارین ایجrası

کسین قرار وئریلدیکدن سونرا اونون ایجrası مرحله‌سینه کئچیلیر. یعنی، پرونده قرارلارین ایجرا شوعبه‌سینه گؤندریلیر و قرارین ایجرا ائدیلمه‌سی اوچون محکوم اولونان طرفه بیلدیریلیر. ایش وئرن بو اورقانلارین قرارینی ایجرا ائتمکدن ایمتیناع ائدرسه حاق صاحیبی اولان طرف (کی بو دورومدا ایشچیدیر) یا دا قرارلارین ایجرا حاکیمی بو مسئله‌نی ساوچیلیغا (دادستانی) بیلدیریب ایش وئرنین جلب ائدیلمه‌سینی طلب ائده بیلر. چونکی قرارین ایجرا ائدیلمه‌سی سوچدور. آیریجا، اگر ایش وئرن ایشچییه بللی بیر مبلغی اؤده‌مه‌یه محکوم ائدیلمه‌سه، آما بو مبلغی وئرمکدن ایمتیناع ائدرسه، ایشچی ایش وئرنین مال وارلیغینا آل قویماق (توقیف) طلب ائده بیلر.

قائناقلار:

- ایش قانونو، ۱۳۶۹
- ایش قانونو یارغیلاما قایدالاری، ۱۳۹۱
- ایشسیزلیک بیمه سی قانونو، ۱۳۶۹
- تأمین-اجتماعی قانونو، ۱۳۵۴
- تأمین-اجتماعی و ریفاهین قاپسایچی نظامی، ۱۳۸۳
- ایداره عدالتی دیوانینین تشکیلات و یارغیلاما قایدالاری قانونو، ۱۳۹۲
- ایش قانونونا باغلی ایش یئرلینده چالیشان ایشچیلرین بایراملیق و ایللیک آرتیقلامالاری قانونو، ۱۳۷۰
- ائو ایشلرینی تنظیملمه مک و حیمایه ائتمک قانونو، ۱۳۸۹
- تأمین-اجتماعی قانونونا باغلی چتین و ضررلی ایشلرین آیین نامه سی، ۱۳۸۵
- ایشسیزلیک بیمه سی قانونونون ایجرا آیین نامه سی، ۱۳۶۹
- ایش قانونون ۱۶۶-جی ماده سینه باغلی آرابولوجو و تشخیص هئیأتلرینین کسین قرارلارینین ایجرا آیین نامه سی، ۱۳۷۰

حاضیرلایان: آراز عبادی

آنا یاسا: قانون اساسی
 آرابیقلی ایش: کار متناوب
 آرابولوجو هئیاتی: هیأت حل اختلاف
 آرتیق چالیشماق: اضافه کاری
 آردیجیل ایش، سورکلی ایش: کار مستمر
 آز گلیرلی کسیملر: اقشار کم درآمد
 آشاما: مرحله
 آیلیق: حقوق ماهانه
 آیلیق و آرتیقلامالار: حقوق و مزایا
 آیریمجیلیق: تبعیض
 آرزاق حاققی: حق خواربار
 آساس آیلیق: حقوق پایه
 آل قویماق: توقیف کردن
 آمزیرمه مرخصلیگی: مرخصی شیردهی
 آمک حاققی: دستمزد، حق السعی
 آمک حاققی آیریمجیلیگی: تبعیض در دستمزد
 آمک حاققی غرامتی: غرامت دستمزد
 آن آز آمک حاققی: حداقل دستمزد
 ائولیلیک حاققی: حق تأهل
 ائو حاققی: حق مسکن
 ائولنمک مرخصلیگی: مرخصی ازدواج
 ائولی: متاهل
 اوزمان: کارشناس

اوزلاشماق: سازش کردن
 اوزلاشما: سازش، توافق، صلح
 اوشاق حاققی: حق اولاد
 اولاسی: ممکن، محتمل
 اولاسیلیق: احتمال
 اولور: تاییید
 اویماق: پیروی کردن، رعایت کردن
 اوستون قایدالار: قواعد آمره
 اویه: عضو
 اؤدنیشسین: بدون پرداخت
 اؤدهمک: پرداخت کردن، واریز کردن
 اؤنجه لیکلی: ارجح، دارای ارجحیت
 اؤنجه لیک وئرمک: ارجحیت دادن
 اؤنم: اهمیت
 ایش: کار
 ایشچی: کارگر
 ایش وئرن: کارفرما
 ایش یئری: کارگاه
 ایشسینزلیک: بیکاری
 ایش حاققی: کارمزد
 ایشچی باشی: سرکارگر
 ایش یئری باشی: سرپرست کارگاه
 ایش سابقه سی: سابقه کاری
 ایش ایداره سی: اداره کار
 ایش قانونو: قانون کار
 ایشه آیینما حؤکمو: حکم استخدام
 ایشدن چیخاریلما: اخراج
 ایشده یوکسلمه: ارتقاء شغلی

ایش سونو: پایان کار
 ایش قضاسی: حادثه کاری
 ایش سؤزleşمه سی: قرارداد کار
 ایش گۆره بیلمزلیک: از کار افتادگی
 ایشین دایاندریلماسی: تعلیق کار
 ایشه سون وئرمک: پایان دادن به کار
 ایشلمک: کار کردن
 ایشلمک ایجازه سی: مجوز کار
 ایشین دایاندریلماسی: تعلیق کار
 ایشدن آیریلما: استعفا
 ایش ینرینین تهلوکه سیزلیگی: امنیت کارگاه
 ایشه گئری دؤنمک امری: الزام به بازگشت به کار
 ایشلری قوروپلارینین تصنیفی: طبقه بندی مشاغل
 ایش چاتیشمازلیقلاری: اختلافات کاری
 ایش گوجو دنکأشدرمه: تعدیل نیرو
 ایشه آلماق، ایشه گۆتورمک: استخدام کردن
 ایش ایداره سی اولورو: تاییید اداره کار
 ایشدن چیخارماق، ایشدن قووماق: اخراج کردن
 ایش قوروپلارینین تصنیفی: طبقه بندی مشاغل
 ایش درنکلری: انجمنهای صنفی
 ایداره عدالتی دیوانی: دیوان عدالت اداری
 ایفلاس ائتمک: برشکسته شدن
 ایلکین کومیسسیون: کمیسیون بدوی
 ایللیک باغیش: پاداش سالانه
 ایللیک مرخصلیک: مرخصی سالانه، استحقاقی
 باغلییجی قایدالار: قواعد الزام آور
 بایراملیق: عیدی
 بللی ایش: کار معین

بېمەلى: بېمە شەدە

تاپشېرىق: مأمورېت، امر، دستور

تاپشېرىق ھاقتى: ھق مأمورېت

تام ايش گۆرەبېلەزلىك: از كار افتادگى كلى

تأمين-اجتماعى قورومو: سازمان تأمين اجتماعى

تقاعد چىخماق: بازنشست شدن

تقاعد آيلغى: مستمرى بازنشستگى

تقاعدچو: بازنشسته

چاتېشمازلىق: اختلاف

چاتېشمازلىق چۆزومو: حلّ اختلاف

چالېشماق: كار كوردن

چۆزەك: حلّ كوردن، برطرف كوردن

چۆزوم يولو: راه حل

دوغوش مرخصلىگى: مرخصى زابمان

سايمازلىق: بى توجهى، عدم رسيدگى

ساوجى: دادستان

ساوجىلىق: دادستانى

سنوات پايەسى: پايە سنوات

سوباي: مجرد

سوچ: جرم

سوچلو: مجرم، متخلف

سوچسوز: بېگناه

سىرالى ايش: كار شىفتى، كار نوبتى

عائله يارديمى: عائله مندى

عائله وى ايش يئرى: كارگاه خانوادگى

عالى ايش شوراسى: شوراي اعلى كار

قارىشىق ايش: كار مختلط

قازانچ: سود

قوروم: نهاد، سازمان
قونو: مسئله، موضوع
قیسماً ایش گۆره بیلمزلیک: از کار افتادگی جزئی
کئچرسیز: نامعتبر
کئچرلی: معتبر
کیچیک ایش یئری: کارگاه کوچک
گنجه ایشی: کار شبانه
گلیر: در آمد
گوندوز ایشی: کار روزانه
موعالیجه مرخصلیگی: مرخصی استعلاجی
موقاطعه ایشچیلیگی: مقاطعه کاری
موقاویله ایشچیلیگی: بیمانکاری
موقاویله چی: بیمانکار
ناظیرلر هئیأتی: هیأت وزرا
وئرگی: مالیات
ورته آیلغی: مستمری بازماندگان
وظیفه دیشیکلیگی: تغییر سمت
یاسا: قانون
یاسال: قانونی
یوخلاماق: بازرسی کردن
یوخلایجی: بازرس
یئرینده آراشدیرما: تحقیق محلی
یئنیندن دیرلندیرمه: تجدید نظر
یؤنتمک: اداره کردن
یؤنتمیم قورولو: هیأت مدیره

« بو كىتاب، ايش دوروملارى ايله ايلگىلى هر هانسى
بىر حوقوقى موشكول ايله قارشىلاشان ايشچىلر
اوچون يارارلى و يول گؤستريجى بىر قايناقدير.
كىتابدا ايش قانونو ايله ايلگىلى قونولار چوخ ساده
و آنلاشايلىلير شكيلده اورتايا قويولموشدور. بو اثر
ايلك دفعه شيرين عبادى وقفى نين تاپشيريغى ايله
يازىلميش و پولسوز اولارق هامينين ايستيفاده سينه
سونولموشدور.

